

GAZİ ÜNİVERSİTESİ TÜRK HALKBİLİMİ
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ (THBMER)

GAZİ ÜNİVERSİTESİ TÜRK HALKBİLİMİ
ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ (THBMER YAYINLARI:6)

© Bu kitabın bütün hakları Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Ankara 2005

ISBN: 975-507-127-X

Türkiye’de 2005 Yılında
YAŞAYAN GELENEKSEL
KUTLAMALAR

Yayına Hazırlayanlar
M. Öcal OĞUZ
Seval KASIMOĞLU

Gazi Üniversitesi THBMER Yayını

Önsöz

“Türkiye’de 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” başlığını taşıyan bu kitap, 2004-2005 eğitim- öğretim yılında Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü üçüncü sınıf öğrencilerinin bahar yarıyılında “Türk Halkbilimi” dersi için yürüttükleri derleme çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bilindiği üzere kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatının 17 Ekim 2003 tarihinde Paris’te toplanan 32. Genel Konferansı’nda “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” imzalanmıştır. Bu sözleşmede Somut Olmayan Kültürel Miras; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan yola çıkarak hazırlanan “Türkiye’de 2005 Yılında Yaşayan Geleneksel Kutlamalar” başlığını taşıyan bu kitabı, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması ” sözleşmesinde 5 maddede ele alınan halk kültürünün bir alt kategorisi olan “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler” in gelecekte de koruma altına alınmasını sağlamak amacıyla hazırlanması gereken envanterlere katkı olarak görmek mümkündür.

Türkiye kutlamalar açısından zengin bir birikime sahiptir. Ancak bu kitap, temelinde ritüelistik bir uygulama bulunan kutlamalarla sınırlı tutulmuştur. Üzerinde çalışılan kutlamalar mümkün olduğunca bağlamlarıyla birlikte derlenmiş, böylece o kutlamanın yapılmasına neden olan efsane, mit, menkıbe gibi halk anlatılarının yanı sıra geleneksel halk spor, oyun ve uygulamalarına da yer verilmiştir.

Kitaptaki kutlamaların bir diğer özelliği ise, Türkiye ile sınırlandırılmış olmasıdır. Böylece bu kitabın Türkiye halkbilimi çalışmalarında üzerinde çok az durulan Geleneksel Kutlamalar konusunda kapsamı ve uygulamaya dönüklüğü ile önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Konuların tasnifiyle ilgili bilgi vermeden önce kitabın başlığındaki “kutlamalar” kelimesine dikkat çekmek gerekecektir. Kutlamalar, “festival, bayram, şenlik, şölen, anma töreni” gibi pek çok terimle karşılanmaktadır. Ancak kitapta ele alınan kutlamaların temelinde bir ritüelin ve inanışın yer alması nedeniyle “kut” kelimesinden türeyen “kutlama” sözcüğüne yer vermeyi uygun bulduk. Bu arada birbirlerinden farklı anlamlara sahip olduğu görülen Şenlik, Şölen, Bayram, Festival, Anma günlerini bu nedenle “kutlama” başlığı altında topladık.

Kitaptaki kutlamalar, geleneksel halk takvimi göz önüne alınarak, kışın yapılan kutlamalar, yazı karşılama ile ilgili kutlamalar, yazın yapılan kutlamalar, ay takvimine göre yapılan kutlamalar ve anma törenleri olmak üzere beş ana başlığa ayrılmıştır. Bu beş ana başlığın hiç birine girmeyen kutlamalar ise düzenlendikleri geleneksel takvim içinde “Diğerleri” alt başlığı ile verilmiştir.

Aynı yörede birden çok derleyici tarafından derlenen aynı kutlamalarla ilgili bilgiler tekrarlardan kaçınmak amacıyla birleştirilmiştir. Kaynağa ve kaynak kişiye araştırmacıların kolayca ulaşımını sağlamak amacıyla, derleme ile ilgili, derleyen, derleme yeri ve tarihi, derlemenin yapıldığı kaynak kişinin adı, soyadı, mesleği, doğum yeri ve doğum tarihi gibi temel bilgilere de ilgili kısmın başında yer verilmiştir.

Elinizdeki kitap, Türkiye Halkbilimi çalışmalarında üzerinde yeterince durulmayan Geleneksel kutlamalar alanına yeni ve kapsamlı bir bakış açısı getireceği inancıyla hazırlanmıştır.

Bu kitabın yayını, ortak karar ve düşüncelerimizin Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Yüksek Lisans öğrencisi Seval Kasımoğlu tarafından uygulanmasıyla mümkün olmuştur.

Türk kültürünün bu geleneksel uygulamalarını sürdüren halkımıza, derleme çalışmalarına katılan öğrencilerime ve projeye katkı ve desteğini esirgemeyen herkese, özellikle bu tür çalışmalarımızı her bakımdan destekleyen Gazi Üniversitesi’ne, Rektör Prof. Dr. Sayın Kadri Yamaç’ın şahsında teşekkür ederim.

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ

İÇİNDEKİLER

I. KIŞIN YAPILAN KUTLAMALAR	9
1.1. SAYA GEZME	9
1.1.1. Ayı Gezmesi (Kırşehir / Külhöyük)	9
1.1.2. Köse Gezdirmesi (Ankara / Bâlâ / Büyük Keklice Köyü)	11
1.1.3. Saya Gezme (Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü)	13
1.2. DİĞERLERİ	16
1.2.1. Ferfene (Bolu / Gerede / İnköy Köyü)	16
II. YAZIN GELİŞİNE HAZIRLANILAN KUTLAMALAR	19
2.1. HIZIR CEMİ	19
2.1.1. Hızır Cemî (Erzincan / Tercan / Komlar Köyü)	19
2.1.2. Hızır Cemî (Tunceli / Pülümür / Dereköy)	20
2.1.3. Kardeşlik Kurbanı (Ankara / Çubuk)	21
2.1.4. Musahiplik Şenlikleri (Çankırı / Şabanözü / Karahacılı Köyü)	23
2.2. NEVRUZ	25
2.2.1. 17'ler Bayramı (Hatay)	25
2.2.2. Mart Bozumu Şenliği (Giresun)	26
2.2.3. Mesir Şenliği (Manisa)	27
2.2.4. Nevruz (Kahramanmaraş / Elbistan)	28
2.2.5. Nevruz (Kars)	29
2.2.6. Sultan Nevruz (Sivas / Şarkışla / Beyyurdu Köyü)	31
2.2.7. Sultan Nevruzu (Muğla / Ortaca / Fevziye Köyü)	35
2.2.8. Sultan-ı Navrız (Gaziantep)	36
2.2.9. Yumurta Bayramı (İskenderun / Akçalı)	37
2.2.10. Yumurta Bayramı (Şahr-ı Bayf) (Siirt)	38
III. YAZIN YAPILAN KUTLAMALAR	39
3.1. ÇİĞDEM GÜNÜ	39
3.1.1. Çiğdem Günü (Samsun / Ladik / Çamlı Köyü)	39
3.1.2. Çiğdem Pilavı (Yozgat / Sorgun / Çiğdemli Kasabası)	41
3.2. HİDİRELLEZ	42
3.2.1. Düt Dede Şenlikleri (Ankara / Bala / Afşar Kasabası)	42
3.2.2. Eğrice (Hıdırellez) (Yozgat / Divanlı Köyü)	44
3.2.3. Evrûce (Hıdırellez) (Tokat / Akyamaç Köyü)	45
3.2.4. Hıdırellez (Adıyaman)	47

3.2.5. Hıdırellez (Afyon)	48
3.2.6. Hıdırellez (Afyon / Dinar)	49
3.2.7. Hıdırellez (Aksaray / Tekke)	50
3.2.8. Hıdırellez (Ankara / Bala / Keklice Köyü)	51
3.2.9. Hıdırellez (Ankara / Çubuk / Aşağıemirler Köyü)	52
3.2.10. Hıdırellez (Ankara / Çubuk / Dumlupınar Köyü)	53
3.2.11. Hıdırellez (Ankara / Mamak / Hüseyin Gazi)	54
3.2.12. Hıdırellez (Antalya / Kumluca / Yazır Köyü)	55
3.2.13. Hıdırellez (Antalya / Korkuteli)	57
3.2.14. Hıdırellez (Balıkesir)	58
3.2.15. Hıdırellez (Balıkesir / Zeytinli Köyü)	60
3.2.16. Hıdırellez (Bilecik / Pazaryeri)	61
3.2.17. Hıdırellez (Çanakkale / Lapseki / Üçtaşlar)	63
3.2.18. Hıdırellez (Çorum)	64
3.2.19. Hıdırellez (Çorum / Osmancık)	65
3.2.20. Hıdırellez (Gaziantep)	66
3.2.21. Hıdırellez (Isparta / Keçiborlu)	67
3.2.22. Hıdırellez (Karabük / Safranbolu / Çilekli Köyü)	68
3.2.23. Hıdırellez (Karaman)	69
3.2.24. Hıdırellez (Kars / Susuz / Ermişler Köyü)	70
3.2.25. Hıdırellez (Kırıkkale / Balışehir Kasabası / Beyobası Köyü)	72
3.2.26. Hıdırellez (Kırıkkale / Yaylayurt Köyü)	73
3.2.27. Hıdırellez (Kırklareli / Kavaklı)	74
3.2.28. Hıdırellez (Kırşehir / Kaman / Değirmenözü Köyü)	75
3.2.29. Hıdırellez (Kocaeli / Hasanpaşa Köyü)	76
3.2.30. Hıdırellez (Konya / Çeltik)	77
3.2.31. Hıdırellez (Kütahya / Simav / Gölköy)	80
3.2.32. Hıdırellez (Mersin / Silifke)	81
3.2.33. Hıdırellez (Samsun)	82
3.2.34. Hıdırellez (Şanlıurfa)	83
3.2.35. Hıdırellez (Şanlıurfa / Birecik)	84
3.2.36. Hıdırellez (Trabzon / Şalpazarı)	85
3.2.37. Hıdırellez ve Bicek Çıkarma (Kars / Kağızman)	87
3.2.38. Kakava-Hıdırellez Şenlikleri (Edirne)	89
3.2.39. Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Şenlikleri (Kırklareli)	91
3.2.40. Kov Kalesi Şenlikleri (Gümüşhane / Esenyurt Köyü)	92
3.2.41. Köme Şenlikleri ve Hıdırellez (Kırşehir / Mucur)	93
3.2.42. Sarayıçi Şenlikleri (Edirne / Sarayıçi)	95
3.2.43. Tepreç (Eskişehir)	96

3. 3. MAYIS YEDİSİ.....	98
3.3.1. Mayıs Yedisi Şenlikleri (Giresun)	98
3.3.2. Mayıs Yedisi Şenlikleri (Ordu)	100
3.3.3. Mayıs Yedisi Şenlikleri (Ordu / Gököy)	102
3.3.4. Mayıs Yedisi Şenlikleri (Ordu / Perşembe)	103
3. 4. YAĞMUR DUASI	104
3.4.1. Çömçe Gelin (Adana / Ceyhan / Nazım Bey Köyü)	104
3.4.2. Dodo Gezme (Bayburt / Tomlacık Köyü)	106
3.4.3. Emekli Şenlikleri (Ankara / Kızılcahamam / Semeröz Köyü)	107
3.4.4. Evliyalar Günü (Kayseri / Mimarşinan Beldesi).....	109
3.4.5. Şem'un El Gazi'yi Anma Törenleri (Kayseri)	111
3.4.6. Yağmur Duası (Bolu / Dört Divan)	112
3.4.7. Yağmur Duası (Niğde / Ulukışla / Darboğaz Kasabası)	114
3.4.8. Yağmur Duası (Yozgat / Kadişehri / Vasfibe Köyü)	115
3.4.9. Yağmur Duası (Yozgat / Sarımbey Köyü)	116
3. 5. YAYLA ŞENLİĞİ	117
3.5.1. Ayakaya Şenliği (Ankara / Çubuk / Yeşilkent Köyü)	117
3.5.2. Göğrüz Otu Şenliği (Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü)	118
3.5.3. Hoşisamlar Şenliği (Çankırı / Atkaracalar).....	120
3.5.4. Kadirga Şenlikleri (Trabzon / Çaykara)	121
3.5.5. Perşembe Yayılası Şenlikleri (Ordu)	122
3.5.6. Yayla Ortası Şenlikleri (Trabzon).....	123
3.5.7. Yörük Şöleni (Eskişehir / Yarımcı Köyü)	124
3. 6. BAĞBOZUMU.....	126
3.6.1. Bağ Bozumu Şenliği (Çankırı / Eldivan / Alva Köyü)	126
3.6.2. Bağ Bozumu Şenliği (Karabük / Safranbolu / Örencik Köyü)	128
3.6.3. Bağbozumu Şenliği (Yozgat)	129
3.6.4. Hasat Şenliği (Sivas / Suşehri / Akşar Köyü)	131
3.6.5. Hasat Şöleni (Osmaniye / Hemite Köyü)	132
3.6.6. Koç Katımı (Sivas / Şarkışla / Sivrialan Köyü)	133
3.6.7. Saban Toyu (Konya / Kulu / Boğazören Köyü)	134

IV. AY TAKVİMİNE GÖRE YAPILAN KUTLAMALAR 135

4.1. KURBAN BAYRAMINDA YAPILAN KUTLAMALAR	135
4.1.1. Dönme Dolap Şenlikleri (Rize / Ardeşen / Akdere Köyü)	135
4.1.2. Hızır Baba ve Bayram Çıkarma Şöleni (Bolu / Mengen / Babahızır Köyü)	136

4.2. MUHARREMDE YAPILAN KUTLAMALAR	138
4.2.1. AŞURE GÜNÜ.....	138
4.2.1.1. Aşure Şenlikleri (Afyon).....	138
4.2.1.2. Aşure Günü (Gaziantep).....	139
4.2.1.3. Aşura Günü (İğdır)	140
4.3. REGAİB AYINDA YAPILAN KUTLAMALAR	142
4.3.1. Şivilik (Konya)	142

V. ANMA TÖRENLERİ 144

5.1.1. Abdal Musa Anma Töreni (Antalya / Elmalı / Tekke Köyü)	144
5.1.2. Cogi Baba Şenlikleri (Sivas / İmranlı / Avşar Köyü)	146
5.1.3. Çiçekbaba Şenlikleri (Muğla)	147
5.1.4. Dedebağ Hayrı (Aydın / Karacasu)	148
5.1.5. Ertuğrul Gazi'yi Anma ve Söğüt Şenlikleri (Bilecik)	150
5.1.6. Gadir Bayramı (Adana / Seyhan).....	152
5.1.7. Hacet Bayramı (Ankara / Nallıhan)	153
5.1.8. Haçkalı Baba Şöleni (Trabzon / Düzköy)	154
5.1.9. Harmantepe Şenlikleri (Trabzon).....	156
5.1.10. Haydar Sultan Şenlikleri (Ankara / Keskin / Haydar Sultan Kasabası)	157
5.1.11. Hüseyin Gazi 'yi Anma Töreni (Ankara / Mamak)	158
5.1.12. Mahya Şenliği (Muğla / Köyceğiz)	159
5.1.13. Sarıkız Hayrı (Edremit / Güre)	161
5.1.14. Seyyit Battal Gazi'yi Anma Töreni (Eskişehir).....	163
5.1.15. Uluğbey Seyyit Veli Baba Sultan Anma Törenleri ve Pilav Festivali (Isparta / Senirkent / Uluğbey Kasabası)	164

DİZİN	165
FOTOĞRAFLAR	168

I. KIŞIN YAPILAN KUTLAMALAR

1.1. SAYA GEZME

1.1.1. AYI GEZMESİ (KIRŞEHİR / KÜLHÖYÜK)

Derleyen: Hüseyin Salman

Derleme Yeri ve Tarihi: Kırşehir / 19.04.2005

Kaynak Kişi: Döndü Salman

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir / Külhöyük 1956

Kırşehir’e bağlı Külhöyük Köyü’nde zemheri denilen kış yarısında, yani şubatın on beşinde “Ayı Gezmesi Şenlikleri” yapılmaktadır. Ekim ayı içinde koyun seçimi yapılır ve seçilen koyunlar kırmızı veya mavi renklerle boyanıp, süslenir. Buna “Koç Katımı” adı verilmektedir. Oğlak ve kuzuların doğmasına elli gün kala ise, “Ayı Gezmesi Şenlikleri” yapılır. Kısaca Ayı Gezmesi Şenliği, koyunların kuzulamasına elli gün kaldığını haber verir. Şenliğin yapılma amacı da yaklaşımakta olan baharın bereket ve bolluk içinde geçmesidir.

Kaynak kişi Döndü Salman’ın belirttiğine göre, Külhöyük’te “kış yarı gezme, koç katımı” gibi adlar da alan Ayı Gezmesi Şenliği için yapılan hazırlıklar iki veya üç gün öncesinden başlar. Köyde yediden yetmişe herkesin görev üstlendiği hazırlıkları, genellikle köyün ileri gelenleri yaparlar. İlk olarak ayı kılığına girecek biri yedek, diğeri yardımcı olmak üzere iki kişi seçilir. Bunun yanında gelin kılığına girecekler de dahil olmak üzere toplam beş kişi, Ayı Gezmesi için toplanırlar.

Ayı gezmesi için köy halkı, birbirine haber vererek şenliği ilan eder. Bu arada ayı kılığına sokulacak kişi, postlarla iyice sarılır ve üzerine davar çanı denilen ziller bağlanır. Diğer bir taraftan da def ve zil çalınmaya başlanır. Ayı bu müzikle çeşitli figürler yaparak, arkasına takılan köylülerle birlikte sağa sola sallanarak yürür. Köy meydanında dolaşırken, arkasında ayıyla beraber gezenler de şu manileri söylerler:

Hey hayadan hey hayadan
Yılan çıkmış kayadan
Yoksulluktan gelmedik,
Adet kaldı atadan.

Elli günü sayasın,
Gümgür gümbür yayasın,
Foşur foşur sağasın
Şu oğluma (şu kızıma) diyesin.

Aman karabaş koyun,
Karlı dağlar aş koyun,
Ay karanlık gecede,
Çobana yoldaş koyun.

veya

Sayalık veren ablanın,
Bir oğlu olsun,
Onun başı kel olsun.
Sayalık vermeyen ablanın,
Bir kızı olsun,
Onun başı kel olsun.

Bu manilerle ayı gözüne kestirdiği bir eve gider ve kapının önüne yatar. Bu arada ayının arkasındakiler de kapıya hızlı hızlı vurarak, hep bir ağızdan “aç kapıyı aç kapıyı, yoksa kırarız” diye bağırlar. Bu bağrıışmaların ardından hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranan ev sahibine ayının arkasında gezenler, “ayının gönlünü al yoksa gitmeyiz, evini başına yıkarız.” şeklinde sözler söylerler. Bunun üzerine ev sahibi de bulgur, makarna vb. yiyeceklerle ayının gönlünü alır. Yattığı yerden kalkan ayı, oynayarak farklı evlerin yolunu tutar. Ev ev dolaşıp erzak toplayan ayı ve çevresindeki kalabalık, toplanan yiyecekleri önceden belirlenen yere getirirler ve aşçıya teslim ederler. Burada bir taraftan aşçının yemeği pişirmesi beklenirken, diğer taraftan da âşıkların söyledikleri türküler eşliğinde oyunlar oynanır. Yemeklerin yenilmesinden sonra şenlik sona erer.

1.1.2. KÖSE GEZDİRME (ANKARA / BALA / BÜYÜK KEKLİCEK KÖYÜ)

Derleyen: Özlem Güler

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 19 Şubat 2005

Kaynak Kişi 1: Halit Bektaş

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Bala / Keklice Köyü 1945

Kaynak Kişi 2: Hava Güler

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Bala / Keklice Köyü 1943

Ankara'nın Bâlâ İlçesi'ne bağlı Büyük Keklice, eski adıyla Büyük Bayat Köyü'nde, kış yarısı denilen dönemde yani her yıl şubatın sonlarına doğru Köse Gezdirmeye Şenliği yapılır. Kaynak kişi Hava Güler'den derlendiği kadarıyla şenlik için yapılan tek ön hazırlık, bir gece önce toplama işinde bulunacakların birbiriyle haberleşmesidir.

Şenlik günü köyün çobanı, “Köse” adını alır. Üzerine kepeneğini giyer; eşeğinin boynuna koyunların boğazına takılan “gıdıl” adı verilen bir büyük zil takar; üzerine bir heybe atar ve eline sopasını alarak evleri dolaşır. Zil, Köse'nin erzak almak için yaklaştığını haber verir. Böylece ev sahipleri Köse gelmeden un, yağ veya bulguru hazırlamış olurlar. Köse için en makbul yiyecek bulgurdur. Bazı ev sahipleri de köseye yiyecek verdikten sonra, onun arkasına takılıp, ev ev dolaşırlar. Kösenin kapısını çaldığı kişi önce erzak vermemek için uğraşır. Ancak Köse, yiyecek almadan evin önünü terk etmez. Kaynak kişi Halit Bektaş'ın belirttiğine göre, bazı şakacı kadınlar bir şey vermemek için Köse'nin yahut eşeğinin üstüne un serpererek, onları kovalarlar. Köse, köyde zengin olarak bilinen kişilerden eğer umduğu kadar erzak alamazsa, kendi tabiriyle ölür; yani o kişinin kapısının önünde yatar. (F.1) Köse'yi evin önünden kaldırmamanın yolu ona para vermektir. Kimi zenginler ise Köse'nin bayılmasına gerek kalmadan, Köse'ye fazlaca para verirler. Köse eğer kendine verilen paradan memnun kalmışsa bunu belirtmek için o kişinin kapısının önünde oynar. (F.2) Böylece Köse ve arkasındakiler, köydeki eli bol ve yardımsever kimseleri öğrenmiş olurlar. Hava Güler bu konuyla ilgili, “Hiç kimse cimri olarak anılmak istemeyeceğinden, genelde Köse'ye bol miktarda bahşiş verilir.” şeklinde bir çıkarım yapmaktadır.

Daha sonra köyün en uygun yerinde büyük bir ateş yakılır. Toplanan yiyeceklerle bulgur pilavı yapılır. Pilav pişirilirken lezzetli olması için “Fatma anamızın eliyle” denir. Daha sonra, büyük bir tabakla pilav ikram edilir. Yemeğin yenilmesinin ardından köyde adına “sinsin” denilen ateş üzerinden at-

lanır. Keklice Köyü'nde bu ateş üzerinden atlamanın hastalıklara iyi geldiğine dair güçlü bir inanç vardır.

Kaynak kişi Halit Bektaş, şenliğin amacıyla ilgili, “Köse Gezdirmeye, kimi köylülerce çobana para toplamak gibi algılansa da, yaşça daha büyük olanlar bu geleneğin yaklaşmakta olan baharın bereketli geçmesi amacıyla yapıldığını bilir ve bu yüzden şenliğe gereken özeni gösterirler.” demektedir.

Son olarak günümüzde bu şenlik, köy halkının kendine başka uğraşlar bulması ve çoğunluğunun şehre yerleşmesi sebebiyle daha az kutlanır hale gelmiştir.

1.1.3. SAYA GEZME (SIVAS / YILDIZELİ / KAMAN KÖYÜ)

Derleyen: Yeliz Ateşoğlu

Derleme Yeri: Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü

Kaynak Kişi 1: Kezban Kılıç

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü 1936

Kaynak Kişi 2: Mehmet Arı

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / Yıldızeli / Kaman Köyü 1945

Sivas'ın Yıldızeli İlçesi'ne bağlı Kaman Köyü'nde her yıl koyunların kuzulamasına elli gün kala, yani şubatın on beşinde "Saya Gezme Şenlikleri" yapılmaktadır. Baharın gelişinin ifadesi olan Saya Gezme, genellikle koyunların kuzuladığı, döl alma mevsimi denilen Şubat – Mart ayları içinde yapılır.

Bu geleneği, şenlik havasına sokan çeşitli simgeler vardır. Bunlar ayı, deve ve gelindir. (F.3) Eğlencede ayı, rengiyle kışı temsil eder. Ayı kılığına giren kişi tümüyle ayıya benzetilmeye çalışılır. Üzerine kürk atılır, boynuna zil takılır. Ayrıca ayıyı oynatan, onu yönlendiren biri de vardır.

Deve ise büyüklüğü, gücü, kuvveti ile çabayı, emeği ve bereketi temsil eder. Saya gezme esnasında, ev ev dolaşırken önde giden o'dur ve bulgur, yağ gibi hububatları isteyen de toplayan da o'dur. Deve şu şekilde yapılmaktadır:

Kuvvetli iki genç 1.5 – 2 metre boyundaki bir merdiveni her iki ucundan tutup omuzlarına alırlar. Merdivenin ortasına da devenin hörgücü olarak bir sepet yerleştirilir. Sepetin üstünden yere kadar bir çul atılır. Sopanın ucuna bağlanmış bir deve kafası, öndekinin eline verilir. Devenin boynuna da bir kelek takılır.

Şenlikteki bir diğer simge ise gelindir. Gelin tazeliği, yeniliği, güzelliği, iyiliği ve bereketi temsil etmektedir. Gelin olarak ayağı oyuna yatkın, ince ve uzun boylu bir erkeğe kadın giysisi (gelinlik, bindallı, üç etek vb.) giydirilir. Yüzü bir tülbentle kapatılır. Ancak açık olmasında da bir mahsur yoktur.

Oyuncuları oyuna seyirciler hazırlar. Bunun için gereken aletler; tas, şapka, baston, sopa, tüfektir. Aksesuar çok önemlidir. Köy yerinde çokça bulunan nesneler oyun içerisinde oyuncunun kullanımıyla bir başka anlam kazanırlar. Bütün bu tipler hazırlandıktan sonra en öne, deve ve onu yönlendiren bir kişi geçer. Onun arkasında kaval ve def çalan kişiler yer alır.

Üçüncü sırada gelin ve ayı, en sonda da köy çocukları ve köy halkı vardır. Köydeki her evin önünde durulur ve kahya yada dede denilen ve görevi, eğlenceyi yönlendirmek olan bir kişi, kendine özgü bir makamla şiir söylemeye başlar. Bu şiir şöyledir:

Hey kayadan ... kayadan ...
Yılan aktı kayadan.
Açlığımızdan gelmedik,
Susuzluğumuzdan gelmedik,
Oyunumuz vardı Saya'dan
Alahey diyelim arkadaşlar!
- Alahey !...

Hey ! Hu muydu, hu muydu...
Ayran mıydı, su muydu?
Elden ele geldiğimiz,
.... Ağanın evi bu muydu?
Alahey diyelim arkadaşlar!
- Alahey !...

Davarın yüzü yetti.
Kuzunun yüzü bitti.
Ne kaldı ? Ne kalmadı ?
50 gün kaldı, kalmadı.
Alahey diyelim arkadaşlar!
- Alahey !...

50 günden sonra
Gümbür, gümbür yayalar
Haşur, huşur
Sağarlar ...
Alahey diyelim arkadaşlar!
- Alahey !...

Bu şiir söylenirken ev ev gezmeye devam edilir. (F.4) Girilen her evde kaval ve def eşliğinde gelin ve ayı karşılıklı oynar. (F.5) Bu oyunlar sürerken; gelin, ayı tarafından kaçırılır ve daha sonra çevredekiler tarafından kurtarılır. Gelinin kaçırılması ve kurtarılması mevsim dönüşümünün, kıştan bahara geçişin bir simgesidir.

Oyuncular evi terk ederken bahşiş olarak ev sahibi tarafından un, bulgur, yağ, tuz, yumurta v.s. verilir. Gidilen her evden yiyecek alınarak şenliğe devam edilir.

Akşam saat 6 gibi başlayan Saya Gezme, gecenin geç saatlere kadar devam eder. Toplanan erzaklarla büyük kazanlarda akşam yemeği pişirilip, bir-

likte yenilir. Bir eve toplanan köyün gençleri “oyun çıkarıp”, tombalak aşarlar; şarkı ve türküler eşliğinde, halay çekerler. Geç saatlere kadar bu şekilde eğlenirler. Sabaha karşı da dağılırlar.

Saya gezme de oyuncular ve seyirciler iç içedir. Kimi zaman seyirci durumunda oyunlar izlenir; kimi zamanda oyun içinde yer alınır. Sırası gelen oyuncu, seyirci içinden çıkarak oyuna katılır; oyundaki görevi bittikten sonra yenisinden seyircilerin arasına karışır.

1.2. DİĞERLERİ

1.2.1. FERFENE (BOLU / GEREDE / İNKÖY KÖYÜ)

Derleyen: Aynur Birgören

Derleme Yeri ve Tarihi: Bolu / Gerede / İnköy 14.05. 2005

Kaynak Kişi: Salih Dinçer

Mesleği: Mobilyacı

Doğum Yeri ve Yılı: Bolu / Gerede / İnköy 1964

Bolu’nun Gerede İlçesi’ne bağlı İnköy Köyü’nde her yıl 20 Aralık ile 10 Ocak arasında karın yağdığı bir gün, özellikle herkese uygun bir gün olarak düşünülen cumartesi günü, “Fenfene” adı verilen şenlik düzenlenir.

Eskiden köy erkekleri köy camisinde namaz kıldıktan sonra, camiinin dernek odasında oturup sohbet ederler, bir taraftan da Fenfene adı verilen bulgurla yapılan yemeği yerlerdi. Zamanla erkeklerin sohbet ederken, yöresel oyunları da oynamaya başlamaları Fenfene Şenliğini ortaya çıkarmıştır.

Köyün camisinde bulunan dernek odasında bu tarihlerde, köyün erkeklerinin toplanmasıyla düzenlenen şenliğin, bolluk - bereket getireceğine inanılır. Eski bir geçmişe sahip olan şenliğin başlıca amacı, zamanla Büyükşehirlere göç eden İnköylüler ile köyde yaşayan halkı buluşturup, kaynaşmaktır.

Daha önce köyün zenginleri tarafından karşılanan şenliğin masrafları, son zamanlarda köye maddi destek sağlamak ve şenlikleri düzenlemek için kurulan dernek tarafından karşılanmaya başlamıştır.

Fenfene şenliği hazırlığı için özellikle genç erkekler birkaç gün öncesinden toplanırlar. Bu toplantıda, şenliğin düzenlenebilmesi için önceden tespit edilen miktarda para toplanır. Toplanan bu paraların bir kısmıyla, Fenfene gecesi yenilecek yiyecekler alınır ve bu yiyecekleri hazırlamak üzere aşçılar tutulur. Bolluk ve bereket getirmesi amacı güdülen bu şenlikte, başlıca yiyecek, etinin bereketli olduğuna inanılan hindidir. Toplanan paranın diğer bir kısmıyla ise davetiyeler bastırılarak, halka dağıtılır.

Daha önce belirlenen tarihte, akşam 5 sularında camiinin dernek odasına gelen erkekler, önce yemek yiyip, çay içerler. Saat yedi gibi oyunlar oynanmaya başlar. Oyunları belirlemek üzere, yaşça diğerlerinden daha büyük olan üç kişi başkan seçilir. Bu kişilere “değnekçi başı” denilir.

Salih Dinçer’den derlendiğine göre, Fenfene Şenliği’nde oynanan oyunların ilki, Yüzük Oyunu’dur. Yüzük oyunu için orada bulunanlar yan yana dizilir ve aralarında biri yüzüğü dağıtmak üzere seçilir. Yüzüğü dağıtmak üzere seçi-

len kişi, iki elinin arasına koyduğu yüzüğü, sırasıyla diğerklerinin elinden geçi-
rerek bir kişinin eline, farkettilmeden bırakır. Yüzük bu şekilde saklandıktan
sonra, yüzüğü dağıtan kişi, seçtiğı birine yüzüğün kimde olduğunu sorar. Seç-
len kişi, eğer yüzüğün kimde olduğunu tahmin edemezse, yanlış tahminde bu-
lunduğı kişi tarafından bir sayı söylenir. Yanlış tahminde bulunan kişi, ucu
bağlı ıslak bir havlu ile söylenen sayı kadar ellerine vurulmak suretiyle ceza-
landırılır. Oyun bu şekilde sürerken; yüzüğün kimde olduğunu tahmin eden ki-
ři, yüzüğü dağıtma işlemini üzerine alır.

Şenlikte oynanan oyunlardan bir diğeri ise, Kaz Oyunu'dur. Kaz Oyu-
nu'nda, oyuna katılanlar ikişer ikişer eşleşirler. Eşleşenlerden biri, ayakta içi
su ile dolu bir kazan tutar. Kazanı tutan kişiye, "Ah! Eşegim, eşegim! Sen bu
kazanı niye tutuyorsun?" diye sorulur. O da, "Ben tutmayayım da kim tutsun"
cevabını verir. Bu cevaptan sonra, soruyu soran, kazanı tutmasını istediğı ki-
şinin ismini söyler. İsmi söylenen kişinin eşi, eşinin kazanı tutamayacağını
söyler. Tekrar kimin tutacağı sorulur. Oyun bu şekilde eşler şaşırana kadar
devam eder. Şaşırın kişi, içi su ile dolu kazanı tutmakla cezalandırılır.

Diğerk bir oyun ise, Fincan oyunudur. Fincan oyununu için iki gurup oluş-
turulur. Her iki gurup da ellerindeki fincanların içine belli miktarda ceviz ko-
yarlar. Yazı- tura atılması ile belirlenen birinci gurup, karşı tarafa, "Tek mi,
çift mi?" diye sorar. İkinci gurup doğru yanıt verirse, karşı gurubun cevizleri-
ne de sahip olur. Şayet yanlış cevap verecek olurlarsa, iki gurubun cevizleri
birinci gurubun olur ve oyun böylece son bulur.

Arı oyunu üç kişi ile oynanır. Üç kişi yan yana dizilirler; ortada yer alan
kişinin kafasında bir şapka bulunur. Yanındaki diğerk iki kişi daima karşıya
bakarak, onun şapkasını düşürmeye çalışır. Ortadaki ise durmadan arı gibi
ses çıkarır ve yanındakileri şaşırtmaya çalışarak onlara tokat atar. Ortadaki
kişinin şapkası düşürölene kadar oyun bu şekilde devam eder. Şapkayı düşü-
ren, oyunun galibi olur. (F.6)

Değirmen oyununda, on kişi bir daire oluşturacak şekilde yan yana otu-
rup sağ ayaklarını birbirlerinin üzerine atarlar. Bu on kişi arasında bulunan
ve oyunu yöneten kişi, söylenmesi zor sözlerle değirmen tarifi yapar. Yapılan
tarifi, sırasıyla diğerkleri de tekrarlar. Yanlış söylenen her kelime için, yanlış
söyleyenin ayağına vurulur ve oyun başa döner. Oyunu yöneten kişi, değirme-
ni tekrar tarif eder. Diğerk oyuncuların değirmen tarifi ile oyun devam eder.
(F.7)

Başka bir oyun olan Avcı oyununda bir avcı, bir muhtar görev alır. Avcı-
nın ayağına bir kişi bağlanır. Avcı, muhtardan av için izin ister. Eline uzun bir
tahta alır. Tahtayı silah gibi kullanır, ayağına bağlananları sarsmak için hızlı
hızlı hareket eder. İzleyenleri güldürmek için düzenlenen bu oyunu avcı bitirir.

Şenlikteki diğerk bir oyun olan Hoca Oyunu, köyün dışından gelen misafir-
lere "Hoş Geldin" şakası yapmak için düzenlenir. Oyunda bir kişi hoca olur.
Başına içi su dolu bir bardak koyar. Etrafına misafirleri de içine alan öğrenci-
lerini toplar. Hoca, zor Arapça kelimeler söyleyerek öğrencisi olan misafirler-
den birine bunları tekrarlatır. Misafir, eğer bu kelimeleri tekrarlayamazsa, ho-
ca başındaki suyu misafirin üzerine döker. (F.8)

Gelin- Damat oyununda ise bir gelin ve bir damat seçilir. Odanın ışıkları
söndürölür. Gelin olan kişinin elleri kurum ile karalanır. Gelin karanlıkta da-
mat olarak birini seçer ve onun yüzüne kurumla karaladığı ellerini sürer. Işık-
lar açıldığında yüzü karalanmış olan kişiye, diğerkleri tarafından komik şeyler
söylenir.

Şenlik boyunca herkesin bildiğı uzun eşek ve cevizlerle oynanan misket
oyunu da oynanır.

Oyunlar oynanamaya devam ederken, gece saat 12 civarında aşçıların
hazırlamış olduğu bereket ve bolluğı temsil eden hindi, yoğurtlu veya tarha-
na çorbasi, pirinç pilavı ve helva ikram edilir. (F.9) Yemek yenildikten sonra
köyden bereket ve bolluğun eksik olmaması, köyün kötölüklerden korunması
ve daima huzurlu, mutlu bir yaşam geçirebilmesi için dua edilir.

Yemeğin ardından çay içilir, meyve ve oyunlarda kazanılmış olan cevizler
yenilir.

Sabah ezanına kadar oyunlar bu şekilde oynanmaya devam ederken, uyu-
yan kişilere de yüzlerini boyayarak, vb. tarzında şakalar yapılır.

II. YAZIN GELİŞİNE HAZIRLANILAN KUTLAMALAR

2.1. HIZIR CEMİ

2.1.1. HIZIR CEMİ (ERZİNCAN / TERCAN / KOMLAR KÖYÜ)

Derleyen: Feramuz Çalışkan

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / İncirli 20 .04. 2005

Kaynak Kişi: Bülent Güzel

Mesleği: Serbest Meslek

Doğum Yeri ve Yılı: Erzincan / Tercan / Komlar Köyü 1964

Erzincan'ın Tercan İlçesi'ne bağlı Komlar Köyü'nde her yıl şubatın 13, 14 ve 15'nde Hızır Cemi yapılır. Hazırlıklarına birkaç gün önce başlanan Hızır Cemi'nin yer ve zamanını halka "peyikçi" adı verilen haberci bildirir. Küs olanlar bu ceme katılamayacakları için Hızır Cemi'nden önce barışmaları gerekir.

Hızır Cemi'ne dua ile başlanır. Cem başlarken 12 görevli tek tek meydana dizilerek dua alırlar, sonra tekrar görevlerine dağılırlar. Kurbanın kesilmesi-nin ardından kurban duası yapılır. Bundan sonra Çerağcı mum yakar ve sırasıyla meydana, dökülen günahları temizleyen Süpürgeci, cemdekilere tarikat abdesti aldırın İbrikçi, cemin yapılacağı yer ve zamanı halka bildiren Peyikçi, cem evinin kapısında bekleyen Kapıcı, kesilen kurbanı ceme gelenlere dağıtan Lokmacı, cemdekilere su dağıtan Sakkacı gelir. Sakkacı, suyu dağıttıktan sonra Kerbela olayını anar. Kurban lokması da yenildikten sonra semah yapılır. (F.10) Bu arada Hızır Cemi'nde görevli olanların bellerinde Kemerbest denilen bir kemer vardır. (F.11)

Hızır Cemi'nin sonunda isteyen evine gidebileceği gibi isteyen de cem evinde kalıp, dedeye aklına takılan soruları sorabilir.

2.1.2. HIZIR CEMİ (TUNCELİ / PÜLÜMÜR / DEREKÖY)

Derleyen: Çiğdem Aslanhan

Derleme Yeri ve Tarihi: Tunceli / 16.05.2005

Kaynak Kişi: İsmail Demir

Mesleği: Öğretmen

Doğum Yeri ve Yılı: Tunceli / Pülümür / Dereköy 1968

Tunceli'nin Pülümür İlçesi'ne bağlı Dereköy'de her yıl şubatın başlangıcından mayısın sonuna kadar ki bir aylık dönemde "Hızır Cemi" törenleri yapılır.

Kaynak kişi İsmail Demir'den derlendiğine göre, "Hızır Cemi" şubatta, yani beş günlük "Hızır Orucu" sonrasında düzenlenir. Hızır Orucu'nu tutmuş olan talipler, ya dedenin evinde yada cem evinde bir araya gelirler. Birbirleriyle musahip olacakların musahipliği bu erkan sonrasında diğer talipler huzurunda tasdik edilir. İsmail Demir, Hızır Cemi'nin en önemli özelliğinin, "musahiplik kurumunu" resmileştirmesi ve Cem'de bulunan diğer taliplere bunun duyurulması olduğunu söylemektedir.

Musahip olacaklar Cem törenine kurban keserek başlarlar, kesilen bu kurbanın etini herkes yemek zorundadır. Taliplerin getirdiği diğer yiyecek, içeceklerin dağıtılmasının ardından dua edilir. Dede, bağlama, saz, cura vb. eşliğinde deyişler söyler. Dargınlar varsa onları barıştırır, anlaşmazlıkları çözer, taliplere öğütler verir, onları yanlışlıklara karşı uyarır. Hızır Cemi'nin en önemli bölümlerinden biri duadır. Zikir, Tanrının adını anma, Peygamberden, Hz. Ali'den ve 12 İmam'dan bahsetme bu duaların bir parçasıdır. Dualar bittikten sonra, musahip olacaklar dedenin önünde diz çökerek yaşadıkları müddetçe birbirlerini koruyup, birbirlerine destek olacaklarına dair söz verirler. Dedenin üflediği ve bu nedenle kutsal olduğu düşünülen bir kase su, musahipler tarafından kap değiştirilmeden içilir. Musahip olacakların musahiplikleri onaylanmasıyla semah başlar. Semahtan sonra da Hızır Cemi sona erer.

2.1.3. KARDEŞLİK KURBANİ (ANKARA / ÇUBUK)

Derleyen: Sena Kaya

Derleme Yeri: Ankara / Çubuk

Kaynak Kişi: Halide Cafer

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yılı: 1963

Tam zamanı belli olmamakla birlikte Ankara'nın Çubuk İlçesi'nde her yılın muhakemesinin yapıldığı aylar olan ocak veya şubatta “Kardeşlik Kurbanı” töreni yapılır.

Kaynak kişi Halide Cafer'in belirttiğine göre, “Kardeşlik Kurbanı” törenlerinin en büyük amacı, bütün Çubukluları bir araya toplamak ve küçük nesilleri birbirleriyle tanıştırmak, kaynaştırmaktır. Cafer, bu amaç ışığında kimilerinin kutlamayı dini bir toplantı olarak görürken; kimilerininse eğlenceli bir faaliyet olarak gördüğü üzerinde durmaktadır.

Herkesin katılamadığı bu tören, tanıdıkların birbirlerine haber vermesiyle duyurulur. Kardeşlik Kurbanı töreninin yapılabilmesi için uyulması gereken bir takım kuralları vardır. Bunlardan ilki evli olmaktır. Kardeşlik olmak isteyenler mutlaka evli olmalıdırlar ki, onların eşleri ve çocukları da kardeş olabilsinler. Kardeşlik kurbanı kesilen ailelerin bütün fertleri birbiriyle kardeş sayılır, bu yüzden kardeş ailelerin çocukları birbirleriyle evlenemezler. Halide Cafer törenlerin amacına yönelik “Cemevinde bulunanların hemen hemen hepsi birbirleriyle akraba oldukları için bu uygulamanın bir amacının da akraba evliliklerini önlemek olduğunu söylemek mümkündür. Bu törenle ilgili bir diğer amaç ise, yardımlaşmayı sağlamaktır. Örneğin kardeş olan kişilerden biri diğerinden önce vefat ederse, vefat eden kişinin çocuklarına kardeşliği bakmak zorundadır. Bu da aile bağlarının sağlamlaşması açısından önem taşır.” şeklinde bir çıkarım yapmaktadır.

Bunun dışında törenin yapılabilmesi için bir başka koşul ise, kardeşlik kurbanının cemevinde kesilmesidir. Böylece başta dede olmak üzere cemevindekiler bu kardeşliğe şahit tutulurlar.

Kardeşlik Kurbanı, cemevinde yapılan ibadetlerle başlar. Kardeş olmak isteyen kişiler her şeyden önce, dedeye gelerek kardeş olmak istediklerini belirtirler. Dede buna olumlu yaklaşırsa, kardeşlik kurbanı töreni gerçekleşir.

Cemevinde sembolik görevi olan bazı kişiler vardır. Bunlardan biri olan Rehber'in görevi, cemevine girmeden önce küsleri barıştırmaktır. Önemli bir sorun yoksa Rehber, bu sorunları dışarıda çözer. Cemevinin başkanı olarak kabul edilen, “erkanın piri” ise dışarıda çözülemeyecek bir sorun olduğunda,

onu çözmekle yetkilidir. Dede, cemi yöneten kişidir. Gözcü, cem içerisinde ibadetlerin sırasını belirleyen, mekandaki erkanın düzenini sağlayan, ibadetin bütünlüğünün bozulmaması için tedbirler alan kişidir. Zakir, âşıktır. Cem evindeki şiirleri, türkülerini o okur. Faraşçı, her hizmetten sonra etrafı temizler. Faraşçının cemevinde temizlemenin yanı sıra gönülleri de temizlediğine inanılır. Sakkacı, su dağıtır. Sembolik görevi olan kişilerin en önemlileri Beş Bacı'larıdır. Bu beş bacının katılımıyla cem, tamamlanmış kabul edilir ve cemin tamamlanmış olduğuna dair dualar edilir.

Kardeşlik kurbanından önce, “Cebrail” adı verilen horoz kesilir. Cebrail gelmeden, kurban kesilemez. Cebrail kesilirken “tırlama” adı verilen dua yapılır. Daha sonra Zakir, deyişler okur. Yapılan duaların ardından kurbanlar kesilir. Kurbanların kesilmesi, törenin başlangıcıdır. Kardeşlik kurbanında iki erkek ve eşleri, birbirlerini kardeş olarak seçtiklerini söylerler. Bu kişilere ilk önce “değnekten geçme”, “erkenden geçme” denilen uygulama yapılır. Bu uygulamada kullanılan değneğin cennetteki tuğba ağacı olduğuna inanılır.

Törenin sonuna doğru, Saki üzüm suyu dağıtır. Sohbet yapıp, deyişler söylenir. Sazlar çalınır, Kerbelâ Semahı oynanır. Yer sofralarında hazırlanan yemeklerin yenilmesiyle kutlama son bulur.

2.1.4. MUSAHIPLİK ŞENLİĞİ (ÇANKIRI/ŞABANÖZÜ/KARAHACILI KÖYÜ)

Derleyen: Ayşe Şeyda Hatipoğlu

Derleme Yeri: Ankara

Kaynak Kişi: Akif Karsavuran

Doğum Yeri ve Yılı: Çankırı / Şabanözü / Karahacı Köyü 1966

Çankırı'nın Şabanözü İlçesi'ne bağlı Karahacılı Köyü'nde her yıl bahar aylarında Musahiplik Şenlikleri yapılmaktadır. Kaynak kişi Akif Savuran'ın belirttiğine göre; Musahiplik, iki ailenin birbiriyle kardeş olması anlamına gelir. Musahiplik teklifi ailelerin birisinden gelebildiği gibi, üçüncü bir kişinin arabuluculuğu ile de gerçekleşebilir.

Kaynak kişi Akif Savuran, Musahip olmanın belli başlı kurallarını şu şekilde sıralamaktadır: Birinci kural dil ortaklığıdır. İkinci kural ailevi durum, yaş ve düzey eşitliğidir. Bekar ile evli, yaşlı ile genç, bilgin ile cahil musahip olamazlar. Ayrıca musahip çiftlerin evli olmaları ve Alevilik kurallarını bilmeleri yani; eline, diline, beline, pirine, mürşidine sadık olmaları gerekir.

Musahip olmayı düşünen çift bu konuyu Dede'ye danışıp, onun bu musahipliği onaylaması ile hemen hazırlığa girer. Örneğin erkekler kurbanlık koyun, dolu, mezelik gibi yiyecek ve içecekleri almaya giderken; kadınlar da könceğini diker, üç eteğini hazırlar, ertesi gün yenecek yemekleri hazırlar. Daha sonra “Ayin-i Cem Merasimi” ilan edilir. O gün geldiğinde çift, dede huzuruna çıkar. Dede, çifte musahiplikle ilgili gerekli yükümlülükleri yerine getirip getirmeyeceklerini sorarak; olumlu cevap alınca bir gülbenk okur: “Bismi Şah, Allah... Allah... Yüzüm yerde, özüm darda, dar-ı mansurda ellerim gani dergâhımda. Erenlerden hak hayırlısı şey'en ederim. Allah... Eyvallah... Hu dost!”

Dede musahipliği ilan ettikten sonra en büyük musahip yere yatar, elini uzatır; diğerleri onun koluna yatarlar. İsm-i Azam duası okunur. Dua bitince ayağa kalkarlar. Bundan sonra Delilci'ye, Mürebbiye'ye, Cem Erenleri'ne dolu verilir. Pişirilen kurbandan, önce mürşit yada rehber “Destur Şah” deyip bir lokma alır. “Kabul olsun!” der. Musahip çiftlerin, başta dede ve rehber olmak üzere büyüklerin ellerini, küçüklerin gözlerini öpmelerinin ardından Dede şunları söyler:

“Nefsinize uymayın
Yolunuzdan azmayın
Malı mala, canı cana katın
Halımıza haldaş,
Yolunuza yoldaş olun.”

Sonra meydana bir kadeh getirilir; herkes bundan bir dolu alır ve semaha kalkılır.

Cem evinde yapılan törenden sonra ya bir evde yada bir piknik alanında şenlik başlar. Şenlikte yenilip, içildikten sonra oyunlar oynanır. Çalman bağlama eşliğinde Semah gösterileri yapılır. Herkes birbiriyle kaynaşır ve küskün olanlar barıştırılır.

Akif Savur'un belirttiğine göre, musahiplik bağları çok kuvvetlidir. Musahip olanlardan biri diğerinin evine davet edilmeden girebilir; sofrasına teklifsizce oturabilir. Musahip çocukları, kardeş oldukları için evlenemezler. Bu bağ ölüme kadar sürer.

2.2. NEVRUZ

2.2.1. 17'LER BAYRAMI (HATAY)

Derleyen: Semih Şimşek

Derleme Yeri: Hatay

Kaynak Kişi: Zühren Mansuroğlu

Mesleği: Felsefe Grubu Öğretmeni / Sahaf ve Psikolojik Danışman

Doğum Yeri ve Yılı: Antakya / Defne 1972

Hatay'da her yılın 30 Martı, “17'ler Bayramı”dır. Kaynak kişi Zühren Mansuroğlu'nun belirttiğine göre, 17'ler Bayramı'nın asıl ismi “12'ler Bayramı”dır. 12'ler Bayramı, Ehl-i Beyt felsefesi ve sevgisi üzerine kurulmuştur ve 12 İmam'ı temsil etmektedir. Mansuroğlu, bayramın isminin defalarca değiştiğini, en son “17'ler Bayramı” ismi üzerinde anlaşıldığını ve şenliğin bu adla kutlana geldiğini ifade etmektedir.

17'ler Bayramı için yapılan hazırlıklar, kutlamadan bir gün önce kurban kesimi ile başlar. Büyük bir kazan içerisinde et ile buğday kaynatılarak, “Herise” pişirilir; kutlama günü de komşulara ve çevre köylerden gelenlere dağıtılır. Yemeğin yapıldığı gün, köyün ileri gelenleri akşam yemeğine davet edilir. Sabah ise toplu halde kılınan namazdan sonra, bir önceki gün pişirilmiş yemekler dağıtılır.

Diğer bir adı “Yumurta Bayramı” olan 17'ler bayramında büyük küçük herkes daha önceden hazırlanan yumurtaları tokuşturarak, en sert yumurtayı bulmaya çalışır. (F.12) Çeşitli yörelerden gelen güreşçiler arasında güneş müsabakaları düzenlenir. Genç kızlar, genç erkekler birbirini görüp beğenme şansı yakalar. Panayırılar kurulur, seyyar satıcılar, dondurmacılar vs. gelir. Halk doğanın canlandığı, yeşilliğin etrafı sardığı bu alanda dilediğince bir gün geçirir.

2.2.2. MART BOZUMU ŞENLİĞİ (GİRESUN)

Derleyen: Selin Kolçak

Derleme Yeri: Giresun

Kaynak Kişi: Fatma Güngör

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Ankara

Giresun'da yapılan Mart Bozumu Şenlikleri'nde akarsudan alınan bir kova su, eve getirilerek evin etrafına serpilir ve ayağı uğurlu bir misafirin gelmesi beklenir. Eve ayağı uğurlu kişi geldiği zaman ev sahibi “martımı bozuyorum” der.

2.2.3. MESİR ŞENLİĞİ (MANİSA)

Derleyen: Zeynep Yıldırım

Derleme Yeri ve Tarihi: Manisa / 10. 04. 2005

Kaynak Kişi: Meryem Nergis

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Yılı: Manisa / Soma / Cinge Köyü 1980

Manisa'da her yıl 15 Nisan'da Mesir Şenlikleri düzenlenmektedir. 1522'de Sultan Camii'ni yaptıran Hafsa Sultan'ın hastalanması üzerine Merkez Efendi'ye başvurulur. Merkez Efendi'nin hazırladığı macun Hafsa Sultan'ı iyileştirir. Daha sonra bu macunun ünü duyulur ve her yıl şenlik düzenlenerek halka dağıtılmaya başlanır.

Kaynak kişi Meryem Nergiz, macunun hazırlık safhasını şöyle anlatmaktadır: “Merkez Efendi'nin macun için hazırladığı 41 çeşit baharat Sultan Camii mütevellisi tarafından bimarhaneye getirilir ve buradaki delilere dövdürülür. Dövülen baharat Sultaniye imaretine gönderilir. Oradaki kazanlarda kaynatıldıktan sonra macun haline gelir. Macunun hazırlanıp kağıtlara sarılması da halk arasında sevap sayıldığından bu işi gönüllü gençler yapar. Gençler macunu sararken istedikleri kadar yemelerine de izin verilir, fakat fazla yememesi ve israf edilmemesi için onlara bir damla bile su verilmez.”

Tıbbi olarak, iştah açma, sindirimi kolaylaştırma, sinirleri yatıştırma, yorgunluğu giderme, kanı temizleme, gaz giderme gibi etkileri bulunan macunu yiyenin yıl boyunca hastalanmayacağına; o yıl bu kişiyi yılan, çıyanın sokmayacağına; macunu yiyen genç kızların hastalanmayacağına aynı zamanda kismetlerinin açılacağına, macunun sarılı olduğu kağıdın evin kapısına asılması durumunda da o yıl hiçbir zararlı hayvanın o eve giremeyeceğine inanılır.

2005 yılında 465. düzenlenen Mesir Macunu Şenlikleri, Nevruzu da içine alan bir haftalık bir program şeklinde düzenlenir. İldeki Mesir Tertip Komitesi'nce hazırlanan bu program, 15 Nisan'da Türkiye'nin dört bir tarafından gelenlerin Sultan Camii çevresinde buluşmalarıyla başlar. Öğlen namazından çıktıktan sonra, günün anlam ve önemini belirten konuşmaların ardından temsili Merkez Efendi ve müritleri külliye'nin kubbelerinden avuç avuç, kağıtlara sarılmış Mesir Macunu saçarlar. Mesir macunun dağıtılmasından sonra halkın bir kısmı, Sultan Nevruz'u kutlamak amacıyla pikniğe giderken, diğer bir kısmı da açılan sergileri gezer. Şenliğin birinci günü ekonomik etkinliklere (pazar, panayır, sanayi sergisi), ikinci ve üçüncü günü konserler ve halk oyunları gösterilerine, dördüncü günü spor etkinliklerine ve son gün geçit törenlerine ayrılmıştır.

2.2.4. NEVRUZ (KAHRAMANMARAŞ / ELBİSTAN)

Derleyen: Ömer Kuşderci

Derleme Yeri: Kahramanmaraş

Kaynak Kişi: Mustafa Küçük

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yılı: 1976

Kahramanmaraş'ın Elbistan İlçesi'nde her yıl 21 Mart'ta Nevruz kutlamaları olur. Elbistan'da Nevruz'un en önemli kutlanış amacı, bu günün Hz. Ali'nin doğduğu gün olduğuna inanılmasıdır.

Kasabanın maddi gücü iyi olanların verdiği yemeklerin yenilmesinin ardından halk, yakılan Nevruz ateşinin üzerinden atlayarak, halay çekerek eğlenir. Bölgenin ünlü ozanları birbirleriyle atışırlar. Kaynak kişinin verdiği bilgiye göre, atışmalarda kaybeden ozanı köyün gençleri suyla ıslatırlar.

Kırgınlıkların önlenmeye çalışıldığı ve küslerin barıştırıldığı bu günün akşamı sohbet meclisleri kurulur.

2.2.5. NEVRUZ (KARS)

Derleyen: Mesut Gökmen Yıldırım

Derleme Yeri: Kars

Kaynak Kişi 1: Sakine Demir

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Kaynak Kişi 2: Zekiye Ağyol

Kaynak Kişi 3: Gülsen Ağyol

Kars'ta her yıl 21 Mart günü Nevruz kutlamaları yapılır. Hz. Ali'nin doğum günü olarak bilinen Nevruz Bayramı için hazırlıklar, bir hafta önceden evlerin genel bir temizliği ile başlar.

Nevruzdan önceki Çarşamba günü gelenekselleşen birtakım uygulamalar vardır. Zekiye Akyol'dan derlenen birinci uygulama, "Kapı Dinlemek" olarak bilinmektedir. Kapı dinlemeye çıkanlar, dilek tutarak seçtikleri bir evin kapısını veya penceresini dinlerler. İçerideki konuşmalar hoş ve olumlu ise tutulan dileğinin gerçekleşeceğine, olumsuz ise gerçekleşmeyeceğine inanılır. Çarşamba günü çarşıdan bol miktarda yemiş, meyve ve yumurta alınır. (F.13) Yumurtalar soğan kabuklarıyla kaynatılarak renkli yumurtalar elde edilir. (F.14) O gece yörenin gençleri, seçtikleri evlerin damına çıkarak kapıya veya pencereye ucunda poşet, mendil, örtü takılı olan bir odunla vurur. Bu sesi duyan ev sahibi de dışarı çıkıp kapıya vurulan bu odunun ucuna, aldığı yemişlerden, çerezlerden, yumurtalardan takar. Bu şekilde hediyelerini alanlar, diğer evlere de aynı şekilde hediye almak için ziyarette bulunurlar. Yumurtalar dilek tutularak tokuşturulur. Gülsen Ağyol'un belirttiğine göre, yumurtası kırılan kişinin dileğinin gerçekleşmeyeceğine, sağlam kalanın ise gerçekleşeceğine inanılır. Bu uygulamaya halk arasında "baca baca payı" adı verilmektedir. (F.15)

Nevruzdan önceki Çarşamba günü yapılan diğer bir uygulamada da kızlar yoğurt, un ve tuzla "Kılık" adı verilen bir hamur yapıp, tandırda pişirirler. Yüksek bir yere konan bu hamuru kargalar alıp uçarlar; karga hangi yöne giderse genç kızın o yöne gelin gideceğine inanılır.

Ayrıca yörede Nevruz gecesi doğum yapan olursa, gece geç saatlere kadar o "evin damında" ateş yakılır ve Nevruz günü doğan çocuklara Nevruz, Doğan, Aydoğan ve Gündoğan gibi adlar verilir. Bununla birlikte bayram için önceden hazırlanan helvalarla mezar ziyaretleri yapılır. Mevlit ve Kuran okunarak dualar edilir. Herkes, yanında getirdiği helva ve yemişleri, orada bulunan çocuklara ve yoksullara dağıtır. Artanlar ise mezarların üzerine serpilir.

Akşamki kutlamalar ise ateş yakılması ile başlar. Ateşler damlar üzerinde, yollarda, köprülerde ve bahçelerde ot artıkları, lastikler, eski hasırlardan

oluşturulmuş "tongal" adı verilen yığınlar tutuşturularak yakılır. Kaynak kişi Sakine Demir'e göre, Kars'ta Nevruz ateşi, Hz. Ali'nin yapılacak savaşları ateşle duyurduğuna inanıldığı için yakılmaktadır. Ateş üzerinden atlamanın amacı ise dertlerden, hastalıklardan kurtulmak ve gerçekleşmesi istenilen dileklerin kabul görmesi inancıdır. Bu inanışla yaşlı-genç, kadın-erkek demeden Nevruz'u kutlayan herkes, bir dilek tutup en az üç defa ateş üzerinden atlar. Ateş üzerinden atlayamayacak durumda olanlar ise kendilerinin yerine başkalarını atlatırlar.

Nevruz ateşi su ile söndürülmez, kendi kendine sönmesi beklenir. Ateş sönmeden önce közünden bir parça alınır, ahır ve komların eşğine konulmak suretiyle hayvanların da üzerinden atlaması sağlanmış olur. Böylece halk, tüm dertler ve uğursuzluklardan korunmuş olduğuna inanır.

Nevruz kutlamalarında yöreye gelen mahalli sanatçılar da, özellikle Günay Yıldız, Yener Yılmazoğlu - önceki senelerde Murat Çobanoğlu- halkın bu coşkusunu paylaşmaktadırlar.

2.2.6. SULTAN NAVRUZ (SİVAS / ŞARKIŞLA / BEYYURDU KÖYÜ)

Derleyen: Serkan Şakacı

Derleme Yeri: Sivas

Kaynak Kişi: Hatice Koçtürk

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / Şarkışla / Beyyurdu Köyü 1963

Sivas'ın Şarkışla İlçesi'ne bağlı Beyyurdu Köyü'nde her yıl 21-22 Mart tarihlerinde Sultan Navruz kutlamaları yapılmaktadır.

Kaynak kişi Hatice Koçtürk'ten derlendiğine göre, Sivas'ta Sultan Navruz hazırlıkları bir hafta önceden başlar ve kutlama için yapılan ilk hazırlık köyün zenginlerinden para toplanmasıdır. Toplanan bu paranın bir kısmı ile bulgur, tuz, tereyağı, yumurta alınır. Diğer kısmı ile ise İsmail peygambere koç inmesinden dolayı koç alınır.

Nevruzdan bir gün önce, yaşlılar ve hastalar dışarı çıkarılarak yıkanır. Yıkanacak olan kadınsa genç bir kız tarafından, erkekse genç bir erkek tarafından yıkanır.

Beyyurdu Köyü'nde Hz. Ali'nin dünyaya gelişi olarak kutlanan Nevruzdan bir önceki gün “Dilek Orucu” tutulur. Bu orucu tutup dilek dileyenin, dileğinin kabul olacağı inancı yaygındır.

Nevruz sabahı, “güneş kızarmadan, tanyeli ağarmadan” kalkan köy halkı, önce abdest alır; daha sonra da “her evin dumanı tütsün, ocağı sönmessin, o evden genç ölü çıkmasın” diye herkes kendi evinde bir ateş yakar. Nevruz sabahı gençler erkenden köyün çeşmesine giderler. Çeşmenin yanına isteyecekleri dilek sayısınıca taş koyarlar.

Nevruz sabahını bu şekilde geçiren Beyyurdu halkı, daha sonra köyde yaşayan dedenin evine giderek dede ve ailesiyle bayramlaşır. Dede imamlığında kılınan namazın ardından erkekler önde kadınlar arkada olmak üzere dua edilir. (F.16) Dede bu esnada kesilecek koçu da dualar. Daha sonra buradan çıkılarak, köyde bulunan diğer yaşlıların evlerine gidilir ve onlarla da bayramlaşılır. Bayramlaşmaların ardından meydanda toplanan köy halkı koçlarını keserler. Koç etiyile hazırlanan etli yahninin yanı sıra bulgur pilavı, hoşaf, katık yapılarak önce, Nevruz kutlamalarına katılamayan yaşlıların evine götürülür ve onlara bu yemeklerden yedirilir. Yaşlıların doyurulmasının ardından çocuklar doyurulur ve Nevruz alanında büyük bir yer sofrası kurularak, dede tarafından yemek ve bereket duası yapılır.

Beyyurd Köyü'nde iki ulu ağaç bulunmaktadır. Kaynak kişiden edinilen

bilgiye göre, bu ağacın dibinde Çakmak Dede isimli bir evliya yatmaktadır. Nevruz günü burası ziyaretçi akımına uğrar. Buraya gelen herkes namaz kılıp, dua eder.

Daha sonra okulun bahçesine inen köy halkı, burada ateş yakıp, davul zurna eşliğinde halay çekerek eğlenirler. (F.17)

Sabah gün ağarırken başlayan Nevruz kutlamaları, akşam 19.30 – 20.00'a kadar bu şekilde düzenlenirken, akşam bu saatten sonra tekrar abdestler alınır ve dedenin evinde Nevruz Cemi yapılır. Dede; eline, diline, beline sahip olanların cennetlik olduğu söyleyerek gençlere nasihatler verir.

Navruzda kimse kimseyle küs kalamaz, bu yüzden ayın öncesi küsler barıştırılır. Navruz dostluk, birlik ve beraberlik bayramıdır. Bu inançla halk ozanları karşılıklı deyişler söylerler ve yine bu inançla semah gösterileri sunulur. Hatice Koçtürk'ten derlendiği kadarıyla, Semah gösterisi sırasında şöyle- nen bir şiir şöyledir:

Muhammed Mustafa sultanı cihan
Alinin sırrını gün kulsın beyan
Hatice sırrından konusu şayan
Ruha seba verir Sultan Navruz

Saadet hırkasını büründü Ali
Velayet tacını vurundu Ali
Melek secdeye etti bilindi Ali
Mürüvvet sırrında Sultan Navruz

Muhabbet şerrinin nurdan yapısı
On iki imamdır cennet kapısı
Hakka secde eder kulların hepsi
Dilekler kabul olur Sultan Navruzda

Ondört masum paksızı
Sunullah aynı cem içinde nurullah
Cümlenin muradını verici Allah
Bizde şad eder Sultan Navruzda

Şükrü baha söyler bu deme sükü
Nurunu sırrım kıldım tefekkür
Muhammed Ali'dir dilimde zikir
Ne muradım varsa verilir Sultan Navruz'da

Gelin ey nazanım canlar
Bugün Nevruz-ı Sultandır
Sefalar sürsün ilvanlar
Bugün Sultan Navruz’dur

Bütün mümin bütün insanlar
Bugün etmek gerek bayram
Hemen su saki gel cam
Bugün Navruz Sultan’dır

Ali-yi murtaza hayadır
Cihani gayri nur eder
Bütün kurt kuş bunu söyler
Bugün Sultan Navruz’dur

Ali’nin doğduğu gündür
Bugün her günden üstündür
Hem saki kadeh dönder
Bugün Sultan-ı Navruz’dur

Nice sırlar olup bakir
Ali’den oldu hak bakir
Şükreyle sen eyle bakir
Bugün Navruz-u Sultan’dır

Allah, Muhammed ya Ali
Hünkar Hacı Bektaşî Veli

Nevruza büyük önem verilen Beyyurdu Köyü’nde Sultan Navruz günü doğan kız çocuklarına Navruz, erkek çocuklarına Ali ismi verilir. Bu eğlenceler yaklaşık gece 23:30-24:00’ye kadar sürer. Ertesi gün, önceden toplanılan para ve yiyecekler yoksullara dağıtılır.

Genellikle kız istemeye Navruzun ikinci günü, yani Mart’ın 22’sinde gidilir. Sultan Navruz’da oğlan tarafı bohça yapıp kız tarafına gönderir. İçine kız tarafına alınan hediyeler konulur. Aynı şekilde kız tarafı da erkek tarafına hazırlar. Erkek tarafında kaç kişi varsa, hepsine hediye alınır. Kadınlara baş örtü; erkeklere gömlek, çorap konulur. Çorapları gelin kızlar örür. İki taraf arasında Navruz ziyaretleri yapılır. Navruz’dan istifade ederek düğünle ilgili görüşler alınır.

Sultan Navruz günü, ağaçların secdeye varacağı, çeşmelerden süt akacağı inancı hakimdir. Bu inançtan dolayı, Nevruz sabahı çeşmelerden evlere su taşınır. İnsanlar bol bol bu sudan içerken; hayvanlara da sağlıklı, sıhhatli olmaları ve ikiz yavru lamaları için bu sudan içirilir.

Ayrıca harman yerinde toplanan çocuklar, yumurtaları renkli suda haşlayıp boyayarak oyunlar oynarlar. 7-10-12 yaşındaki çocuklar dağlara, kırlara çıkar. Yabani Navruz çiçeği, karamuk toplayıp, bunları süsler ve harçlık almak için topladıkları bu otları gözlerine kestirdikleri evlerin bacasından atarlar. Sonrada aşağı inip bahşiş isterler. Navruz’da o yılın bereket, bolluk içinde geçmesi için parlak ve renkli kıyafetler tercih edilir.

Bir de Sultan Navruz’da şöyle bir inanç vardır; eğer hava yağacak gibiyse ve yağarsa dışarı bir tahta kaşık atılır. Bu kaşık düz bir şekilde düşerse o senenin verimli, bereketli ve bolluk içinde geçeceğine inanılır. Yere kapalı bir şekilde düşerse verimin az olacağına, kıtlık olacağına inanılır.

2.2.7. SULTAN NEVRUZU (MUĞLA / ORTACA / FEVZİYE KÖYÜ)

Derleyen: Necip Tufan

Derleme Yeri: Ankara

Kaynak Kişi: Fatma Tufan

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Yılı: Muğla / Ortaca 1981

Muğla'nın Ortaca İlçesi' ne bağlı Fevziye Köyü'nde her yıl 21 Mart'ta "Sultan Nevruz" kutlamaları yapılmaktadır. Hz. Ali'nin doğduğu gün olarak bilinen Sultan Nevruz için yapılan hazırlıklar bir hafta önceden başlar.

Fevziye Köyü'nde Nevruz kutlaması, halkın köy meydanında toplanmasıyla başlar. Kanatlarından dolayı Cibrail (as.)'a benzetilen ve kurbanların en büyüğü olarak düşünülen horozların kesilmesinden sonra akşama kadar, bir taraftan şiirler okunup, türküler söylenirken diğer taraftan da dualar okunur. Büyük kazanlarda yemeklerin hazırlanıp yenmesinin ardından büyükler kendi aralarında halay çekip, sohbet ederken, çocuklar ve gençler de mendil kapmaca, ip çekme gibi oyunlar oynarlar. Nevruz günü pişirilen yemeklerin en önemlilerinden biri keşektir.

Akşamın gelmesiyle Sultan Nevruz kutlamaları daha farklı bir havaya bürünür. Gençler akşam olduğunda semah yaparlar. Semahın ardından o sene nasıl geçirilirse, ondan sonra gelen senenin de öyle geçeceği inanişından dolayı dualar edilir.

2.2.8. SULTAN-I NAVRIZ (GAZİANTEP)

Derleyen: Essin Kaplan

Derleme Yeri: Gaziantep

Kaynak Kişi: Necmettin Kaplan

Mesleği: Bilgisayarlı Tomografi Teknikeri

Doğum Yeri ve Yılı: Gaziantep / Nizip 1963

Gaziantep'te her yıl 21 Mart'ta Sultan-ı Navruz kutlamaları yapılır. Anadolu'nun güneyinde bulunan Gaziantep ve çevresinde 22 Mart gününe "Sultan-ı Navruz" adı verilir.

Halk arasındaki yaygın bir inanışa göre 21 Mart'ı 22 Mart'a bağlayan gece Sultan Navruz; belli olmayan bir saatte gökte ayaklarındaki halıhalı gıcırdatarak, önündeki gergefini işleyerek batıdan doğuya doğru göç eden güzel bir kızdır. Bir başka inanışa göre ise "kuş donuna" giren ve ayaklarındaki halıhalı gıcırdatarak uçan bir ermiştir. Nevruz gecesi Sultan Navruz'ın geçtiği saatte uyanık olanların, bütün dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır. Bu sebeple Nevruz gecesi evdeki bütün kap kaçağa ve bir tekneye su doldurulup, sabaha kadar ibadet edilir. Dilek kabul edilirse, teknedeki suyun altına dönüşeceğine inanılır.

Ertesi sabah, bütün halk Nevruz kutlamaları için kırlara, bostanlara gider. (F.18) Orada çiğ köfte, şareli pirinç aşı, yumuşta, maş piyazı, baklava yerler. Helva yapıp dağıtırılar. Nevruz'da yenilen yiyeceklerden süt; temizliği, tatlılığı ve yaşama sevincini; şeker, serinlik ve dinlenmeyi temsil eder.

Nevruz bayramında mahalli eğlencelere de yer verilir. Gençler mani ve şiirler söyleyerek yarışırırlar. O güne has macunlar, şerbetler, hediyeler hazırlanır. Filizlendirilmiş buğday, arpa, darı gibi hububatlardan yapılan karışıma altı çeşit madde daha eklenerek büyük kazanlarda Nevruz'a özgü olarak pişirilen Sümölök, törene katılanlara dağıtılır. Yemeklerin yenmesinden sonra yakılan ateşlerin üzerinden atlanır.

Uzak yerlerde, gurbette olanlar bayram kutlamalarını mümkün olduğunca ailelerinin yanında geçirmeye çalışırırlar. Nevruz arifesinde gelenekselleşen mendil atma, yoldan geçenleri ıslatma, fala bakma gibi oyunlar oynanır. Dargınlar barıştırılır. Eşitlik, dostluk, paylaşma Nevruz eğlencelerinin temelini oluşturur.

Nevruz'un büyük bir manevi güç olduğu kabul edilir ve Nevruz arifesinde "kem söz orucuna" girilir. Kötü söz söylenmez, dedikodu yapılmaz, sadece iyi şeylerden bahsedilir. Arzu ve dileklerin yerine gelmesi için dua edilir.

2.2.9. YUMURTA BAYRAMI (İSKENDERUN / AKÇALI)

Derleyen 1: Belgin Helli

Derleme Yeri: İskenderun

Derleyen 2: Sabri Gülmez

Derleme Yeri: İskenderun

Kaynak Kişi: Sercan Gülyüz

Mesleği: Öğrenci

Doğum Yeri ve Yılı: İskenderun / 1988

İskenderun'un Akçalı İlçesi'nde her yıl 30 Mart'ta "Yumurta Bayramı" kutlamaları yapılır. Kaynak kişi Sabri Gülmez'e göre Yumurta Bayramı, Nevruzun değişikliğe uğramış bir şeklidir. Baharın gelişini kutlamak amacıyla düzenlenen Yumurta Bayramı için hazırlıklar haftalar öncesinden başlar.

Toplu halde piknik alanına giden İskenderun halkı, burada piknik yapar. Pikniğin ardından çalınan enstrümanlar eşliğinde şarkılar söylenerek, halaylar çekilerek, oyunlar oynanılarak eğlenilir. Bu arada şenliğe katılanlara rengarenk boyanan yumurtalar dağıtılır ve yumurta kırma yarışı düzenlenir.

Kutlamada, İskenderun'a özgü yemekler ve el sanatları ürünlerinin sergilendiği standlar da yoğun ilgi toplayan yerlerdir.

Yakın zamana kadar İskenderun'daki Yumurta Bayramlarında güreş müsabakaları ile horoz ve boğa dövüşleri yaygındı; fakat bu organizasyonlar bugünkü kutlamalarda görülmemektedir.

2.2.10. YUMURTA BAYRAMI (ŞAHR-IL BAYF)(SİİRT)

Derleyen: Kadri H. Yılmaz

Derleme Yeri: Siirt

Kaynak Kişi: Cumhur Kılıçoğlu

Mesleği: Siirt Milli Mücadele Gazetesi Sahibi

Doğum Yeri ve Yılı: Siirt / 1939

Siirt'te her yıl 6 Mayıs, "Yumurta Bayramı" olarak kutlanmaktadır. Kaynak kişiden edinilen bilgiye göre, farklı din ve inançlara beşiklik yapan Siirt'te kutlana gelen Yumurta Bayramının ilk kutlanış sebebi hakkında fazla bir şey bilinmemektedir.

Hazırlıklarına günler öncesinden koli koli yumurta alınarak başlanan Yumurta Bayramı dolayısıyla, bütün evlerde yumurta kaynatılır. 6 mayısta Şeyh Halil-il Fert Mezarlığı'nda yapılan eğlenceler sırasında çeşitli oyunlar oynanır ve çeşitli yarışmalar düzenlenir. Cumhur Kılıçoğlu'ndan derlendiğine göre, Yumurta Bayramı'nda en ilgi çeken oyunlar, "Şakuleyn-u Zemce" adı verilen uzun atlama yarışması ile "İhmar-ıt Tavil" adı verilen uzun eşek oyunudur. Eğlencelerin yapıldığı bu mezarlıkta "severi" adı verilen salıncaklar kurulur. Bu salıncaklarda en yükseğe çıkanlar günün şampiyonu kabul edilirler.

"Şihril Memelik" adı verilen nişanlı günleri bu kutlamanın en dikkat çeken bölümlerinden biridir. Şihril Memelik için nişanlı oğlu olan her aile gelin kızına sepet sepet pişmemiş, fakat renkli yumurta gönderir. Yine nişanlı günleri dolayısıyla her aile müstakbel gelinini alıp Şeyhülturki Tepesi yamacındaki Şeyh Osman Mevkii'ne giderek eğlenir.

Bu güne adını veren "Yumurta Yarışı" ise, yaklaşık 500 yumurtanın sırasıyla kırılana dek birbirine vurulmasıyla oynanır. En son kalan yumurta (Selem Neşge) kırılana kadar oynanan oyun, yenilenlerin galip gelenlerin yumurta paralarını ödemesi kuralına dayalıdır. Yediden yetmişe herkesin oynadığı yumurta yarışmasında, (F.19) yumurtalar daha önce haşlandığı için oyun sonrasında israf edilmeyip, oyuncuların yanlarında getirdikleri çarşı ekmeği ve yeşil soğanla beraber yenir.

III. YAZIN YAPILAN KUTLAMALAR

3.1. ÇİĞDEM GÜNÜ

3.1.1. ÇİĞDEM GÜNÜ (SAMSUN / LADİK / ÇAMLİ KÖYÜ)

Derleyen: Mehmet Güllü

Derleme Yeri: Samsun

Kaynak Kişi: Gökhan Göçer

Mesleği: Fen Bilgisi Öğretmeni

Doğum Yılı: 1975

Samsun'un Ladik İlçesi'nin Çamlı Köyü'nde her yıl karların tam olarak erimediği ancak erimeye başladığı günlerde, yani cemrenin havaya düştüğü tarihte “Çiğdem Günü” kutlamaları yapılmaktadır.

Çamlı Köyü'nde Çiğdem Günü, çocuğu olmayan kadınların çocuk sahibi olması için, hamile olan kadınların çocuklarının sakat doğmaması için, erkek çocukların büyüdülerinde iyi bir meslek sahibi olmaları için, hayvancılık yapan köylünün buzağılarının ölmemesi için çiğdem çiçeğinden yapılan çiğdem pilavının yenilmesi gerektiğine inanılır. Burada çiğdem çiçeği kutsal sayılır ve bu çiçeğin, soğukların bitip sıcak günlerin başlamasıyla doğanın canlandığı gibi köy halkının dertlerine çare olacağı, şifa getireceği inancı hakimdir.

Çamlı Köyü'nün hemen yakınlarında yükselen Akdağ'ın yüksek kesimlerinde karların altında bulunan çiğdem çiçeklerinin başlarının karların altından görünmeye başladığı günlerde yapılan Çiğdem Günü, çocuklar tarafından yapılan ilk faaliyet “çiğdem gezme” dir. Çiğdem gezme, ilkbaharın gelişini müjdeleyen mahmur adı da verilen çiğdem çiçeklerinin doğayı çeşitli renklere boyaması ile ortaya çıkan bir gelenektir. Çocuklar önceden hazırlamış oldukları ucu sivriltilmiş “çiğdem kazıkları” ile Çamlı Köyü'nün hemen yanında bulunan Akdağ'ın yüksek kesimlerinde yetişen, kar altındaki çiğdemleri toplayarak köye getirirler. Karaçalı, ardıc, geven ağaçlarının herhangi birinin dalının dikenine çiğdem çiçekleri takılır. Gökhan Göçer'den derlendiğine göre, dikenli dallar çocuğu olmayan kadınları, çiğdem çiçeği ise çocuğu sembolize etmektedir. Yani Ladik'te meyvesiz, kurumuş ağaçların meyve vermeye başlaması gibi çocuğu olmayan kadınların da döl tutacağına inanılır. Baharın gelmesiyle bereket artacak, kurumuş ağaçlar meyve verecek ve kadınlar “dölsüz” kalma-yacaktır.

Toplanan çiğdemler demetlenerek köye götürülür. Çocuklar köydeki her evi gezerek kendi aralarında eğlenirler. Grup halinde gezen çocuklardan birisi, çiğdemlerin takıldığı dalı eline alarak, hep birlikte evlerden çiğdem pilavı için mani söyleyerek malzeme isterler. Söylenen mani örnekleri şunlardır:

Çiğdem çiğdem çiçecük,
Kelem kelem kelecük,
Verenin bir oğlu,
Vermeyenin bir kızı olsun.

veya:
Çiğdem çiğdem çiçecük,
Kelem kelem kelecük,
Verenin nur topu gibi oğlu,
Vermeyenin kel başlı bir kızı olsun.

Bir başka mani örneği:

Çiğdem çiğdem çiçecik,
Ebem oğlu köçecik,
Çiğdem geldi yapıya,
Bahşış getirin gapiya.

veya:
Çiğdem çiğdem çiçecik,
Ebem oğlu köçecik,
Yağ verenin oğlu olsun,
Bulgur verenin gızı olsun,
Kız çatlasın ölsün,
Oğlan bize gardaş olsun.

Söylenen manileri işiten ev sahibi kapıya çıkar ve birkaç demet çiğdem alarak bahşış veya pilavlık malzeme verir. Şayet, ev sahibi cevap vermekte gecikirse veya dışarı çıkmazsa çocuklar:

Dam başına boyunduruk,
Bekleye bekleye yorulduk,
Bahşış verirsen giderik,
Yoksa akşama dek dururuk..

şeklinde mani söylerler ve topladıkları bahşışleri kendi aralarında paylaşırlar. Daha sonra toplanan bulgur, yağ ve çiğdem bir evde pişirilir ve çocuklarla kadınlar birlikte bu pilavı yerler. İşte bu pilava “çiğdem pilavı” adı verilir.

3.1.2. ÇİĞDEM PİLAVI (YOZGAT / SORGUN / ÇİĞDEMLİ KASABASI)

Derleyen: Müjde Atalay

Derleme Yeri: Yozgat / Sorgun

Kaynak Kişi: Fatma Çetin

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Yozgat / Sorgun 1977

Yozgat'ın Sorgun İlçesi'ne bağlı Çiğdemli Kasabası'nda mart ayının sonunda havaların ısınmaya ve karların erimeye başlamasıyla birlikte “Çiğdem Pilavı Kutlamaları” yapılmaktadır. Kasabada 6-12 yaş arası çocuklar baharın gelişiyle birlikte ağaçtan yapılarak ucu sivriltilmiş “küsküç” adı verilen kazıcı değneklerini alarak çiğdem kazmaya giderler. Çiğdem kazan çocuklar çiğdemleri azık çantalarına koyarak dönerler. Büyük bir iğde dikenini veya çalı bularak, bunu topladıkları çiğdemlerle süslerler. Guruplar halinde biri tencere, biri heybe, bir diğeri çanta alarak çiğdem gezdirmeye başlarlar. Ev ev türküler ve çiğdem manileri söyleyerek dolaşırlar. Ev sahiplerinden bulgur ve yemeklik yağ alan çocuklar çok verene çok dua, az verene az dua ederlerken, hiç vermeyene de bedduada ederler. Çiğdem gezdirme uygulamasında, boynuna çanta takılı çocuğa “abdal” denir. Çocuklar, şu ezgili maniyi söyleyerek dolaşırlar:

Çiğdem çiğdem çiçekcik
Ebem oğlu göçecik
Ala bulgur saçayık
Gapı gapı gezecek
Çiğdem geldi kapıya
Yağ gönderin yapıya
Yağ olmazsa bal olsun
Az verenin kızı olsun
Çok verenin oğlu olsun
Kız çatlasın ölsün
Oğlan yanınıza yoldaş kalsın.

Çocuklar bu manilerle ev sahibine seslenirler. Ev sahibi hazırladığı bulguru veya yağı çocuklara verir. (F.20) Toplanan yağ ve bulgur bir eve getirilerek “çiğdem pilavı” pişirilir. Çiğdem Pilavı şu şekilde yapılır:

Toplanan çiğdemlerin yumru kısımları kabuğundan soyulur. Sarı çiçekleri ayrılır. Bulgur pilavı pişirildikten sonra ocaktan indirilmeden on dakika önce çiğdem yumruları katılır ve karıştırılır. Bir süre kaynatıldıktan sonra ocaktan alınır, tepsilere konur. Pilav tepsilerinin üzerine önceden ayrılan çiğdem çiçekleri serpilerek servis yapılır.

3.2. HİDİRELLEZ

3.2.1. DÜT DEDE ŞENLİKLERİ (ANKARA / BALA / AFŞAR KASABASI)

Derleyen: Mehmet Er

Derleme Yeri: Ankara

Kaynak Kişi 1: Hacı Mahmut Altıntop

Mesleği: Emekli

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Bala / Afşar Kasabası 1939

Kaynak Kişi 2: Bayram Küçük

Mesleği: Belediye Başkanı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Bala / Afşar Kasabası 1962

Kaynak Kişi 3: Kezban Küçük

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara/ Bala / Afşar Kasabası 1949

Ankara'nın Bala İlçesi'ne bağlı Afşar Kasabası'nda her yıl “Kuzu bucağa dayanınca”, yani mayıs ayında “Düt Dede Şenlikleri” yapılır. Adını ilçede türbesi bulunan Düt Dede'den alan şenlik, halk arasında “Hidirellez” şenliği olarak kutlanır.

Kaynak kişi Kezban Küçük'e göre, Düt Dede 13. y.y.da yaşamış ve Hacı Bayram Veli Hazretleri'nin akrabası olan keramet sahibi bir evliyadır. Altı çocuğu ve eşiyle Solfasol Mahallesi'nden gelip buraya yerleşmiştir. Düt Dede bir gün esasını yere vurur ve bugün türbesinin olduğu yerde bir dut ağacı bitirir, koca bir ordu bu dutları yemekle bitirememiştir. İşte Düt Dede'nin adı bu dut ağacından gelmektedir.

Şenlik günü sabah ezanıyla kalkılır. Topluca kılman namazın ardından çoğu adak olan en az 100 kurban kesilir. Köylüler gönlünden geldiğince, gücü yettiğince adaklar adarlar ve ne isterlerse olacağına inanırlar. Şenlikte bulgur pilavı ve kurban eti ikram edilir. Bu pilavın yöreye bereket getireceğine inanılır.

Yemekler yenildikten sonra Düt Dede Türbesi'ne çıkan halk, (F.21) önce türbenin içindeki Düt Dede mezarını, sonra da türbenin dışında yer alan çocuklarının ve eşinin mezarını ziyaret edip, dua ederler. Kaynak kişi Bayram Küçük'ün belirttiğine göre, bu dualarla iyi olmayacak dert, aşılmayacak sıkıntı yoktur. (F.22)

Burada mevlitler okunur, ibadetler edilir, (F.23) kurulan büyük sofralarda topluca yemekler yenilir.

Kezban Küçük'ün belirttiğine göre, türbenin hemen yanında bulunan adak ağacına özellikle kadınlar kurdeleler, bezler bağlayıp dilek dilerler. (F.24) Genç kızlar ve çocuklar, dilek bezlerini ağaçlara bağlama işlemi bittikten sonra eve dönecekleri zaman yoldaki taşlardan birinin altında canlı bir karınca görürlerse, dileklerinin kabul olacağına inanırlar.

Şenliğin sonunda eğer o yıl yağmur çok yağdıysa şükür duasına, az yağdıysa yağmur duasına çıkılır. Bu konuyla ilgili kaynak kişi Bayram Küçük, her sene yağmurun mutlaka yağdığını bunun da Düt Dede'nin bir kerameti olduğunu söylemektedir.

3.2.2. EĞRİCE (HİDİRELLEZ) (YOZGAT / DİVANLI KÖYÜ)

Derleyen: Harun İlyas Karaca

Derleme Yeri ve Tarihi: Yozgat / 16.04.2005

Kaynak Kişi: Yusuf Karadavut

Mesleği: Rençper

Doğum Yeri ve Yılı: Yozgat / Divanlı Köyü 1952

Yozgat’ın Divanlı Köyü’nde her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlamaları yapılır. Divanlı’da Hıdırellez günleri genelde yağmurludur. Bu yağmurun sebebi kaynak kişinin belirttiğine göre, Hıdırellezde buluşan Hızır ile İlyas peygamberlerin sevinçlerinden ağlamalarıdır.

Hıdırellezden önce ekilen sebzelerin eğri çıkmasından dolayı adına “Eğrice” de denilen Hıdırellez için kadınlar, günler öncesinden hazırlanmaya başlar. Çocukları olmayan kadınlar ile yeni gelin kızlar, çocuk sahibi olmak için geceden gül dibine içinde bezden bir bebek olan beşik bırakırlar veya gül dalına salıncak bağlarlar. Eğer istenilen çocuk kıza uzun saçlı, etekli; erkek çocuk isteniyorsa, pantolonlu bebek yapılıp konulur. Ertesi gün de güneş doğmadan bunlar geri alınır.

Eğrice kutlamaları için kadınlar parlak grep döşek elbiseler veya entari, hırka, oyali pullu yemeni ve iskarpin giyerek; erkekler siyah kadife şalvar, ceket, yelek, postal yemeni, püsküllü çoraplar giyerek, “Öz kıyısı”, “Eşekli Çayır” yada “Kara Çayır” denilen yere giderler. Her ağacın altında ateşler yakılıp, semaverlerde çaylar demlenir. “Sülenke”, “tura kapmaca” çelik çomak gibi oyunlar oynanır. Saz çalılıp türkü söyleyen gençler, davul- zurna eşliğinde halay çekerler. Buraya gelen satıcılar çekirdek, malta eriği, can eriği, horoz şekeri, balon satarlar.

İkinciye hatta akşamın geç vakitlerine kadar süren eğlencede, dikkat çeken uygulamalardan biri de, niyet açmadır. Çömleğin başında toplanan genç kızlar, küçük bir çocuğun başına pembe veya kırmızı bir pırlanta (şifon) atarlar. Küçük çocuk, çömleğin içinden eşyaları tek tek çıkarırken, bir kişi de çocuğun çıkardığı eşyanın sahibine mani söyler. Bu uygulama çömleğin içindekiler bitene kadar devam eder. Kismet açmaya yönelik yapılan bir diğer uygulama da, kısmeti açılmayan kızların başında kilit açılmasıdır.

3.2.3. EVRÜCE (HIDIRELLEZ) (TOKAT / AKYAMAÇ KÖYÜ)

Derleyen: Tuğba Ulusoy

Derleme Yeri: Tokat / Akyamaç Köyü

Kaynak Kişi 1: Kadir Ergün

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Tokat / Akyamaç Köyü 1933

Kaynak Kişi 2: Ali Şen

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Tokat / Akyamaç Köyü 1940

Tokat'ın Akyamaç Köyü'nde her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Kaynak kişi Kadir Ergün'den derlendiğine göre, bolluk ve bereketin simgesi olarak kabul edilen Hıdırellezden önce ekilen sebzelerin eğri çıkmasından veya Hıdırellezden önce doğan hayvanların sakat olmasından dolayı Hıdırellez, burada "Evrüce" olarak bilinir. Kaynak kişi Ali Şen'e göre Hıdırellez kutlamaları burada Atay Dede'den beri yapılmaktadır.

Hıdırellez kutlamaları için Akçayamaç Köyü'nde bulunan Orhan Ulusoy Türbesi'ne gelen halk, burada dualar okur, dileklerde bulunur. Burayı ziyarete gelen kadınlar evlerinde yaptıkları çörekleri, türbede parçalara ayırırlar. Daha sonra "Lokma" adı verilen bu parçalar dağıtılır.

6 Mayıs sabahı Orhan Ulusoy Türbesi'nin başında kurbanlar kesilir, bulgurlar ayıklanır. (F.25) Kesilen kurbana dair, Ali Şen'den derlenen bir şiir şöyledir:

Kurbanlar erenler yoluna niyet,
Otur birliğine çırağa hürmet,
Ulaştır bizlere eleman, nimet,
Kurbanınız kabul olsun erenler.

Tekbirde sahibi tutsun kıcını,
Evliyalar bağışlasın suçunu,
Emimeyye yüzdü kurban koçunu
Kurbanınız kabul olsun erenler.

Layık olanlara verir lokmasını,
Pişmiş lokma yiyen çıra bakmasını,
Rızada müminler dışa çıkmasını,
Kurbanınız kabul olsun erenler.

Hasan, Hüseyin, Zeynel, Bakıl yalnız,
Mezhebimiz imam Cafer pirimiz,
Musa, Kasım, Rıza'dan da holumuz,
Kurbanınız kabul olsun erenler.

Muhammed kayadan kaynayıp coştı,
Ali'ül Nail ile cuş edip biçti,
Asker-i mehdiye gayretin düştü,
Kurbanınız kabul olsun erenler.

Abdal dedem oturalım postuna,
Bu kurbanın ismi Ali nesline,
İsmi azam yazılıdır üstüne,
Kurbanınız kabul olsun erenler.

Daha sonra büyük kazanlarda erkekler, bulgur pilavı, et, patates piyazı, sarma, kızartma ve sebze yemekleri pişirirler. Bu güne özel olarak pişirilen yemek ise "bad"tır.

Yemeklerin hazırlanmasından sonra türbenin yakınında bulunan tepeye çıkan halk, burada piknik yapar. Çocuklar oyun oynar, gençler ise kendi aralarında saz çalıp, türkü söylerler.

Kadir Ergün'ün belirttiğine göre, Hıdırellez günü yapılmaması gereken bir takım kuralları vardır. Bunlardan biri bu gün kimsenin çalışmamasıdır. Çünkü bu gün çalışan kişinin kendisine, ailesine veya malına, mülküne zarar geleceği düşünülür. Uygulanan diğer bir kural ise, mutlaka bir sorunla karşılaşılacağına inanıldığı için Hıdırellezin kutlandığı yere hamilelerin getirilmemesidir.

3.2.4. HİDİRELLEZ (ADİYAMAN)

Derleyen: Abdulkadir Güneş

Derleme Yeri: Adıyaman

Kaynak Kişi: İbrahim Polattaş

Mesleği: Emekli

Doğum Tarihi: 1953

Adıyaman’da her yıl mayısın ilk haftası Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Yakılan ateşlerin üzerinden atlanıp, etrafında halayların çekildiği Hıdırellez günü, Hz. Ali’nin doğum olarak kabul edilir. Kutlamalara pek çok mahalli sanatçı katılır.

3.2.5. HİDİRELLEZ (AFYON)

Derleyen: Engin Boztaş

Derleme Yeri: Afyon

Kaynak Kişi: Fatma Çelikkilek

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Afyon / 1922

Afyon’da her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlanır. Hıdırellez günü sabah namazından sonra, taliplisi çıkmayan yada evlenme zamanı gelmiş kızlar yanlarına bir asma kilit alarak, evli yada yaşlı bir kadınla birlikte Karahisar Kalesi’ne gider. Kilit, kaleye varmadan önce kapatılır. Kaleye çıkıldıktan sonra, yaşlı veya evli kadın bu kilidi kızların başlarında açarak, kısmetlerini de açmış olur. Daha sonra kızlar, kalenin yakınlarında bulunan Kız Kulesi’nden;

“Bahtım bahtım
Altın tahtım
Evlenecek vaktim”

diyerek bağırırlar. Bu uygulamadan sonra kızların kısmetinin açılacağına inanılır. Eğer kaleye çıkan kişi, çocuğu olmasını istiyorsa;

“Çocuğum olacak vaktim
Okulu bitirecek vaktim”

diye bağırır. Afyon’da kutlamaların yapıldığı yere Hıdırlık Dağı denir. Karahisar Kalesi’ndeki dilek dileme uygulamasından sonra halk, Hıdırlık dağına çıkar. Burada yapılan pikniğin ardından çeşitli yarışmalar yapılır, oyunlar oynanır.

Afyon’daki Hıdırellez kutlamalarında en önemli uygulamalardan biri de, Hıdırlık Dağı’na götürülen sözlü veya nişanlı kızlara burada çeşitli hediyeler verilmesidir. Bu uygulamada kız ve oğlan tarafı karşılıklı hediyeleşir. Önce kaynanaya sırtını sıcak tutması için yelek, rahat yürümesi için terlik, rahat oturması için minder ve evde kaynananın sözünün geçmesi için “bol iğneli namaz yaşmağı” hediye edilir. (F.26) Gelinin kaynanasının elini öpmesinin ardından hediye alma sırası gelin kıza gelir. Gelin kıza da kaynanası tarafından öncek (önlük) (F.27), terlik ve namaz yaşmağı verilir.(F.28) Hediyeleşmeden sonra, Hıdırellezden bir önceki akşam kız tarafı tarafından hazırlanan “ağzı açık” ile oğlan tarafının getirdiği çerezler yenir, halk oyunları gösterileri olur. İkinciye kadar bu şekilde süren kutlamalarda gençler arasında çeşitli yarışmalar da düzenlenir. Bu yarışmaların en önemlilerinden biri, uçurtma yarışmasıdır. Yarışmada dereceye girenlere çeşitli ödüllerin verilmesinin ardından Hıdırellez kutlamaları son bulmuş olur.

3.2.6. HİDİRELLEZ (AFYON / DİNAR)

Derleyen: İlknur Marah

Derleme Yeri ve Tarihi: Afyon / 18 Nisan 2005

Kaynak Kişi 1: Fatıma Tutar

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Afyon / Dinar 1944

Kaynak Kişi 2: Şule Bal

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Afyon / Dinar 1966

Afyon'un Dinar İlçesi'nde her yıl 6 Mayıs'ta Hıdırellez kutlamaları olur. Kaynak kişi Şule Bal'ın belirttiğine göre, kutlamalar daha önce, Harman yerinden Santral Park'a kadar olan bölgede yapılırken, son zamanlarda Suçikan'da düzenlenmeye başlamıştır. Burada hem yeşillik alanın çok olması hem de mezarlığın buraya yakın olması burayı kutlamalar için gözde bir mekan haline getirmiştir. Ayrıca Hıdırellez gününün tatil günlerine denk gelmesi de oldukça önemlidir. Çünkü eğer bu gün tatil gününe denk gelirse katılımda da o oranda artış görülmektedir. (F.29)

Dinar'da, 5 mayıs gecesi dilekler dilenir, bunlar taşlarla sembolize edilir. (F.30) Bu dilekler eşliğinde ağaçlara çaputlar, bezler bağlanır. (F.31) Önceki gün bütün bunları yapanlar ertesi sabah erkenden kalkıp, dileklerini suya söylerler.

Dinar'da Hıdırellez, on yıl önceki Hıdırellezde Suçikan Yolu üzerinde hayatını kaybedenler için bir kurban kesilmesiyle başlar. (F.32) Bundan sonra Belediye'nin katkısıyla kazanlarda pilavlar pişirilip, helvalar karılır ve burada bulunanlara dağıtılır. Yine Belediye'nin Hıdırellez için getirttiği halk oyunları gurupları oyun oynar, ses sanatçıları şarkılar söylerler.

Dinar'da Hıdırellez süresince çeşitli sergiler açılır. (F.33) Kaynak kişinin belirttiğine göre, bu organizasyona özellikle çalışan kadınlar ilgi gösterirler.

Dinar'daki Hıdırellez kutlamaları bir çok yarışmaya da ev sahipliği yapar. Bunlardan biri, yöresel yemek yarışmasıdır. Yöresel Yemek Yarışması'nda en dikkat çeken yemek pişi'dir. (F.34) Bir diğer yarışma ise 7 mayısta düzenlenen uçurtma yarışmasıdır. Çocukların doyasıya eğlendiği bu yarışmada farklı şekillerde pek çok uçurtma yapılır. (F.35)

Şenliklerde halkın dilediği gibi davranması, yani özgür bir ortamın olması, kuralların olmaması halkın şenliklere katılımını daha da artırır.

3.2.7. HİDİRELLEZ (AKSARAY / TEKKE)

Derleyen: Evren Tekden

Derleme Yeri: Aksaray

Kaynak Kişi: Ali Canlı

Mesleği: Esnaf

Doğum Yeri ve Yılı: Aksaray / Bağlı Köyü 1974

Aksaray'ın Tekke İlçesi'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Hıdırellez sabahı erkenden kalkmanın bereket getireceğine inanan halk, yine o gün Hızır (a.s)'ın bereket taşıyacağı düşüncesiyle ambarlarının ve yiyecek torbalarının ağzını açık bırakır.

Hıdırellez kutlamaları için sabahın erken saatlerinde kalkarak üç evliyanın yattığı yer olan Tekke'ye gidilir. Burada kahvaltının ardından Hıdırellezin anlam ve önemine dair konuşmalar yapılır ve dualar edilir.

Beş altı senedir belediyenin organize ettiği şenliklerde, çeşitli yarışmalar düzenlenmektedir. Bu yarışmaların en önemlilerinden biri güreştir. (F.36) İlk olarak küçüklerin daha sonra büyüklerin güreşlerinde hakem de elindeki değneklerle güreş alanını ihlal edenleri uyarır.

Kaynak kişi Ali Canlı, Aksaray'da Hıdırellez kutlamalarının Tekke'den Merkez'e alınmasının ve son dönemlerde Belediyenin bu organizasyona katılmamasının kutlamaya olan yoğun ilgiyi azalttığını söylemektedir.

3.2.8. HİDİRELLEZ (ANKARA / BALA / KEKLİCEK KÖYÜ)

Derleyen: Zeliha Aydın

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / Bala / Keklice Köyü 6 .05. 2005

Kaynak Kişi: İlknur Güler

Mesleği: Tezgahtar

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Bala / Keklice Köyü 1980

Ankara'nın Bala İlçesi'ne bağlı Keklice Köyü'nde her yıl 6 mayıs'ta Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır.

Keklice Köyü'nde Hıdırellez için bütün hazırlıklar 5 mayıs gecesi yapılır. Hıdırellezden bir önceki gece halk, yeşil soğanların uçlarından bazılarını keserek, ucu kesilmiş bu soğanlara dilek tutup, ip bağlar. Ertesi gün kalkıldığında ip bağlanan bu soğan uçları büyümüşse, dileklerinin kabul edildiğine inanılır. (F.37) 5 mayıs günü yapılan bir başka uygulama ise, soğan bahçesinin yanına dileklerin çizilmesidir. Eğer ertesi gün bu topraktaki şekiller kaybolmuşsa, bu toprağa Hızır'ın bastığı, dileklerinin gerçekleşeceğine inanılır

6 mayıs sabahı erkenden kalkan kadınlar tandırda toplanır ve bereket getirmesi için mutlaka hamur işi yaparlar. Hamur işinin yanında yine bereket getirmesi için fasulye, nohut, buğday kaynatılır ve daha sonra bu yiyecekler komşulara dağıtılır. (F.38) Hıdırellez sabahı yapılan bir başka uygulama ise, sütün sağıldıktan sonra evin dışına konulmasıdır. Eğer akşama doğru bu süt mayalanırsa, Hızır'ın elinin değdiğine ve o senenin bereketli geçeceğine inanılır.

Hıdırellez günü erkek tarafı, kız tarafına bir koyunu süsleyip hediye olarak gönderir, daha sonra da hısımlar “Depel” adı verilen piknik alanına giderler. Hediye gelen koyun burada kesildikten sonra birlikte yenir. Piknik sonrası tefler çalınıp, oyunlar oynanır. Genellikle genç kız ve kadınların katıldığı Hıdırellez kutlamalarında dikkat çeken bir uygulama da çocukların hasta olması için, yeşillik bir bayırda yuvarlanmasıdır.

3.2.9. HİDİRELLEZ (ANKARA / ÇUBUK / AŞAĞIEMİRLER KÖYÜ)

Derleyen: Meltem Yazıcı

Derleme Yeri ve Tarihi: Aşağıemirler Köyü / 06.05.2005

Kaynak Kişi: Mürdük Akbaba

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Çubuk / Aşağıemirler 1965

Ankara'ya bağlı Çubuk İlçesi'nin Aşağıemirler Köyü'nde Hıdırellez kutlamaları her yıl 6 mayısta yapılır. 3 mayısta toplanan Aşağıemirler, 6 mayıs için neler yapmaları konusunda bir karara varmaya çalışırlar. Kaynak kişi Mürdük Akbaba'nın belirttiğine göre, Aşağıemirler için 3 mayıs, Hıdırellez'in planının yapıldığı bir gün özelliği taşır.

5 mayıs akşamı bir araya gelen Aşağıemirler, meydanın ortasında araba lastikleri ile büyük bir ateş yakarlar. Küçükler bu ateşin üzerinden atlarken, büyükler de kenarında halay çekerler. Mürdük Akbaba, lastik yakılmasındaki amacı, “Hıdırellez ateşinin daha fazla ve daha gür yanmasını sağlamak” olarak ifade etmektedir. Ateş sönerken, herkes birbirinin yüzüne kara sürer. Bu arada açılan radyo ve teyplerden yükselen coşkulu müzikler eşliğinde 3 mayısta toplanan paralarla alınan yiyecekler yenir.

Ertesi gün, 6 mayısta tekrar toplanan köy halkı birlikte piknik yapıp, Hıdırellez coşku ve sevinçle geçirirler.

3.2.10. HİDİRELLEZ (ANKARA / ÇUBUK / DÜMLUPINAR KÖYÜ)

Derleyen: Yasemin Yüksekaya

Derleme Yeri ve Tarihi: Dumlupınar Köyü / 16.04.2005

Kaynak Kişi: Maviş Tiftikçi

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara, Çubuk, Dumlupınar Köyü 1960

Ankara'nın Çubuk İlçesi'ne bağlı Dumlupınar Köyü'nde her yıl 6 Mayıs'ta Hıdırellez kutlamaları düzenlenmektedir.

Dumlupınar Köyü'nde Hıdırellez heyecanı bir hafta önce başlar. Kaynak kişinin belirttiğine göre, Hıdırellez kutlamaları genellikle kadınlar arasında yapılır, erkekler bu kutlamalara katılmazlar. Kadınlara ayrılmış bu özel günde hiçbir yasak söz konusu değildir.

Bir hafta önceden toplanan kadınlar kendi aralarında bir reis seçerler ve o reis bütün kadınlardan Hıdırellez harcamaları için para toplar. Toplanan bu paralarla gerekli olan yiyecek, içecekler alınır. Hıdırellezin nerede kutlanacağı bir hafta önceki bu toplantıda belli olur.

5 Mayıs akşamı yakılan ateşten yaşlı genç bütün herkesin atlaması gerekir; çünkü ateş üzerinden atlayanların günahlarının döküleceği inancı yaygındır. 5 Mayıs akşamı yapılan bir başka uygulamada da iki küçük kız çocuğu ellerine verilen bir kovanın içine çiçek toplayıp, üzerine de bir miktar su koyarlar. Kaynak kişi Maviş Tiftikçi'nin belirttiğine göre, bu uygulama ertesi gün Hıdırellez kutlamalarının olduğunu duyurmak ve köy halkını kutlamaya davet etmek amacıyla yapılır. Su ile çiçeklerin yer aldığı kovanın içine genç kızlar kendilerine ait takıları atarlar. Hazırlanan kova ertesi güne kadar bu şekilde bekletilir. 6 Mayıs'ta toplanan kadınlar, daire biçiminde otururlar ve önceki günden kalan kovayı dairenin ortasına alırlar. Toplanan kişilerin arasından evlenmesine az bir zaman kalmış, genç bir kız seçilir ve ona bu uygulamada "gelin" adı verilir. Gelin kovanın yakınına oturur, diğerleri de gelini ortalarına alacak biçimde otururlar. Bu pratikte bir kişi eline aldığı bir mani kitabıyla gelinin kovadan çıktığı eşyaların sahibine maniler okur. Kovanın içine eşyasını atan herkese manilerin okunmasından sonra piknik yapılır.

Akşama kadar süren Hıdırellez kutlamalarında salıncaklarda sallanırlar, top oyunları oynanır.

3.2.11. HİDİRELLEZ (ANKARA / MAMAK / HÜSEYİN GAZİ)

Derleyen: Canan Kaya

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / Mamak 10.05.2005

Kaynak Kişi 1: Sabri Yılmaz

Mesleği: Memur

Doğum Yeri ve Yılı: Çorum / Alaca / Küçük Keşni Köyü 1955

Kaynak Kişi 2: Sabri Yılmaz

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / Divriği 1967

Ankara'nın Mamak İlçesi'ne bağlı Hüseyin Gazi'de her yıl 6 Mayıs'ta Hıdırellez kutlamaları olur. Kutlamaların yapılmasındaki amaç, Hüseyin Gazi Dağı'na ismini veren Hüseyin Gazi'yi anmaktır. 1997 yılında Hüseyin Gazi Türbesi Derneği'nin kurulmasıyla daha sistematik bir şekilde düzenlenmeye başlanan kutlama için yapılan hazırlıklar bir hafta önceden başlar.

6 Mayıs'ta Hıdırellez kutlamaları için Hüseyin Gazi Dağı'na çıkan halkın, bu türbe çerçevesinde perçinleşmiş pek çok inancı söz konusudur. Bunlardan ilki türbenin karşısındaki dağın etrafının üç kez dolanılarak dilek dilenmesidir. Bunun yanı sıra Hüseyin Gazi'nin savaşlarda kullandığı gürzün yer aldığı Gürz Taşı'nın deliğinden başını uzatan kişilerin baş ağrılarının geçtiğine inanılır.

Kutlamada etli pilav ve aşure ikramı olur. Bu yemekler Hıdırellezden bir gün önce veya Hıdırellez sabahı pişirilir. Yemeklerin yenilmesinden sonra dede tarafından lokma duası yapılır.

Kutlamalardaki en eğlenceli bölüm ise mahalli sanatçıların verdikleri konserler ve çalınan sazlar eşliğinde oynanan semah ile halk oyunu gösterileridir.

3.2.12. HİDİRELLEZ (ANTALYA / KUMLUCA / YAZIR KÖYÜ)

Derleyen: Filiz Özkan

Derleme Yeri: Antalya

Kaynak Kişi: İsmet Pehlivan

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Antalya / Kumluca / Yazır Köyü 1945

Antalya'nın Kumluca Kazası'na bağlı Yazır Köyü'nde her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Hızır ile İlyas'ın buluştuğu gün olarak kutlanan Hıdırellez için yapılan hazırlıklar, bir gün önceden Hıdırellez'de yenilecek yiyeceklerin hazırlanması ile başlar.

6 Mayıs günü Olimpos Dağı'nda toplanan halk, (F.39) ilk olarak piknik yapmak için "ulu bir ağaç" arar. (F.40) Ulu ağacın gölgesinde yapılan pikniğin ardından, Olimpos Dağı'nda bir çeşme bulunmasına rağmen bereket getireceği inancı ile bulaşıklar dereye yıkanır. (F.41)

Yazır Köyü sınırları içinde bulunan Olimpos Dağı'nda yapılan kutlamalarda dikkat çeken pek çok uygulama vardır. Bunlardan biri salıncağa binmektir. Bu güne özel olarak, iki çeşit salıncak kurulur. Bunlardan biri, ulu bir ağaca bağlanan ve halatlarla kurulan tek kişilik salıncaktır. Hıdırellez günü salıncağa binenler göğe her yükseldiklerinde günahlarından arındıklarına inanırlar. Bu yüzden yediden yetmişe herkes mutlaka salıncağa biner. Kaynak kişinin belirttiğine göre, salıncaklar kurulurken ağaçların özellikle en yüksek dalları tercih edilir. Çünkü sallanılırken ne denli yükseğe çıkılırsa Allah'a o kadar çok yakın olunduğuna inanılır. İkinci tür salıncak ise, iki kişinin aynı anda binebildiği "Cavur Sancağı"dır. (F.42)

Hıdırellez günü yapılan bir diğer uygulama ise, dileklerin bir kağıda yazılması veya çizilmesidir. Bu dilek kağıtları akşamdan kimse görmeden bir gül ağacının dibine bırakılır ve sabah erkenden de yine kimse görmeden geri alınır.

Kaynak kişi'den derlenen bir diğer uygulamada da baş örtüsünden veya elbiseden yırtılan çaputlar dilek tutarak ulu ağaçlara bağlanır. Bu ağaçların cinsi pek önemli değilse de, çaputların ulu bir ağacın yüksek bir yerine bağlanmasıyla dileklerin daha çabuk Allah'a ulaşacağı inancı yaygındır.

Hıdırellez kutlamalarında yapılan en dikkat çekici uygulamalardan biri de, belli miktarda zeytinin üzerine dua okunduktan sonra denize atılmasıdır. Bu uygulama esnasında tutulan dileklerin kabul olacağına inanılır.

Yazır Köyü'ndeki eski Hıdırellez kutlamaları günümüzdekine oranla daha

fazla uygulama içermektedir. Önceki senelerde mayasız süt kaynatılıp, üstü örtülürdü ve dilek tutulurdu. Eğer bu süt tutar da yoğurt olursa, dileğin gerçekleşeceğine inanılırdı. Fakat bu uygulama son senelerdeki kutlamalarda artık terk edilmiş. Bunun yanında eski Hıdırellez kutlamalarında Olimpos Dağına güreşçiler gelir, güreşirlerdi. Bu güreş sonunda, dereceye girenlere çeşitli ödülleri verilir.

3.2.13. HİDİRELLEZ (ANTALYA / KORKUTELİ)

Derleyen: Rukiye Demirkaya
Derleme Yeri: Antalya
Kaynak Kişi 1: Mustafa Evrek
Mesleği: Muhtar
Doğum Yılı: 1962
Kaynak Kişi 2: Selda Bayrak
Mesleği: Ev Hanımı
Doğum Yılı: 1979

Antalya'nın Korkuteli İlçesi'nde her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Korkuteli'nde Hıdırellezle ilgili pek çok uygulama vardır. Hızır'ın gece evlerine gelip gelmediğini anlamak isteyen halk, 5 mayıs gecesi un eler. Ertesi sabah unun üzerinde izler varsa, Hızır'ın o eve geldiği ve bereket getirdiğine inanılır. 5 mayısta yapılan bir başka uygulama ise, dileklerin bir kağıda yazıldıktan sonra gül ağacına bağlanmasıdır. Aynı uygulamanın bir başka yönü de, dileklerin toprağa şekillendirilmesidir. Bu şekilleri ve dilek kağıtlarını Hızır'ın (a.s.) görüp, dilekleri gerçekleştireceği inancı hakimdir. Hıdırellezden önceki gece yapılan son uygulamada da, bir soğanın iki yaprağı eşit uzunlukta kesilir ve birine siyah, diğerine beyaz ip bağlanır. Biri gelecekteki mutlu hayatı, diğeri sıkıntıyı simgeler. Ertesi sabah siyah ipli yaprak uzunsa, yıl sıkıntı içinde geçecek, beyaz ipli yaprak uzunsa sefa içinde geçecek anlamına gelir.

6 mayıs günü kismetlerinin açılması için erkenden kalkan halk, otların çiğinden süte maya yapar. Süt bu şekilde yoğurt olursa, Hızır'ın (a.s.) bu yoğurda elini sürmüş olduğu ve o senenin bereket içinde geçeceğine inanılır.

Kaynak kişi Selda Bayrak'a göre, Hıdırellez kutlamalarında Hızır'ın (a.s) ağaçlık yerlerde gezindiğine inanılarak, yeşillik yerlere gidilir. Kutlamalarda adağı olanlar adaklarını keserler. Olmayanlar yanlarında getirdikleri yiyecekleriyle piknik yaparlar. Toplu halde yapılan duaların ardından mevlitler okunur.

Hıdırellez günü bitkilere zarar vermenin uğursuzluk getireceğine inanan halk, çimenlerin tazeliği ve canlılığının kendilerine geçmesi amacıyla çimenlerde yuvarlanır. Dileklerin kabul olacağına olan inançtan olsa gerek, boyunun uzun olmasını isteyenler kavağa tırmanmaya çalışırlar. Yine bugün piknik yerlerinde kurulan salıncaklara binmenin hastalıklara iyi geleceğine dair bir güçlü bir inanç söz konusudur.

Korkuteli'nde Hıdırellezde yapılan bir diğer uygulama da, pikniğin ardından dört yapraklı yonca bulmaya çalışmaktır. Dört yapraklı yonca bulanın o yılı bereket içinde geçireceğine, kismetinin açılacağına inanılır. (F.43)

3.2.14. HİDİRELLEZ (BALIKESİR)

Derleyen: Canan Torun
Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 05.08.2005
Kaynak Kişi: Şemsinur Torun
Mesleği: Ev Hanımı
Doğum Yeri ve Yılı: Ardahan / 1963

Balıkesir'de her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlanmaktadır. İki veya üç gün süren Hıdırellez kutlamaları için yapılan hazırlıklar, 5 mayıs günü başlar. 5 mayısta tabaklara un serpiştirilir ve ertesi gün unun üzerinde iz varsa, gece Hızır'ın o eve geldiğine inanılır. Bunun yanında ertesi gün yapılacak mani çekilişi için kırlardan çiçekler toplanır ve bir güvecin içine suyla birlikte konur, ağzı da ertesi gün açılmak üzere kapatılır. Yine 5 mayısta bereket getirmesi amacıyla kilerdeki tahılların ve ceplerdeki cüzdanların ağzı açık bırakılır, Hızır'ın pis olan eve girmeyeceği düşüncesinden dolayı evler temizlenir, ertesi gün kesilecek kurban hazırlanır. Dilek tutup, soğanların uçları eşit şekilde kesilerek birine beyaz ip, diğerine siyah ip bağlanır. Sabah beyaz ipli uç daha uzunsa dileğin olacağına inanılır.

Balıkesir'de Hıdırellez'de yapılan pek çok uygulamadan biri de kadınların ellerine dövme şeklinde kınalar yakmalarıdır. Yine Hıdırellezin ilk veya ikinci günü alınan kilitler bahtlarının açık, kismetlerinin iyi olması için “evde kalmış” veya “evlenmiş” demeden bütün genç kızların başında açılır.

6 mayısta Hızır'ın geç uyananların evine uğramayacağı düşüncesinden dolayı erkenden kalkan halk, en güzel giysilerini giyer. Evlerde kurbanlar kesilmesinin ardından köy meydanına inilir. Köy meydanında da büyük kazanlar kurularak yemekler pişirilir. Meydana kurulan büyük kazanlardan birinde de Hızır'ın mayalayacağı düşüncesiyle mayasız süt vardır. Yemekler pişirildikten sonra piknik yapılır. Piknik yaparken bereket getirmesi için, herkes diğerinin yiyeceğini çalar yada saklar. Pikniğin ardından da bir gün öncesinden hazırlanan güveçler meydana getirilerek “Dağara Yüzük Atma” uygulaması yapılır. Dağara yüzük atma, daha önce içine özel eşyaların ve çiçeklerin konulduğu güveçten bu eşyaların tekrar çıkarılırken eşya sahibine bir türkü veya bir mani söylenmesidir.

Hıdırellezde herkes, daha önceden kurulmuş olan salıncaklara biner. Bu uygulamanın temelinde kel olmamak vardır. Çünkü Hıdırellezde salıncağa binmeyen gençlerin başlarının kel olacağına inanılır. Yaşlılar ise günahlarının dökülmesi için maniler söyleyerek binerler salıncağa. Havanın kararmasıyla yakılan ateşin üzerinden de günahlarının dökülmesi için herkes atlamak zo-

rundadır. Yine bu ateşin üzerinden atlayanların ahirette yanmayacaklarını düşünen halk, kutlamalar boyunca mezar veya yatır ziyaretleri de yapar. Balıkesir’de Hıdırellezde en çok ziyaret edilen yatır “Ayak Dede” adıyla bilinen yatırdır. Bu yatıra akşamın geç saatlerinde giden halk, yaktıkları mumlarla burayı ziyaret eder. Burada yapılan duaların ardından herkes, dilekleri doğrultunda taşlarla maketler yaparlar.

Balıkesir Merkez’de gecenin geç saatlerine hatta sabaha kadar devam eden Hıdırellez kutlamaları, küslerin barışması için de bir vesiledir.

3.2.15. HİDİRELLEZ (BALIKESİR / ZEYTİNLİ KÖYÜ)

Derleyen: Cem Yıldırım

Derleme Yeri: Balıkesir

Kaynak Kişi: Sevgi Ayhan

Mesleği: Esnaf

Doğum Yeri ve Yılı: Balıkesir / Zeytinli Köyü 1960

Balıkesir’in Zeytinli Belediyesi’ne bağlı Zeytinli Köyü’nde her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır.

5 mayıs akşamı gül fidanlarının altına para gömüp, dilekleri doğrultusunda maketler yapan halk, 6 mayıs günü de erkenden kalkarak Hıdırellez kutlamalarının yapıldığı yer olan Han’a gider. Han’da yapılan pikniklerin ardından oyunlar oynanır, halaylar çekilir. (F.44) Hıdırellezde en çok pişirilen yemek Keşkektir.

Sabahki eğlenceler bu şekilde sürerken akşam da, yakılan ateşin üzerinden dilekler tutulup atlanır. Gece 11-12’ye kadar süren eğlencelerde en önemli uygulamalardan biri ağaçlara dilek ipleri bağlanmasıdır.

3.2.16. HİDİRELLEZ (BİLECİK / PAZARYERİ İLÇESİ)

Derleyen: Burcu Yüksel

Derleme Yeri ve Tarihi: Bilecik / Pazaryeri 5.05.2005

Kaynak Kişi: Muradiye Kireç

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: İzmir / 1942

Bilecik'in Pazaryeri İlçesi'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. (F.45) İnanişâ göre, Hızır ve İlyas her yıl 5 mayısta atlı olarak bir araya gelirler. Buluşmak için çok heyecanlı ve sabırsız olduklarından atlarını ağızları köpürecek kadar hızlı sürerler. Buluştukları zaman onları halk dilinde patlangıç diye bilinen mürver ağacının altına yada gül ağacının altına bağlarlar ve ağızlarındaki köpükler bu ağaca bulaşır. Ertesi gün, sabah vakti, yani Hızır aylarının ilk günü bu ağaçların altına bakılır, Hızır ile İlyas'ın atlarının köpüklerinden varsa bereket getirmesi için bu köpükler alınır; ambarlara, kümeslere, ahırlara, evlere, mutfaklara sürülür. Kaynak kişi Muradiye Kireç'ten derlenen bir başka uygulamaya göre, hiçbir dalın kıpırdamadığı, havanın çok durgun olduğu Hıdırellez günü, bir pınardan yada bir gölden bir miktar su alınıp süte karıştırılır, bu şekilde süt hiç maya koymadan yoğurt olur.

Hıdırellezden önceki gece dileği olanlar, gül ağacının altına istedikleri şeyin şeklini çizerler, dileklerinin maketini yapıp korlar veya bir kağıda istediklerini, dileklerini yazıp gül ağacının dibine gömerler.

Hıdırellez gününden bir önceki gece, yani 5 Mayıs gecesi yapılan bir başka uygulamada ise, genç kızlar ellerine bir bakır kova alıp, maniler söyleyerek ev ev dolaşırlar. Herkesten küpe, kolye, düğme, iğne gibi bir sembolik bir eşya alıp bakırın içine atarlar. Bakırın içine su koyup, bu halde bir gül ağacının altına bırakırlar. Sabah ezanıyla kalkılır, bakırın etrafı güllerle süslenir. Daha sonra yanlarına bu bakır da alarak, Hıdırellez pilavının pişeceği meydana maniler söyleyerek giderler. Yolda şaka amacıyla her evin kapısına bir dal yada çiçek asarlar ve kaynak kişiden derlenen şu maniyi okurlar:

Pembe pembe birmanlar
Pembe giyen şişmanlar
Yüreğine taş koysun
Çekemeyen düşmanlar

Gidene bak gidene
Güller sarmış sepete
Mevla sabırlar versin
Gizli sevda çekene

Ah demedi demedi
Elinde gül demedi
Ben nasıl güleyim
Yar bana gül demedi

Hey eli ver eliver
Elindeki gülü ver
Yarım seni özledim
Bunlara geliver

Meydana varıldığında, genç kızlar yine mani söyleyerek bakırın içindeki eşyaları tek tek çıkarıp, eşyanın sahibine çeşitli maniler okurlar.

Hıdırellez sabahı her evden pirinç, bulgur, yağ veya tuz alınır. Toplanan malzemelerle, meydana pilav pişirilir, genç yaşlı, çoluk çocuk herkes bu pilavdan yer.

Pilav pişirilip yendikten sonra kadınlar ve genç kızlar bir camiye giderler, bolluk ve bereket için Kur'an-ı Kerim okurlar, dualar ederler, ölmüşlere Kur'an bağışlarlar. Bu dualar bittikten sonra kıra çıkılır, eğlenceler başlar. Rengarenk boyanmış yumurtalar ile yumurta oyunu oynanır, ip atlanır, salıncakta sallanırlar.

3.2.17. HİDİRELLEZ (ÇANAKKALE / LAPSEKİ / ÜÇTAŞLAR)

Derleyen: Gizem Özgül

Derleme Yeri: Çanakkale / Lapseki / Üçtaşlar

Kaynak Kişi: Sabahattin Uzunoğlu

Mesleği: Esnaf

Çanakkale'nin Lapseki İlçesi'ne bağlı Üçtaşlar'da her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Baharın müjdecisi olarak görülen Hızır, Üçtaşlar'da çeşitli çiçeklerden örülmüş cippesi ve al yemenisi olan, bastığı yerlerde güller açan biri olarak düşünülmektedir.

Üçtaşlar'da Hıdırellez kutlamaları bir gün önceden başlar. 6 mayısta Üçtaşlar meydanına toplanan halk, ilk olarak kendi aralarından bir çeribaşı seçer. Çeribaşı, oyunları düzenleme ve görevlerin dağıtılmasından sorumludur. Oyunların oynanmasının ardından nohutlu pilav dağıtılır. Akşama doğru, kutlamaları ara sokaklara taşıyan halk, her sokak başında Hıdırellez ateşi yakar. Ateşin yanındaki yapay dilek ağacına dileklerini asanlar, daha sonra niyet çömleğinden niyet çekerler.

Gece bu şekilde süren Hıdırellez kutlamaları ertesi gün güneşin doğması-na yakın deniz kenarına taşınır, dilekler bu sefer de kumsala yazılır.

3.2.18. HİDİRELLEZ (ÇORUM)

Derleyen: Gökçe Özarslan

Derleme Yeri: Çorum

Kaynak Kişi: Ahmet Danlı

Doğum Yılı: 1954

Çorum'da her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlanır. Hazırlıklarına bir gün önceden başlanılan Hıdırellez için 5 mayıs akşamı, ertesi gün yenecek yemekler, çerezler hazırlanır. Bu yemeklerden en önemlisi “hedik” adı verilen buğdaydan yapılmış, bereketi simgeleyen pilavdır.

5 mayıs günü yapılan uygulamalardan biri de, gül ağacına çaput bağlayıp, altına para konulmasıdır. Yine Hızır'ın dileklerini yerine getirmesi için gül ağacının altına dilekler doğrultusunda maketler de yapılır. Aynı gün yedi karınca yuvasından alınan kumlar da bir kağıda sarılarak bereket getirmesi için cüzdanlara konur.

6 mayısta yakın akrabalarıyla Kereb-i Gazi Türbesi'nin bulunduğu Hıdırlık Parkı'na toplanan halk, burada piknik yapar; yakan top, çelik çomak gibi oyunlar oynar. Kereb-i Gazi Türbesi'nin yakınındaki mezarlık ziyaret edilerek, dua edilir.

Kereb-i Gazi Türbesi'ne gelen gelin ve damatlar burada dua eder, (F.46) namaz kılarlar. Nişanlı çiftler buraya getirilerek, bir çığırtkan aracılığıyla hediyeleşirler. (F.47)

3.2.19. HİDİRELLEZ (ÇORUM / OSMANCIK)

Derleyen: Funda Boyacı

Derleme Yeri ve Tarihi: Çorum / Osmancık

Çorum'un Osmancık İlçesi'nde her yıl 6 mayısta Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Osmancık Belediyesi'nin düzenlediği Hıdırellez kutlamaları, Koyunbaba Türbesi'nin hemen bitişiğinde yer alan Arafat Tepesi Mesiresi'nde gerçekleştirilir.

İki gün süren kutlamaların ilk günü Koyunbaba'ya gelen halk, ağaçların arasında kendilerine uygun bir yer bulduktan sonra piknik yapar. Bu arada il-çenin önde gelenlerinin açılış konuşmalarına yer verilir. Elma yeme yarışması ve çuval yarışı gibi çeşitli yarışmaların düzenlendiği kutlamalarda halk oyunları ekiplerin gösterilerini, öğrencilerin düzenledikleri seyirlik oyunlar takip eder.

3.2.20. HİDİRELLEZ (GAZİANTEP)

Derleyen 1: Yasemin Ay

Derleme Yeri ve Tarihi: Gaziantep / 07. 05.2005

Kaynak Kişi: Fatma Yalçın

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Gaziantep / 1965

Derleyen 2: Tamer Küpeli

Derleme Yeri: Gaziantep

Kaynak Kişi: Alev Camuz

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Gaziantep / 1979

Gaziantep'te her yıl mayıs ayının altısında Hıdırellez kutlamaları düzenlenir. Hazırlıklarına günler öncesinden başlanan Hıdırellez kutlamaları, Yüzcü Yıl Kavaklık Parkı'nda yapılmaktadır. 5 mayısı 6 mayısa bağlayan gece dileklerini bir kağıda yazan halk, bu kağıtları gül ağacına bağlar. 5 mayısta yapılan bir başka uygulama da, dileklerin gül ağacının altına taşlar yardımıyla çizilmesidir. 6 mayıs sabahı erkenden kalkılarak iki rekat namaz kılınır ve öğlen saatlerine doğru Hıdırellez kutlamalarının yapıldığı yer olan 100. Yıl Kavaklık Parkı'na gidilir.

Hıdırellez kutlamaları 6 mayısta halkın 100. Yıl Kavaklık Parkı'nda buluşmasıyla başlar. Kavaklık Parkı'nda yapılan pikniklerin ardından, Hıdırellez sabahı dilek kağıtları gül ağacından alınarak Allaben Nehri'ne atılır. Şehir dışından da pek çok kişinin katıldığı kutlamalarda yapılan uygulamalardan biri şekere niyet tutulmasıdır. Bir küp şekerle buraya gelenler, burada bir dilek tutup, dilekleri kabul olduğunda da o şeker kutusunun kapağıyla ertesi yıl şeker dağıtırlar. Hıdırellezde yapılan bir diğer uygulama ise, Kavaklık Parkı'nda bulunan bir söğüt ağacından koparılan dalların üzerine 40 Fatıha, 40 İhlas, 40 Suphaneke okunduktan sonra, dilek dileyerek nehre atılmasıdır. Halk oyunları ekiplerinin gösterilerinin ardından, kutlamalar, oynanan çeşitli oyunlarla devam eder. Hıdırellez kutlamalarında halk arasında en çok söylenen atasözü "Getir bana Hıdırellezi, göstereyim sana yazı" dır.

3.2.21. HİDİRELLEZ (İSPARTA / KEÇİBORLU)

Derleyen: Tarık Talha Mert

Derleme Yeri: Isparta

Kaynak Kişi: Murat Oduncu

Mesleği: Esnaf

Doğum Yeri ve Yılı: Isparta / Keçiborlu 1970

Isparta'nın Keçiborlu İlçesi'nde her yıl mayıs ayının altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır.

Hazırlıkları bir hafta önceden başlanan Hıdırellez için genelde herkes kapı komşusu ile ortak bir program hazırlar. Kaynak kişi Murat Oduncu'dan derlendiği kadarıyla Keçiborlu'da Hıdırellez şu şekilde kutlanmaktadır: 6 mayısta halk önceden hazırladığı yemekleri yanına alarak, Hıdırellez Bahçesi olarak adlandırılan yerde toplanır. Burada erkekler kendi aralarında sohbet ederken, kadınlar da kahvaltı sofrasını hazırlamakla uğraşırlar. Büyük sofralar halinde, yer örtülerinin üzerinde yapılan kahvaltıdan sonra, gençler davul zurna eşliğinde öğlene kadar eğlenirler.

Öğleden sonra, herkes kendi bahçesine meyve, gül vb. fidanı dikmek için ayrılır. Fidanlar dikildikten sonra Hıdırellez Bahçesi'ne tekrar dönülür ve daha önceden kurulmuş salıncaklarda sallanılır.

Kaynak kişinin belirttiğine göre, Hıdırellez kutlamalarında öğlen yemeği için meşhur Keçiborlu keçileri kesilir. Boğazlanan keçilerin temizlenip yemeğe uygun hale getirilmeleriyle, ateşler hazırlanır ve keçiler çevrilmeye başlar. Hazırlanan mükellef sofralarda yenilen öğlen yemeğinin ardından farklı bahçelerde, tutulan dilekler eşliğinde ağaçlara çaputlar bağlanır. Çaputlarını bağlayanlar, topluluk halinde tekrar Hıdırellez Bahçesi'ne dönerler. Hıdırellez günü yapılan bir başka uygulamada da genç kızlar, bir araya gelerek kendi aralarında kilit açarlar. Birbirlerinin başında kilit açan kızlar, bir dahaki sene neye kadar evleneceklerine inanırlar. Fakat bu olmazsa, yani bir sonraki sene evlenemezlerse bunu da, samimiyetsizliklerine bağlarlar.

Bu şekilde akşama kadar süren Hıdırellez kutlamaları havanın karamayaya başlaması ile sona erer. Herkes küçük guruplar halinde, sohbet ederek evine dağılır.

3.2.22. HİDİRELLEZ (KARABÜK / SAFRANBOLU / ÇİLEKLİ KÖYÜ)

Derleyen: Mehmet Öztürk

Derleme Yeri: Karabük / Safranbolu / Çilekli Köyü

Kaynak Kişi: Ömer Yıldırım

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Karabük / Safranbolu / Çilekli Köyü 1970

Karabük'ün Safranbolu İlçesi'ne bağlı Çilekli Köyü'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaktadır. Kaynak kişi Ömer Yıldırım, Karabük'teki Hıdırellez kutlamalarının başlangıcını şöyle anlatmaktadır: “Çilekli Köyü'nde kılık yaşandığı bir zaman, Hızır Baba'nın köye gelişi ile kılık sona erer, bolluk başlar. Bu yüzden on yedi kişinin yaşadığı Çilekli Köyü'nde her yıl hem bahrın gelişini kutlamak, hem de Hızır Baba'nın buraya gelip bolluk getirmesini kutlamak amacıyla Hıdırellez kutlanır.”

Çilekli Köyü'nde günler öncesinden başlayan Hıdırellez kutlamalarının hazırlıkları, Kurt Tepesi'nde bulunan türbe çevresinde yapılmaktadır. Köy kadınları Hıdırellezden üç gün önce kendi tabirleriyle yedi boy yufka açarlar.

6 mayısta Hıdırellez kutlamaları için erkenden kalkan halk, ilk olarak köyün yakınlarında bulunan türbeye gider. Türbenin etrafı üç defa döndükten sonra toplu halde namaz kılınır. Namazın ardından ise, yemek yenecek alanda çadırlar kurulur. Köyde Hıdırellezle ilgili en önemli uygulamalardan biri, adakların türbe etrafında üç defa dönülmesidir. (F.48) Bu adaklar kurban olabileceği gibi, o gün pişirmek kaydıyla pirinç, bulgur gibi yiyecekler de olabilir. Erkekler tarafından hazırlanan yemeklerin yenilmesinin ardından tekrar türbeye gidilerek dualar edilir.

6 mayısta kadınlar türbe içinde bulunan yüzyıllık çınar ağacının kozalaklarını toplarlar, bunları bereket ve bolluk getirmesi amacıyla evlerine götürüp saklarlar.

Çilekli Köyü'nde Hıdırellez kutlamaları ikindi namazıyla sona ermesine rağmen, erkekler köy odasında toplanarak sohbet ederler, hane oyunu gibi çeşitli oyunlar oynarlar.

3.2.23. HİDİRELLEZ (KARAMAN)

Derleyen: Fatma Göktekin

Derleme Yeri: Karaman

Kaynak Kişi: Recep Çalışkan

Mesleği: Tarih Öğretmeni

Doğum Yeri ve Tarihi: Karaman / 08.07.1950

Karaman'da her yılın 6 mayısında Hıdırellez kutlamaları olur. Hıdırellez ile ilgili Kaynak kişi Recep Çalışkan'dan derlenen bir efsane şöyledir: "Hızır ve İlyas, Büyük İskender'in ordusundaki iki askerdir. Büyük İskender bir gün ordusuyla birlikte ölümsüzlük suyunu aramaya çıkar. Yolculukta, Hızır ve İlyas diğer askerlerden ayrılırlar. Bir su başında durup, yemek için kurutulmuş balık çıkarırlar. Tam bu esnada deniz suyu balığa sıçrar, balık canlanır ve suya atlar. Böylece Hızır ve İlyas ölümsüzlük suyunu bulmuş olurlar. Bu sırada bir melek gelir. Hızır ve İlyas'ın kıyamete kadar yaşayacaklarını, fakat Hızır'ın karada, İlyas'ın denizde ihtiyacı olanlara yardım edeceklerini bildirir." Bu efsaneden yola çıkılarak Karaman'da her sene kutlanan Hıdırellezin Hızır ve İlyas'ın buluştukları gün olduğuna, onların buluşmalarıyla ölü tabiatın canlandığına inanılır. Kaynak kişinin belirttiğine göre, 6 mayısın yağmurlu geçmesi, Hızır ve İlyas'ın buluştuğlarında sevinçlerinden ağlamalarının ve bulutların da onlara katılmalarının bir ispatı olarak görülür.

Karaman'da Hıdırellez hazırlıkları 5 mayıs akşamı başlar. Dileği olanlar, bahçelerindeki bir gül ağacının dibine isteklerini daha somut bir hale getirmek için sabah erkenden geri alınmak üzere maketler yapıp, korlar. Hatta Karaman'ın bazı ilçelerinde gül ağacının dibine bir sandık konup, ağzı kilitlenir. Ertesi sabah sandığın kilidi açıldığında, evin kızının kısmetinin de açıldığına inanılır.

6 mayısın öğlen saatlerinde eş dost toplanıp, pikniğe giderler. Piknik süresince çeşitli oyunlar ve yarışmalarla Hıdırellez kutlamaları gerçekleştirilmiş olur.

3.2.24. HİDİRELLEZ (KARS / SUSUZ / ERMIŞLER KÖYÜ)

Derleyen: Melahat Mehrekula

Derleme Yeri ve Tarihi: Kars / 08. 05.2005

Kaynak Kişi: Yıldız Mehrekula

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Kars / Susuz / Ermişler Köyü 1955

Kars'ın Susuz İlçesi'ne bağlı Ermişler Köyü'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. 30-40 yıl önce Ermişler Köyü'nde Hıdırellez kutlamaları ocağın sonu ile şubatın ilk haftasına denk gelen kuzulama döneminde yapılırdı. (K.K.)

Ermişler Köyü'nde Hıdırellez hazırlıkları 5 mayısta başlar. Hıdırellezden bir gün önce oruç tutan halk, o gece mutfığa yada sofraya bezi üzerine un serper. Ertesi sabah un üzerinde bir atın ayak izi görülürse, Hızır'ın bu evi ziyaret ettiğine inanılır. 5 mayıs gecesi en önemli uygulamalardan biri de, genç kız ve erkeklerin evlenecekleri kişiyi öğrenmek için küçük bir parça tuzlu çöreği gece, yastıkları altına koymalarıdır. Ertesi sabah tuzlu çöreği kuşlara atarlar. Kuşlar bu çöreği alıp hangi evin yada köyün bulunduğu yöne doğru uçarlar. Kuşların bu çöreği alıp hangi evin yada köyün bulunduğu yöne doğru uçarlar, gencin nasibinin oradan açılacağına inanılır. Aynı gece kadınlar, hamur teknesinde yoğurdukları hamuru sabaha kadar bekletirler. Hızır'ın gelip, o hamuru bereketiyle arttırdığına inanılır. Ertesi sabah bu hamurdan ekmeği pişirilip, köydeki her eve eşit şekilde dağıtılır. Eğer ekmeğin bütün köye yeterse, o yıl ekmeği dağıtan evin yokluk, fakirlik görmeyeceğine inanılır. Yine Hıdırellezden önceki gece Hızır'ın atının yiyip, içmesi için bir kaba su, bir kaba da arpa konur. Hızır, o eve gelirse atının bu sudan ve arpadan yiyip, içeceğine inanılır. Şans için yapılan uygulamalardan birinde de kadın ve genç kızlar, 5 mayıs gecesi bulundukları yere her dilekleri için bir taş koyarlar. Ertesi sabah hangi taşın altında bir uğur böceği bulunursa, o dileğin gerçekleşeceğine inanılır.

Ermişler Köyü'nde Hıdırellezle ilgili pek çok uygulama vardır. Bunların içinde en önemlilerinden biri de, Hıdırellez gecesi genç kız ve erkeklerin su içmeden tuzlu kavurga yemeleridir. Tuzlu kavurga yiyen gençler, rüyalarında evlenecekleri kişinin kendilerine su vereceklerine inanırlar. Hıdırellez günü kilerlerin, merelerin kapıları Hızır'ın bereket getirmesi için açık bırakılır. Evlerin kapıları, pencereleri ve kapalı olan bütün kilitler açılır. Gece Hızır'ın getirdiği kısmetin yok olmaması için 6 mayısta sabahtan akşama kadar evler süpürülmez ve Hıdırellez günü erken kalkılır. Bir diğer uygulama da gül ağacının dibine altın gömülmesidir. (F.49)

Hıdırellezle ilgili uygulamalar genellikle kadınlar tarafından yapılır. Erkekler daha çok şehir merkezinde düzenlenen âşık dinletilerine katılırlar. Kadınlar ise Hıdırellez günü bir araya gelip, “Haşıl” adı verilen yemeği yaparlar. (F.50) Yemeğin yenmesinin ardından toplu halde Kuran okunup, “Hızır’ın yüzü suyu hürmetine” dileklerde bulunulur. Genç kız ve gelin kızlar dileklerini söylemeleri için diğer kadınlar tarafından sıkıştırılırlar. Kızlar da bu ısrarlara nükteli manilerle cevap verirler. Yemeğin arkasından yapılan Hızır duasında bütün köy için sağlık, bereket istenir. (F.51)

3.2.25. HİDİRELLEZ (KIRIKKALE / BALIŞEHİR KASABASI / BEYOBASI KÖYÜ)

Derleyen: Gülsen Koçoğlu

Derleme Yeri: Kırıkkale

Kaynak Kişi: İlhami Gürsoy

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Beyobası / 1957

Kırıkkale’nin Balışehir Kasabası’na bağlı Beyobası Köyü’nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlanmaları yapılmaktadır. Hızır’ın temiz olmayan eve girmeyeceği inanişından dolayı, Hıdırellez temizlikleri bir gün önceden başlar; 6 mayısta hiçbir temizlik yapılmaz.

5 mayısı 6 mayısa bağlayan gece, gül ağacının altına dilekler yazılır, bir değnek yardımıyla ev, araba, para gibi dilekler çizilir. Bunun yanında dileklerin bir kısmı da kağıtlara yazılarak gül ağacının dibine gömülür. Köyde Hızır’ın, evleri gün doğmadan önce dolaştığı ve bereketi, bolluğu bu saatlerde bıraktığına inanılır. Bu yüzden Hıdırellez sabahı güneş doğmadan kalkılır. Hıdırellez günü uğursuzluk getirmemesi için hiçbir iş yapılmaz. O gün evlerde, tarlalarda her iş durur.

6 mayısta tanıdıklar kendi aralarında toplanıp, Hızır’ın yeşillik alanlarda dolaştığı inancından dolayı yeşilliğin bol olduğu yerlere giderler. Açık alanda bir ateş yakılır, nazardan, uğursuzluktan korunmak için üzerinden atlanır. Bu sayede, kötülüklerden de arınıldığına inanılır.

Hıdırellezde sözlü yada nişanlılar için Hıdırellez alanında takı merasimi yapılır. Çeşitli hediyelerin takılmasından sonra erkek evi, kız evine kesilecek koyunu götürür. Takılan altınlar ve diğer hediyeler de kız tarafında kalır. Erkek tarafının gönderdiği koyun süslenerek, kesilir. Kazanların kaynatılıp, yemeklerin yenmesinden sonra, piknik yapılır. Genel olarak Hıdırellezde yenen yemekler yufka üzerine dökülerek yenilen bulgur pilavı, et, salata, cacıktır. Bunun yanında meyveler ve yemişler de dağıtılır. Yemeklerin yenilmesinin ardından davul, zurna, saz eşliğinde oyunlar oynanır. Son zamanlarda davul ve zurnanın yerini maliyeti de hesaba katılarak kasetçalarlar almıştır. Fakat kutlamada sözlü yada nişanlı çiftler varsa, mutlaka davul ve zurna getirilir.

Beyobası’nda 6 mayısta yapılan uygulamaların en önemlilerinden biri de genç kızların başında kilit açılmasıdır. O güne kadar evlenmemiş genç kızlar, bir sandalyeye oturtularak, başları yemeniyle örtülür. Köyün yaşça büyük kadınları tarafından kısmetinin açılması için başlarında kilitler açılır.

Hıdırellez kutlamalarının bir parçası olarak, 6 mayısta yumurta tokuşturulur, küsler barıştırılır, gençler bir araya getirilerek tanıştırılır, bu günün hayrıyla dilekler dlenir.

3.2.26. HİDİRELLEZ (KIRIKKALE / YAYLAYURT KÖYÜ)

Derleyen: Nihal Kalcı
Derleme Yeri: Kırıkkale
Kaynak Kişi: Arzu İdik
Mesleği: Ev Hanımı

Kırıkkale'nin Yaylayurt Köyü'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılır. 5 mayıs akşamı, ertesi gün yapılacak piknik için piknik sepetleri hazırlanır. 6 mayısta da Hıdırellez kutlamaları için halk, kırlara çıkar. Pikniklerin yapılmasının ardından bereket getirmesi için yeni evli bir gelin kızın başında, getirilen böreklerin bir kısmı parçalanır. Kutlamada kadınlar kendi aralarında yeni yeni oyunlar yaratırlar.

3.2.27. HİDİRELLEZ (KIRKLARELİ / KAVAKLI İLÇESİ)

Derleyen: Burç İnce
Derleme Yeri: Kırklareli
Kaynak Kişi: Canan Kaya
Mesleği: Kahveci
Doğum Yeri ve Tarihi: Kırklareli / Kavaklı 02.10.1968

Kırklareli'nin Kavaklı İlçesi'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. 6 mayıs akşamı “Hıdırlık” adı verilen yerde buluşan halk, yıl boyunca biriken kötülüklerden kurtulmak amacıyla ateşler yakıp, üzerinden atlar. 5 mayıs gecesi kadınlar el ve ayaklarına kına yakar, kızlar kısmetlerinin açılması için gül ağacının altına yüzük gömer, dallarına kırmızı bezler bağlarlar.

5 mayısta kırlardan 41 çeşit ot toplanır. Toplanan bu otlar içi su dolu bir küp veya kazana konur. 6 mayıs günü de sabah erkenden kalkılıp zinde kalmak, hastalıklardan korunmak amacıyla bu suyla banyo yapılır. Ayrıca bereket getirmesi için yemek kaplarının ağzı, ambarlar, cüzdanlar açık bırakılır. Sabahın erken saatlerinde dere kenarına gidilerek burada çadırlar kurulur. Yakılan ateşler etrafında yemeklerin yenilmesinden sonra davul ve zurna eşliğinde oyunlar oynanır. Kaynak kişi Canan Kaya'nın belirttiğine göre, kutlamada en dikkat çeken bölümlerden biri güreş müsabakalarıdır. Güreşlerde dereceye girenlere çeşitli hediyeler verilir.

Söğüt ağacında koparılan yapraklar veya dallar bereket ve sağlık getirmesi için evlerin kapılarına asılır. Bu uygulamaya “söğüt dalı asma” denir.

Halkın Hıdırlık'a toplanmasından sonra konserler verilir. Bu arada açılan kermesler ziyaret edilir.

3.2.28. HİDİRELLEZ (KIRŞEHİR / KAMAN / DEĞİRMENÖZÜ KÖYÜ)

Derleyen: Nihal Karainci

Derleme Yeri: Kırşehir

Kaynak Kişi: Alaattin Erkal

Mesleği: Kimya Mühendisi / Değirmenözü Köyü Güzelleştirme ve Dayanışma Derneği Başkanı

Doğum Yeri: Yozgat / Derbent

Kırşehir'in Kaman İlçesi'ne bağlı Değirmenözü Köyü'nde her yıl 6 Mayıs'ta Hıdırellez kutlamaları yapılır. Bu tarih, 2005 yılında Ankara'dan gelen misafirler de dikkate alınarak 6 Mayıs'tan sonraki ilk Pazar gününe alınmıştır.

Hıdırellez kutlamaları için yapılacak hazırlıklar bir gün önceden başlar. Akşamdan “katgurma” denilen yiyeceği hazırlayan halk, uğurlu kabul ettiği için Hıdırellez sabahı erkenden kalkar, hazırlıklarını tamamladıktan (F.52) sonra kutlamalar için en uygun yer olarak gördüğü Harman Yeri'nde toplanır. Piknikten sonra ip atlama, voleybol, yakan top gibi oyunlar oynanır; çalınan davul ve zurna eşliğinde, (F.53) halaylar çekilir. (F.54)

Hıdırellez suyu ile mutfak araç gereçlerinin yıkanmasının sağlık getireceğine inanılarak sabah çeşmelerden alınan sularla evin kap kacağı yıkanır. Hıdırellezde kırlardan toplanan birtakım çiçekler kaynatılarak, şifa vereceği inancıyla içilir. Yine bu gün yemeklerin, içeceklerin, cüzdanların ağzı açık bırakılır ki, Hızır geldiğinde bunlara dokunsun ve bereket bıraksın. Gündüz bu şekilde eğlenildikten sonra Hıdırellez gecesi de ibadetle geçirilir.

Değirmenözü'nde 2005 yılında yapılan Hıdırellez kutlamalarının Anneler Günü'ne denk gelmesinden dolayı, Değirmenözü Köyü Güzelleştirme ve Dayanışma Derneği kutlamaya katılan annelere hediyeler dağıtmıştır.

3.2.29. HİDİRELLEZ (KOCAELİ / HASANPAŞA KÖYÜ)

Derleyen: Esin Aydın

Derleme Yeri ve Tarihi: Kocaeli / 20.05.2005

Kaynak Kişi 1: Fahri Kanat

Mesleği: Uzun Çiftlik Belediyesi Meclis Üyesi

Doğum Yeri ve Yılı: Kocaeli 1973

Kaynak Kişi 2: Hasan Gümüş

Kocaeli'ne bağlı Hasanpaşa Köyü'nde her yıl mayısın sekizinde Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Üç gün süren Hıdırellez kutlamaları, Hasanpaşa Köyü'nde 1972-1973 yılından beri düzenlenmektedir. Eski adı Çiftlik Köyü olan Hasanpaşa Köyü'nde Hıdırellez kutlamaları, kaynak kişiden edinilen bilgiye göre, bir çobanın uyuya kaldığı yerde bir yerde, bir sesin ona bulunduğu yere saygısızlık etmemesini söylemesi üzerine burada bir ermişin yatığına inanılmasıyla başlar. O günden sonra Hıdırellez kutlamaları adı “Cıbil Dede” veya “Danış Dede” olarak bilinen bu ermişin yatırının yakınlarında kutlanmaya başlanmıştır.

Hasanpaşa Köyü'nde 180 günde bir yıl başı olduğu inancı hakimdir. Bundan dolayı, köyde mayısın sekizinde ve kasımın sekizinde olmak üzere iki kez Hıdırellez kutlamaları yapılır.

7 mayısta komşular kendi aralarında birleşerek ertesi gün için erzak alırlar. Bu arada adağı olan adağını keser, adağın yarısı veya bir bölümü ertesi gün düzenlenecek kutlamalara ayrılır.

8 mayısta Cıbil Dede'nin yatırı çevresine toplanan halk, yanlarında getirdikleri eti, bulguru, yağı pişmesi için karıştırırlar. Pişen etli pilavın özelliği kimseye zahmet vermeden ve birliği sağlamak amacıyla yapılıyor olmasıdır. (K.K.1) Şifalı olduğu düşünülen bu pilavın yenilmesinin ardından halk, Cıbil Dede Yatırı'na gider. Dua edip, dileklerin dilenmesinden sonra tutulan bu dileklerin gerçekleşmesi için yatırda bulunan bir kutuya para atılır. Yatır ziyaretinden sonra ise halk, oyunlar oynayarak eğlenmeye devam eder.

3.2.30. HİDİRELLEZ (KONYA / ÇELTİK)

Derleyen: Harun Reşit Çakaltarla

Derleme Yeri: Gaziantep

Kaynak Kişi 1: Emine Kayabaş

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Konya / Çeltik 1934

Kaynak Kişi 2: Elife Çakaltarla

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Tarihi: Konya / Çeltik 05.03.1946

Kaynak Kişi 3: Döndü Ertuğrul

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Tarihi: Konya / Kurtuşağı 08.06.1947

Kaynak Kişi 4: Aliye Tekeş

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Tarihi: Konya / Çeltik 15.03.1947

Konya'nın Çeltik İlçesi'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Çeltik'teki Hıdırellez kutlamalarında en önemli uygulama, “mani kurma”dır. Mani kurma, içi suyla dolu bir testinin içine kime ait oldukları söylenerek boncuk, toka,vb. eşyaların atılmasıyla başlar. Testinin içine en son kır çiçekleri atılarak ağzı kapatılır. (F.55) Böylece ertesi gün, yani Hıdırellez günü içinden eşyalar çekilmek üzere mani testisi hazırlanmış olur.

Hıdırellez günü kadınlar bir araya toplanır. Kısa bir sohbetin ardından “mani kurma” uygulaması başlar. Mani kurma uygulamasında, mani testisi ortaya getirilir ve bir çocuk testinin içindeki eşyaları tek tek çeker. (F.56) Mani söyleme yeteneği olan kadınlar da çekilen her eşyanın sahibine bir mani söyler, ardından da daha önceden hazırlanan yiyecekler yenir. Eğlence içinde geçen günün sonunda sofra ve bereket duasıyla kutlamalar sona erer. Mani kurma uygulamasında söylenen bazı maniler şöyledir:

Maniciyim ellerde
Su çalkanır göllerde
Göynüm göverçin olmuş
Eyleniyo çöllerde
Gülüm yar
*
Yük üstünde ziniler
İnil inil iniler
Gurbette bir bacım var
Kulakları çiniler
Gülüm yar

*
Karşıda kuzu gördüm
Toyu kırmızı gördüm
Çeltik'in pazarında
Sevdiğim kızı gördüm
Gülüm yar
*
Karşıda kara koyun
Tutun kafese koyun
Ben o kızı almazsam
Adımı deli koyun
Gülüm yar
*
Pençereden bakıyo
Kitap almış okuyo
Yağ çalmış perçemine
Burcu burcu kokuyo
Gülüm yar
*
Bisikleti aynalı
Şu oğlana varmalı
Oğlan çok güzel amma
Anası olmamalı
Gülüm yar
*
Oğlan gelir mektepde
Kıravatı ipekte
Gel oğlan götür beni
Kurtulursun mektepte
Gülüm yar
*
Ekin ektim bir evlek
Dadandı kara leylek
Bi murat görecedim
Komadı kahpe felek
Gülüm yar
*
Karşıda gel göreyim
Bıçak bağın göreyim
Dudak sende yüz bende
Sen iste ben vereyim
Gülüm yar

*
Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Benim yarım çok güzel
Acıcık boyu kısa
Gülüm yar

Döndü Ertuğrul' dan derlenenler

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Benim yarım çok güzel
İcıcık boydan kısa
Gülüm yar
*
Asbap serdim sicime
Çattım elin picine
Sevdi sevdi koyurdu
O gidiyo gücüme
Gülüm yar
*
Bisiklete binersin
Kekilini düzersin
O yar beni gördükçe
Gözlerini süzersin
Gülüm yar
**
İki çaylar akıyor
Yar yüzüme bakmıyor
İk(i) evlenen yiğitler
Heç Allah' da korkmuyor
Gülüm yar

Aliye Tekeş' den derlenenler

Yer altında haznayım
Ben bir gümüş ciziyim
Ver Allah miradımı
Boynum eyri gezmeyim
Gülüm yar
*
Ay doğar zini gibi
İkindin günü gibi
Yar kokusu geliyo
Bursa'nın gülü gibi
Gülüm yar

*
Ekin ektim bir evlek
Dadandı kara leylek
Bi mirad görecedim
Komadı zalım felek
Gülüm yar
*
İki çaylar akıyo
Yar yüzüme bakmıyo
İki evlenen dürzüler
Heç Allah’ da korkmuyo
Gülüm yar

Fatma Şişman’ dan derlenenler
Maniciyim ellerde
Su çalkanır göllerde
Göynüm göverçin olmuş
Eyleniyo çöllerde
Gülüm yar
*
Yük üstünde halıyım
Halının bir dalıyım
Ver Allah miradımı
Öksüz oğlan yariyim
Gülüm yar

*
Ata binmiş gidiyo
Atı dizgin ediyo
Ulu yolun tozları
Yarı berbat ediyo
Gülüm yar
*
Manide maralıyım
Yürekte yaralıyım
Eller hep allar geymiş
Daha ben karalıyım
Gülüm yar
*
Maniyem araz derler
Gözele kiraz derler
Senin gibi kötüye
Gite biraz gez derler
Gülüm yar
*
Kadifede kesesi
Kayfada gelir sesi
Oturmuş tavlın oynar
Ciğerimin köşesi
Gülüm yar

3.2.31. HİDİRELLEZ (KÜTAHYA / SİMAV / GÖLKÖY KÖYÜ)

Derleyen: Fatih Sert

Derleme Yeri: Kütahya / Simav / Gölköy

Kaynak Kişi: Fadime Sert

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Kütahya / Simav / Gölköy 1945

Kütahya’nın Simav İlçesi’ne bağlı Gölköy Köyü’nde her yıl mayısın ilk haftası Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Halk her sene Hıdırellez kutlamalarından bir gün önce köyün yakınlarındaki Ganel Deresi’ne gider, buradan taş toplar. Akşam olunca, topladığı bu taşlarla deredeki köprünün kenarında dilekleri doğrultusunda maketler yapar. 6 Mayıs günü “kuşluk vakti” kalkılır ve iki rekat namaz kıldıktan sonra maketlerin yanına gidilir. Eğer bu maketler yıkılmışsa, buraya Hızır’ın geldiği ve dileğin gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

Kaynak kişi Fadime Sert’ten derlendiğine göre, Hıdırellez kutlamalarında ki en önemli uygulamalardan biri de, mayısta oğulları askere gidecek olan ailelerin, “Hayır” adıyla bütün akraba ve komşularını davet edip, yemek vermesidir. Verilen hayrın ardından yaşlılar, köy odasında sohbet ederler.

3.2.32. HİDİRELLEZ (MERSİN / SİLİFKE)

Derleyen: Halil Karabacak

Derleme Yeri ve Tarihi: Mersin / Silifke 6.05. 2005

Kaynak Kişi: Semih Çilek

Doğum Yeri ve Yılı: Niğde / 1976

Mersin'in Silifke İlçesi'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır. Hıdırellez kutlamaları, Silifke'ye bağlı Tosmurlu Köyü'nde bulunan "Erenler Tepesi", "Kızlar Sivrisi", "Peri Kızları Tepesi", "Perili Tepe" adlarıyla anılan tepede düzenlenmektedir. Kutlamaların özellikle bu tepede olmasının nedeni ise, Hıdırellez akşamı bu tepede peri kızlarının uzaktan gözle görülebilecek kadar büyük bir ateş yaktığıyla ilgili bir inanıştan kaynaklanmaktadır.

Hıdırellez günü sabahın erken vakitlerinde, belediyenin tahsis ettiği araçlarla veya kişisel araçlarıyla bu tepeye çıkan halk, (F.57) etrafı çam ağaçlarıyla çevrili, taşlık ve toprağı beyaz renkte olan bir mezarın başına gelerek burada namaz kırlarlar. (F.58) Namazını bitirenler ise dua için ellerine aldıkları taşlarla, ağaç yapraklarıyla dileklerini şekillendirirler. Bazıları da çubuklarla dileklerini toprağı çizer.

Kutlamalarda, daha önce adağı olanlar yanlarında getirdikleri hayvanları kestikten sonra orada bulunanlara dağıtırlar. Bu uygulamalardan sonra mezarın üzerinde bulunan çay taşlarından 41 tane toplanır. (F.59) Toplanan bu 41 taşla mezarın çevresi 7 kere dönülür. (F.60) Her dönüşte eldeki taşlar eşit olacak şekilde bir fatiha, üç ihlas okunarak mezarın üzerine tekrar atılır. Mezarın etrafında dönülürken, dilek dilenerek mezarın güneyinde bulunan dilek ağaçlarının arasında geçilir. (F.61) Halk, mezarın etrafında bu şekilde yedi defa döndükten sonra, yanlarında getirdikleri veya elbiselerinden yırtıkları çaputları dilek ağaçlarına bağlayarak dilek diler. (F.62) Dilek dilendikten sonra ise eve uğur getirmesi için mezarın üzerinden yedi taş toplanır. Bu taşlar evlere götürülüp bir köşede saklanır ve Hıdırellez akşamı veya Hıdırellezden sonraki günün şafak vakti sabah namazından sonra, dilek tutularak Göksu Irmağı'na atılır.

3.2.33. HİDİRELLEZ (SAMSUN)

Derleyen: Resul Zengin

Derleme Yeri: Samsun

Kaynak Kişi: Hasan Taşdelen.

Mesleği: Bakkal

Doğum Yeri: Samsun / Atakum

Samsun'da her yıl Mayısın altısında Hıdırellez kutlanmaktadır. Hıdırellez kutlamaları için uzak yakın çevre köylerden gelenler sabahleyin yanlarına yiyeceklerini, içeceklerini alarak Samsun'un Atakum sahiline gelirler. Bugün, bölge halkı için bir buluşma günüdür.

6 mayısta dileklerinin kabul olacağına inanan halk, bu inanışı çeşitli pratiklerle somutlaştırır. Hıdırellez günü yapılan uygulamalardan ilki kumsala dileklerin yazılması ve çizilmesidir. Bu uygulama ile ilgili en önemli inanış ise eğer bir dalga bu yazıyı ve resmi bir defada silerse, o dileğin kabul olacağıdır. (F.63)

Atakum'da yakılan ateş üzerinden atlanılarak, ruhlarının temizleneceğine inanılır. Bu arada genç kız ve erkekler davul ve zurna eşliğinde halay çekerlerken, yaşı daha fazla olanlar ise bütün bu eğlenceyi seyretmekle yetinirler.

3.2.34. HİDİRELLEZ (ŞANLIURFA)

Derleyen: Ayşe Çalışkan

Derleme Yeri: şanlıurfa

Kaynak Kişi: Nejla Balkız

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Niğde / 1947

şanlıurfa'da her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılır.

Hıdırellezden bir gün önceki gece, dilek tutacak kişiler dileklerini, üzerinde dua bulunan bir kağıda yazarlar ve bu kağıdı da bir gül ağacına bağlarlar. Gül ağacına bağlamalarında Hızır ve İlyas'ın o gece bir gül ağacının altında buluşup bütün dilekleri gerçekleştireceği inancı yer almaktadır. (K.K.) Gül ağacına dileklerin bağlanması ardından herkes kendi dileğiyle ilgili bir maket yapıp bunu da gül ağacının altına koyar. (F.64) Örneğin bir kişi ev istiyorsa gül ağacının altına taşlardan bir ev yapar, yada bir çocuk istiyorsa beşik yapıp içine bebek koyar.

şanlıurfa'da bazı evlerde Hızır'ın gece evleri gezeceği inanişinden dolayı, buğday torbalarının ağzı açık bırakılır. Eğer sabah torbanın üzerinde bir iz görülürse Hızır'ın o gece, o eve uğradığına ve bu evin bütün seneyi bolluk ve bereketle geçirileceğine inanılır.

Hıdırellez günü erkenden kalkılır. Geç kalkanların işlerinin ters gideceğine inanılır. Dilekler gül ağacından alınır ve en kısa zamanda gerçekleşmesi amacıyla Fırat nehrine atılır. (F.65)

Bütün bunlar yapıldıktan sonra başta Cemaleddin Baba Türbesi, Hz. İbrahim'in doğduğuna inanılan mağara, bu mağaranın yanındaki Dede Osman-Veli Hazretleri Türbesi, Balıklı Göl ve Hz. Eyyub'un on altı yıl yaşadığına inanılan mağara olmak üzere, şanlıurfa'daki ziyaret yerleri gezilir. (F.66) Ziyaretler tamamlandıktan sonra Balıklı Göl'ün yanında bulunan mesire yerlerinde piknik yapılır. Bunların yanı sıra Hıdırellez kutlamaları için şanlıurfa'ya Türkiye'nin birçok şehrinden ve İran'dan turist kabileleri gelmektedir.

3.2.35. HİDİRELLEZ (ŞANLIURFA / BİRECİK)

Derleyen: Fulya Çolak

Derleme Yeri ve Tarihi: şanlıurfa / 30.05.2005

Kaynak Kişi: Seylan Çalışkan

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Gaziantep / 1967

şanlıurfa'ya bağlı Birecik İlçesi'nde her yıl mayısın altısında Hıdırellez kutlamaları yapılmaktadır.

Birecik'te Hıdırellez kutlamaları için yapılan hazırlıklar bir gün önceden başlar. Hıdırellezin nasıl geçirileceğine dair görüşmelerin yapıldığı beş mayıs günü Birecikli kadınlar, ertesi gün için yiyecekleri hazırlarlarken, erkekler de pazarda satacakları eşyaları hazırlarlar. Birecik'te Hıdırellezden bir gün önce yapılan uygulamaların en önemlilerinden biri, içinde Hıdırellez duasının yer aldığı parşömen kağıtlarının çoğaltıp dağıtılmasıdır. Daha sonra herkes, içinde dua olan bu kağıtların altına isteklerini yazar, kağıtlar düzenli bir şekilde katlanır ve iple tutturularak, Hıdırellezden önceki gece gül ağaçlarına bağlanır. Aynı zamanda gül ağaçlarının altına taşlar ve çubuklarla istenilen dilekler resmedilir. Bu işlemin gece yapılmasının nedeni; Hızır ve İlyas'ın gece gelip dilekleri göreceğine inanılmasıdır. Ertesi gün yani Hıdırellez günü herkes, dileklerinin yazılı olduğu kağıtları alır ve Fırat nehrine atmak üzere yola çıkar. Yine inanca göre; dileğin kabul olmasının şartı, bu kağıtların nehre atılmasıdır.

Dilek dileme işlemi bittikten sonra halk, altı mayıs günü Hıdırellezin kutlandığı nehrin kenarında toplanır. Kadınlar, satacakları yemekleri hazırlarlarken erkekler de pazar yerlerini hazırlarlar.

Eğlenmeye gelen de pazar yerlerini dolaştıktan sonra, pikniklerini yaparlar. Daha sonra türbe ziyaretleri yapılır. Yine Hıdırellez gününün bereketine inanılarak bu kutsal yerlerde çeşitli dilekler dilenir. Tüm bu işlemlerden sonra Hıdırellez kutlaması sona erer.

3.2.36. HİDİRELLEZ (TRABZON / ŞALPAZARI İLÇESİ)

Derleyen: Sevgi Güner

Derleme Yeri ve Tarihi: Trabzon / Şalpaazarı 20.04.2005

Kaynak Kişi 1: Nurcihan İpek

Mesleği: Harita Mühendisi

Doğum Yeri ve Yılı: Trabzon / Şalpaazarı 1954

Derleme Yeri ve Tarihi: Trabzon / Şalpaazarı 24 .04. 2005

Kaynak Kişi 2: Muazzez Emiroğlu

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Gümüşhane / 1954

Trabzon'un Şalpaazarı İlçesi'nde, bahar bayramı olarak bilinen Hıdırellez her yıl mayısın altısında kutlanmaktadır. Kaynak kişi Muazzez Emiroğlu'ndan derlenen bilgilere göre, baharın bereketinin her yerde kendisini hissettirmeye başladığı Hıdırellez gününde, tüm bayramlarda olduğu gibi bir takım hazırlıklar yapılmaktadır. Kutlama öncesi pastalar, börekler, yöreye ait hamur işleri ve lokmalar yapılarak yiyecekler hazırlanır. Kutlama yeri yeşillik bir alan olduğu için, yiyeceklerinin yanında kilimler alınır. Kutlama yerlerinde, ya toplu olarak bir eğlence düzenlenir yada deniz kıyısında kayıkla gezilir. Halk arasında, deniz kıyısında kayıkla dolaşıldığında bütün dertlerinden ve sıkıntılardan kurtulacağına dair yaygın bir inanç vardır. (F.67) Çayrlara gidildiğinde ise, piknik yapılır, şarkılar söylenir, oyunlar oynanır, kemeçe çalınır, horon tepilir (F.68) ve çaylar demlenir. (F.69) Hıdırellez günü yapılan tüm yemeklerin şifalı olduğuna inanıldığı için herkesin bu yemeklerden yemesine özen gösterilir. Bahar kutlamalarında, büyük bir kazanda et ve tereyağının uzun süre karıştırılmasıyla hazırlanan, kuvvet verdiğine inanılan "keşkek" yapılır. (F.70) Ne kadar çok yiyecek hazırlanırsa o senenin o kadar bolluk ve bereket içinde gerçekleşeceğine inanılır. Yöre halkının, hayvanlarını süsleyerek kutlama yerine getirmeleri, deniz kıyısında yıkayarak temizlemeleri, kötülüklerden arındırılmasına ve yaylaya göç etmeden önceki hazırlıklarına işaret etmektedir. (F.71) Hıdırellez öncesi yapılan tüm uygulamalar, karşılama niteliğindedir. Bu uygulamalar, kış ayının sona ermesiyle bahara güven içinde girmeyi sağlamaktadır. Hıdırellez gününün farklılığını ve canlılığını belirten özelliklerden biri de kıyafetleridir. Bunlar başta keşan, alt kısmında da peştamal-dan oluşur. (F.72)

6 Mayıs günü Hızır İlyas'ın iyilik, mutluluk dağıtacakları, sorunları olanlara yardım edecekleri inancı bir takım uygulamaları da beraberinde getirmektedir. Bazı sorunların çözümünü için yardım istemek, dileklerde bulunmak

en yaygın davranışlardır. 5 Mayısı Hıdırelleze bağlayan gecede, geleceğe yönelik isteklerin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Buna bağlı olarak, Şalpazarı'ndaki diğer bir uygulama dileklerde bulunmaktır. Hıdırellez günü, olması istenilen herhangi bir şey bir kağıda yada bir mendile yazılarak gül ağacına bağlanır. Böylece bu dilekleri Hızır İlyas'ın gerçekleştireceğine inanılır. Hıdırellez geleneğinin temelini oluşturan bolluk-bereket, mal-mülk, vb. dileklerin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla Hıdırellezde evlerde temizlik yapılmaz, ekmek yapılmaz, orak tutulmaz, çayır biçip hayvanlara yemek verilmez ve yarıklarda ayran yapılmaz. Bütün bunlar yapıldığında mala-mülke zarar geleceğine, bolluk-bereketin azalacağına, hastalıkların çoğalacağına inanılır.

3.2.37. HİDİRELLEZ VE BİCEK ÇIKARMA (KARS / KAĞIZMAN)

Derleyen: Murat Ertürk

Derleme Yeri: Kars / Kağızman

Kaynak Kişi: Havva Koman

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Kars / Kağızman 1952

Kars'ın Kağızman İlçesi'nde her yıl 6 mayısta "Bicek Çıkarma" şenliği yapılır. Kağızman'da Hıdırellez, "Bicek Bayramı" olarak bilinir. Bölgede Hıdırellez hazırlığı bir hafta önce başlar. Bicek Çıkarma Oyunu için, Kağızman'ın içinden geçen Aras Nehri'nden, sabah güneş doğmadan, taşı ve kumuyla birlikte bir kova su alınır. Sabah erkenden bahçelerdeki yedi renk çiçek toplanarak, kovadaki suyun dibi görünmeyecek şekilde üzerine serpiştirilir. Toplanan çiçeklerde baharın gelişini simgeleyen "zeze" adını verilen sarı kır çiçeği çoğunluktadır. Bu bir kova su, karanlık bir yerde üstü kapalı olarak 6 mayısa kadar bekletilir.

5 Mayıs akşamı "tuzlu gılık" adı verilen uygulama yerine getirilir. Tuzlu gılık uygulaması şu şekilde olur: 5 Mayıs gecesi yörenin genç kızları bir araya gelerek tuzlu gılık adını verdikleri çok tuzlu bir hamur işi yaparlar. Köyün gençleri gece uyumadan hemen önce bu tuzlu hamur işini yiyerek, su içmeden, istiareye yatarlar. Tuzlu gılığı yedikten sonra su içmedikleri için rüyalarında birinin onlara su vereceğine, su veren bu kişiyle de evleneceklerine inanırlar. Ertesi gün yani Hıdırellez sabahı rüya gören veya görmeyen bütün gençler, sabah erkenden kalkarak önceden ayırdıkları başka bir gılığı da damlarının bacasına yerleştirirler. Bu hamuru bir kuş, özellikle de karga alır ve belli bir yöne doğru gider. Gençler, kuş herhangi bir evin damına konarsa konduğu evdeki, konmazsa gittiği yöndeki biriyle evleneceklerine inanırlar.

Hıdırellez sabahı erkenden kalkılır. Bir önceki gün hazırlanmış olan yöresel yemekler, semaverler ve kap kacak toparlanılarak herfeneye çıkılır. Herfeneye çıkma, bir tür pikniktir.

Genelde yeşillik bir alana gidilir; önceden hazırlanan yemekler çıkarılır ve orada, yemeklerin yapımına başlanır. Genellikle bolca taze yumurta toplanarak haşlanır ve daha sonra yöreye ait kişniş, reyhan ve tarçın otlarıyla bir çeşit salata yapılır. Kete adı verilen un, tereyağı, yumurta ve sütle yapılan yöreye has bir çeşit hamur işi hazırlanır. Yine keşkek adı verilen "Den" (dövülmüş buğday), sarı yağ (tereyağı) ve parça etle yapılan bir çeşit yöresel yemek pişirilir. Erişteli pilav ve Cılbır (taze fasulye, tereyağı, bol domates ve kişnişle yapılan bir çeşit yemek) hazırlanılarak ayran veya çay eşliğinde yenilir. Yemekler yenildikten sonra özellikle genç kızlar ve kadınlar kendi aralarında "Bicek Çıkarma" adı verilen niyet oyununu oynarlar. Bütün kızlar önceden hazırla-

nan bir kova suyun etrafında toplanarak suya takılarını (yüzük, küpe, toka, bilezik) atarlar. Daha sonra "aklı ermeyen bir kız çocuğu" giydirilir, süslenir ve suyun başına oturtulur, başına da büyükçe bir örtü örtülür. Küçük çocuk sırayla suyun içinden takıları çıkarır. Her çıkan takı için takı sahibine bir mani söylenir. Söylenen manilere göre anlamlar çıkarılır. Kaynak kişi Havva Koman'dan derlenen maniler şöyledir:

Altın yüzüğün kaşı
Nişane koydum taşı
Herkesin yarı geldi
Sızlar yüreğin başı

Ekin ektim gül bitti
Yarım gurbete gitti
Yollara baka baka
Gözümün ferri bitti

Altın yüzük var benim
Parmağıma dar benim
Bizim köyün içinde
Ela gözlü yar benim

Ağlama, naçar ağlama
Elinde haçar ağlama
Gapımı bağlayan Allah
Bir gün açar ağlama

Takımın sahibi de söylenen maniye göre iyi veya kötü bir anlam çıkarır. Suyun başındaki küçük kız sırasıyla bütün takıları çıkarır, suyun içindeki takılar tükendiğinde Bicek Çıkarma oyun da bitmiş olur.

Kadınlar kendi aralarında eğlenirken erkekler de güreş, ip çekme gibi oyunlarla vakit geçirirler. Bütün yemekler yenilip, oyunlar oynandıktan sonra yöreye has türküler söylenir, "Üç Ayak" adı verilen halaylar çekilir. Türkü icrası sırasında biri türküyü söylerken bir diğeri de çevirir. Çevirme ile kastedilen, söylenen türküyü vokal yapmaktır.

Hıdırellez eğlenceleri bu şekilde güneş batana kadar devam eder. Veda-laşma esnasında "tekrar aynı günlere çıkma" dileğiyle herkes evine gider.

Herkes o gece namaz kılıp dileklerde bulunur. Bu gecede yapılan dileklerin gelecek Hıdırelleze kadar kabul edeceğine inanan yöre halkı, dileklerinin sembolü olan maketleri de o gece yapar.

3.2.38. KAKAVA-HIDIRELLEZ ŞENLİKLERİ (EDİRNE)

Derleyen 1: Ogeday Sapmaz

Derleme Yeri: Edirne

Kaynak Kişi: Mehmet Ali Körüklü

Mesleği: Kakava şenliğinde Çeri Başı

Derleyen 2: Esra Kılıç

Derleme Yeri ve Tarihi: Edirne / Uzunköprü 7. 05. 2005

Kaynak Kişi: Nejla Kılıç

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Tarihi: Edirne / Uzunköprü / Turnacı Köyü 03. 11. 1964

Edirne'ye bağlı Sarayıçi İlçesi'nde her yıl 5 Mayıs'ta başlamak üzere 6 Mayıs'ın ilk saatlerine kadar "Kakava Şenlikleri" düzenlenir. 6 Mayıs Hıdırellez'dir. Kakava ve Hıdırellezin düzenleniş tarihinin yakınlığından dolayı kutlamanın adı belediye tarafından "I. Edirne Hıdırellez- Kakava Şenlikleri" olarak ilan edilmiştir.

Kakava Şenlikleri, 5 Mayıs akşamı kötülüklerden arınmak ve o yılın iyi geçmesi amacıyla Sarayıçi'nde bulunan Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin yapıldığı yerde, ateşin üzerinden üç defa atlanması ile başlar. (F.73) Büyük kazanlarda pişirilen pırlavlar halka dağıtılır. Bu arada davul ve zurna eşliğinde oyunlar oynanır, halaylar çekilir. Akşama kadar bu şekilde süren eğlence, akşam da çeri başının seçilmesi ile devam eder. Çeribaşı, eğlencenin yönünü tayin etmekle görevlendirilir. Eğlence dönüşü, her sokak başında bir ateş yakılır, evlerde de dilekler yazılıp, niyet çömleklerine atılır.

6 Mayıs günü sabah ezanıyla birlikte, daha gün ağarmadan kalkan halk, geleneksel tören için Sarayıçi'nde bulunan Kanuni Köprüsü'ne gider. Tali-ka'ya (At Arabası) binen gençler Kanuni Köprüsü'nün altından akan Tunca Nehrinin kıyısına gelirler. Evlilik çağındaki genç kızlar da, beyaz gelinliklerle şenliğe katılırlar. Bu beyaz gelinlikleri, en kısa zamanda kismetlerinin açılıp evlenmeleri için güneş doğmadan çıkarıp, nehre atarlar. Bu arada bazıları, Tunca nehri'nden bidon ve şişelerle aldıkları suyla yıkanırken, bazıları da ellerini ve yüzlerini yıkayarak dilek tutarlar. Bu uygulamanın nedeni, ata olarak bilinen Baba Finge'nin Tunca Nehri'nden çıkıp halkı zorluklardan kurtaracağına dair inançtır.

Şenlikte yapılan bir diğer dikkat çekici uygulamada da Tunca Nehri'nin kıyısındaki söğüt dallarından kopararak, buradaki köprü üzerinden geçilir ve daha sonra bu dallar evlere götürülüp kapılara asılır. Böylece bu dalların evlere bolluk ve bereket getireceğine inanılır.

Akşamdan hazırlanan niyet çömleğinin başına toplanan gençlerin, çömlekten çekilen manileri kendileri için yorumlamalarının ardından şenlik sona erer ve herkes davul ve zurna eşliğinde evine döner.

5 Mayıs'ta başlayıp, 6 Mayıs sabahına kadar süren Kakava şenlikleri, 6 Mayıs sabahı yerini Hıdırellez kutlamalarına bırakır.

Hıdırellez günü, vali, belediye başkanı ve diğer protokol üyeleri Hıdırellezin yapılacağı yere gelirler. Daha sonra ateş yakılır ve üzerinden atlanılır. Yumurtalar tokuşturulur. Bu arada açılan stantlar gezilir.

Kutlama süresince çeşitli yörelerden gelen halk oyunları gruplarının gösterilerinin yanı sıra yağlı güreşler de yapılır.

3.2.39. KIRKLARELİ KARAGÖZ KÜLTÜR SANAT VE KAKAVA ŞENLİKLERİ (KIRKLARELİ)

Derleyen: Esra Kılıç

Derleme Yeri ve Tarihi: Edirne / Uzunköprü 7.05. 2005

Kaynak Kişi: Nejla Kılıç

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum yeri ve Tarihi: Edirne / Uzunköprü / Turnacı Köyü 03. 11. 1964

Kırklareli’de her yıl mayısın beşinde “Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Şenlikleri” yapılır. Şenlik, Şeytan Deresi ve Asil Beyli derelerinin kıyılarında toplanan halkın, çadırlarını kurması ile başlar. Yakılan ateşin etrafında davul ve zurna eşliğinde oynayan halk, burada piknik yapar.

Kaynak kişi Nejla Kılıç’tan derlenen bilgilere göre, 6 Mayıs Hıdırellez günü “Bolca Nine” adı verilen yatra giderek dua edilir. Bolca Nine Türbesi’nin yakınında bulunan ağaca, dilek dilenerek çaputlar bağlanır.

3.2.40. KOV KALESİ ŞENLİKLERİ (GÜMÜŞHANE / ESENYURT KÖYÜ)

Derleyen: Fatih Çelik

Derleme Yeri: Gümüşhane / Esenyurt Köyü

Kaynak Kişi: Cuma Ali Demir

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Gümüşhane / Esenyurt Köyü 1965

Gümüşhane’ye bağlı Esenyurt Köyü’nde her yıl mayısın altısında “Kov Kalesi Şenlikleri” düzenlenmektedir. Kaynak kişi Cuma Ali Demir’in belirttiğine göre, Kov Kalesi 1361 yılında Bayburtlu Latif Hoca tarafından fethedilir. Latif Hoca’nın kaleyi fethetme tarihi, 6 Mayıs’tır. Yöre halkı da bu efsaneye istinaden 6 mayısı Kov Kalesi’nin fethi olarak kutlamaktadır. Fakat kutlamada kalenin fethine dair hiçbir uygulama yer almaz, aksine bu kutlama yörede Hıdırellez olarak bilinmektedir.

Şenlik, 6 mayısta halkın Kov Kalesi’nde buluşmasıyla başlar ve yöre halkının birbiriyle kaynaşmasında önemli bir yere sahiptir. Şenlik günü yapılan ilk uygulamada, kadınlar bir gül dalının yanında namaz kıldıktan sonra kimseyle konuşmadan dilek dileyerek yatarlar. Böylece dileklerinin Hızır tarafından duyulup, gerçekleşeceğine inanırlar. (K.K.) Kov kalesi şenliklerinde dikkat çeken uygulamalardan biri de, kırk tane buğday tanesinin üzerine dua okunduktan sonra dilek tutularak suya atılmasıdır.

Geleneksel Hızır pilavı ve kuru fasulye yemeği ile yöreye özgü “lemis” adı verilen tatlının ikramının yapıldığı şenlik, köy imamının okuduğu dualarla son bulur. (F.74)

3.2.41. KÖME ŞENLİKLERİ VE HİDİRELLEZ (KIRŞEHİR / MUCUR)

Derleyen: Köksal Genç

Derleme Yeri: Kırşehir / Mucur

Kaynak Kişi 1: Ali Aydemir

Mesleği: Öğretmen

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir / Mucur / 1951

Kaynak Kişi 2: Türe Güner

Mesleği: Öğretmen

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir / Mucur / 1945

Kaynak Kişi 3: Ali Rıza Güney

Mesleği: Memur Emeklisi

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir / Mucur 1934

Kaynak Kişi 4: Vahit Bulut

Mesleği: Emekli Öğretmen / Yazar / Gazeteci

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir / Mucur/ Kurugöl Köyü 1934

Kaynak Kişi 5: Hatice Eksioğlu

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Kırşehir / Mucur 1923

Kırşehir'in Mucur Kazası'nda geleneksel olarak her yıl 6 Mayıs günü başlayıp, bağbozumuna kadar devam eden, yöre halkının gönüllü katılımıyla gerçekleştirilen, “Köme” adı altında geniş kapsamlı bir şenlik düzenlenmektedir. Mucurda Köme Şenlikleri, Hıdırellezin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.

Köme Şenlikleri Mucur'da 6 Mayısta başlar, “soğuklar düşünceye” kadar, -bağbozumuna kadar- devam eder. Köme, “kümelenmek”, “küme küme oturmak” anlamına gelir. Yöre halkının, “Çayır” da dedikleri Köme'de kadınlar ve erkekler ayrı ayrı ve küme küme oturduklarından dolayı, eğlendikleri bu mesire alanına “Köme” adını vermişlerdir. Köme alanı yeşil bir öz içerisinde yer alır.(K.K.)

Köme'de Hıdırellez hazırlıkları iki veya üç gün önceden başlar. 6 mayısta toplanan akrabalar yeşilin bol olduğu bir bağa gider, burada ocaklar kurup mantı ve Mucur'da “suluca- dirice” denilen, yufkanın üzerine dökülerek yenilen bulgur pilavı, hoşmerim, gendime, soğanlama, kaygana yapılır. Yemeklerin yenilmesinin ardından salıncaklar kurulur, çeşitli top oyunları ve mendil kapmaca gibi oyunlar oynanır. Akşam üzeri yavaş yavaş toplanan halk, Fatik Pınarı ile Büyük Çayır arasında gruplar halinde gezmeye çıkar.

Mucur'da Hıdırellezin bir başka özelliği de yeni evliliklere ortam oluşturmasıdır. Şenlikte evlenmek istedikleri kişileri belirleyen gençler, bu isteklerini

büyüklerine duyururlar. Mucur'da bununla benzerlik gösteren bir başka uygulama da Gelin Kız Hıdırellezi'nin yapılmasıdır. Nişanı yapılan genç kızın, henüz nişan kıyafetleri bile çıkarılmadan Köme'ye götürülüşü, bir gelenek halini almıştır. Nedeni ise, anne ve babanın bu sevinçli halini, herkesle paylaşmak istemesidir. Köme Şenliği'nin hazırlıklarından biri de bu uygulama ile ilgilidir. 5 mayısta nişanlı kızı veya oğlu olanlar Köme Şenliği'ni birlikte kutlamak amacıyla akrabalarını davet ederler. (F.75) Şenlikte erkek tarafının maddi gücü iyiye kuzular kesilir.

Köme Şenliklerinde son senelere kadar cirit ve güreş yarışları yapılmaktaydı; fakat bu etkinlikler günümüzdeki Köme Şenlikleri'nde terk edilmiştir.

Kaynak kişi Hatice Eksioğlu'ndan edilen bilgiye göre, Hıdırellez gecesi herkes namaz kılıp dileklerde bulunur. Hıdırellez gecesi dua etmenin, abdest alıp namaz kılmanın çok sevap olduğu, tutulan dileklerin gerçekleşeceği inancı yaygındır. Hatta o gece üç İhlâs, bir Fatıha okuyup, önce Hz. Muhammed'in (a.s.) ruhuna sonra Hızır ve İlyas kardeşlerin ruhlarına gönderilir.

Köme şenlikleri bir ara Belediye'nin girişimleriyle “Flamingo ve Köme Şenlikleri” adı altında kutlanmışsa da bu organizasyon uzun ömürlü olamamıştır.

3.2.42. SARAYIÇI ŞENLİKLERİ (EDİRNE / SARAYIÇI)

Derleyen: Didem Öztemur

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 05.05.2005

Kaynak Kişi: Esra Dilber

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Tarihi: Edirne / Lalapaşa 18.12.1984

Edirne'nin Sarayıçi İlçesi'nde her yıl 30 Nisan-6 Mayıs günleri arasında "Sarayıçi Şenlikleri" yapılır. Şenlikler, Sarayıçi İlçesi'nde yapılmasından dolayı bu adı almıştır.

Şenlik günü, sabah ezanı ile kalkılır. Bu saatte kalkmayanların o yılının kötü geçeceğine, sağlıklarının bozulacağına, evlerinin bereketinin kaçacağına dair yaygın inanışlar söz konusudur. Sabah erkenden Tunca nehrinin kollarından biri olan Sarayıçi Deltası'na gelen halk, bu nehrin kıyısında Kur'an okur, dua eder. Burada kadınlar ve kızlar söğüt dalı koparırlar. Kaynak kişi Esra Dilber'den derlendiğine göre, bu dallar önce suya batırılır, sonra da bereket getirmesi ve kötü ruhları eve sokmaması için evlerinin kapılarında yedi gün boyunca asılı bırakılır. Ayrıca evlenmek isteyen kızlar, kismetlerinin açılması için bu dalları çeyizlerine de koyarlar.

Sarayıçi İlçesi'nde yer alan Balkan Şehitliği de şenlik günü ziyaretçi akınına uğrar. Buraya yapılan ziyaretlerde Balkan savaşlarıyla ilgili pek çok hikaye anlatılır. Sarayıçi şenliklerinde ziyaret edilen bir başka yer de, bir sultanın öldüğü yer olarak bilinen Adalet Kasrı'dır.

3.2.43. TEPREÇ ŞÖLENİ (ESKİŞEHİR)

Derleyen: Burcu Hasdemir

Derleme Yeri: Ankara

Kaynak Kişi 1: Ünver Sel

Mesleği: Veteriner Hekim

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / 1962

Kaynak Kişi 2: Hüseyin Kuvandık

Mesleği: Serbest Muhasebeci

Doğum Yeri ve Yılı: Eskipolatlı / 1952

Kaynak Kişi 3: Zuhul Yüksel

Mesleği: Öğretim Görevlisi

Eskişehir'de her yıl mayısın sonu ile haziranın başında "Tepreç Şöleni" düzenlenir. Kaynak kişi Ünver Sel'in belirttiğine göre, bahardan sonraki mahsulün çok olması için düzenlenen tepreç, tepreçmek fiilinden türemiştir. Kırım Türkleri tarafından düzenlenen şölen, Türkiye'de en çok Eskişehir'de yapılmaktadır. Eskiden Kırım halkı, yaşadıkları yerlerde bu şöleni kendileri düzenlerken, daha sonra resmi dernek, vakıflar önderliğinde düzenlenmeye başlamıştır.

Ünver Sel, binlerce kişinin katıldığı Tepreç Şöleninin, yıllardır birbirini görmeyen yada birbirini hiç tanımamış ama ortak bir şeyleri paylaşanları bir araya getirerek bir halkın yeniden kenetlenmesinde büyük rol sahibi olduğunu söylemektedir. Tepreç mahsulün bol olması, yokluk olmaması, sağlık için yapılan bir dua ile başlar. Daha sonra yapılan açılış konuşmalarının ardından "Ant Etkenmen" adı verilen Kırım milli marşı ile İstiklal marşı söylenir.

Şölenin başlangıcında yapılan bir uygulama da Kalakay Tıgırtma'dır. Bu uygulama, yuvarlak bir tepside "Kalakay" adı verilen hamur işinin pişirilmesi-dır. Kalakayın düz veya ters gelmesi, o seneki mahsulün bereketli veya bereketsiz olacağını gösterir.

"Kuşak Güreşi" veya "Tatar güreşi" olarak adlandırılan güreşler bu şölenin olmazsa olmazlarından. Bu güreş, önce çocuklar arasında, sonra "Kırcıman" denilen yaşlı erkekler arasında yapılır. Güreş müsabakalarında dereceye girenlere çeşitli ödüller verilir. Genellikle başpehlivana bir koç hediye edilir. Son yıllardaki şölenlerde bu güreşlere çok az yer verilmeye başlanılmıştır.

Şölende genellikle kadınların katıldığı yemek yarışmaları da en dikkat çeken bölümlerdir. Geleneksel yemeklerin yarıştığı bu yarışmada jürinin seçtiği birinci, ikinci ve üçüncülere çeşitli ödüller verilir.

Tepreç Şöleni'nde, şölen masraflarını üstlenecek bir ağa seçilir. Yarışma ile belirlenen ağalık seçiminde kim en yüksek parayı verirse, şölenin ağası o olur.

Şölen süresince seyirlik oyunlara ve “çınlaşma” adı verilen karşılıklı manileşmelere, “Tapmaca” adı verilen bulmaca yarışmalarına da yer verilir.

Çiğbörek, cazma (ayran), et kavurması, pilav, göbete, cantık, tava böreği-nin ikram edildiği şölen, günbatımına kadar devam eder.

3.3. MAYIS YEDİSİ

3.3.1. MAYIS YEDİSİ (GİRESUN)

Derleyen 1: Güzzade Dikeroğlu

Derleme Yeri: Giresun

Kaynak Kişi 1: Mehmet Akif Korkmaz

Mesleği: Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.

Doğum Yeri ve Yılı: Giresun / Bulancak / Bostanlı Köyü 1965

Derleyen 2: F.Jale Gül Göncüler

Derleme Yeri ve Tarihi: Giresun / 4.04.2005

Kaynak Kişi 2: Salih Şahan

Mesleği: Şenliklerin Düzenleyicisi ve Sunucusu

Giresun'da her yıl Mayısın yirmisinde “Mayıs Yedisi” kutlamaları yapılmaktadır. Rumi takvime göre bugün Mayısın yedisine denk gelmektedir ve bu nedenle “Mayıs Yedisi” adını almıştır. 1977 yılına kadar “Mayıs Yedisi” adıyla kutlanan şenlik, bu yıldan sonra alınan bir kararla “Aksu Şenlikleri” adını almıştır. Organizasyonunu, 1981 yılında Giresun Belediyesi'nin üstlendiği şenlik, 1984 yılında “Giresun Aksu Kültür ve Sanat Festivali”, 1992 yılında da “Uluslararası Karadeniz Giresun Aksu Festivali” adını alır. (K.K.2)

Her yıl 20 Mayıs günü uzak yakın çevre köylerden gelenler sabahın erken saatlerinde yanlarına yiyeceklerini, içeceklerini alarak Giresun'un doğusunda bulunan Aksu Deresi'nin deniz ile kesiştiği yerde toplanırlar. Burası bir panayır yerine dönüşür, bugün bölge halkı için bir toplanma, buluşma günüdür. Katılımcılar için bugün dileklerin kabul edilmesi, belalardan arınmak, kötülüklerden kurtulmak için özel bir gündür. Özellikle hastalar, dertliler, çocuğu olmayanlar, dilekleri olanlar bir araya gelir ve inanışlarını, dileklerini bazı uygulamalarla daha somut hale getirirler.

Mayıs Yedisi kutlamaları üç ana bölümden oluşmaktadır: Sacayaktan geçme, dere taşlama ve adanın etrafını dolaşma.

Sacayaktan geçme uygulamasında, içinden insan geçebilecek kadar büyük bir sacayağı şenlik alanına getirilir. Soyun sürdürülmesi amaçlanan bu uygulamada, çocuğu olmayanlar dilekte bulunarak üç kez sacayaktan geçerler. Sacayak ana rahminin simgesidir.

Dere taşlama uygulamasında ise, Aksu Deresi'nin denize döküldüğü yerde “derdim belam denize diyerek” yedi çift ve bir tek taş suya atılır. Yedi kut-

sal bir rakamdır, tek taş ise dileğin yerini bulması için atılır. Hatta dereye sırtlarını dönerek taş atanlar da vardır. İnsanlar, doğanın canlanmasıyla suyun belayı, kötülükleri alıp götürüleceğine inanarak dilekler tutup dereyi taşlarlar. Bunu özellikle kadınlar ve kızlar kendilerine uğur getirmesi için de yaparlar. Dere taşlandıktan sonra, törene katılanlar dereye girip maşrapayla başlarından aşağı su dökerler. Bu uygulamada suyun kötülükleri, hastalıkları, uğursuzlukları alıp götürüleceği inancı vardır. Denizin taşlanmasıyla ilgili kaynak kişi Salih Şahan'dan derlenen bir efsane şöyledir: “Adada yaşayan Amazon kadınları senede bir defa, o da mayıs ayına denk gelen bir dönemde Giresun sahillerine gelirler ve orada karşılarına çıkan erkekleri kaçırıp, kendi adalarına götürürlermiş. Kadınlar erkeklerle birlikte olduktan sonra onları denize atarlarmış. Bu ilişkiden doğacak çocuk erkekse öldürürler, kıza yaşamasına izin verirlermiş. Giresun'da kocalarını bu şekilde kaybetmekten korkan kadınlar her türlü kötülüğün denizden geleceğine inandıkları için denizi taşlarlar.

Sonuncu uygulama ise, adanın etrafının dolaşılmasıdır. Törene katılanlar, dere kenarındaki Hazma Taşı önünde toplanırlar. Motorlarla adanın etrafında bir daire çizip tekrar Hazma Taşı önüne gelirler. Bu törenin amacı da yine saçıyakta ve dere taşlama geleneğinde olduğu gibi soyun sürdürülmesi, belaların denize atılmasıdır. Yapılan tüm bu uygulamalarla, dölleme ve bereket kavramları daha somut bir hale getirilir.

Bu uygulamalardan sonra Aksu deresinin denizle birleştiği noktada bulunan anfi tiyatroya gelen halk, burada çeşitli halk oyunu gösterileriyle, (F.76) pek çok müzik ve dans gösterilerini izler. (F.77)

“Geleneksel Ağ Seçimi Yarışması” gibi pek çok yarışmanın yapıldığı şenlikte, limanda ücretsiz halk konserleri de düzenlenir. 20 Mayıs'ta başlayan şenlik, 23 Mayıs'ta adada yapılan pikniğin ardından, farklı milletlerden gelen insanların katılımıyla gerçekleştirilen yürüyüşle sona erer.

Bu şenliğin genel amacı doğayla insan hayatını özdeşleştirip, baharda doğa nasıl uyanıyorsa insanın da tekrar hayata iyi bir şekilde başlayacağı düşüncesidir. Törenin özünde canlılık, üreme ve doğaya egemen olma kaygısıyla yaşamın sürdürülmesi olgusu vardır.

3.3.2. MAYIS YEDİSİ ŞÖLENİ (ORDU)

Derleyen: Bihter Yavuzdoğan

Derleme Yeri: Ordu

Kaynak Kişi: Cafer Öz

Mesleği: Fırıncı Ustası

Doğum Yeri ve Yılı: Ordu / Kayacabaşı 1948

Ordu'da her yıl 20-21 Mayıs günleri arasında “Mayıs Yedisi Şöleni” yapılmaktadır. Hicri takvime göre 20 Mayıs'a denk gelen bu gün, Rumi takvime göre ise 7 Mayıs'a denk gelmektedir. Bu yüzden şölen, “ Mayıs Yedisi” olarak adlandırılmaktadır.

Her yıl 20 Mayıs günü uzak yakın çevre köylerden gelenler sabahleyin yanlarına yiyeceklerini, içeceklerini alarak Akçaova ve Turnasuyu Irmaklarının kenarına giderler. Mayıs Yedisi'nde yapılan bir takım uygulamalar ve bunlara dair inanışlar vardır. Bunlardan ilki, kırlarda koşup oynayanların, kışın derdinden ve sıkıntısından kurtulacağına inanılmasıdır. Yine bir başka inanç ise, kırlardan toplanan 40 tür bitkiyi kaynatarak elde edilen suyun tüm hastalıkları iyileştireceğine dairdir.

Bir bayram havası içinde geçen bu günde çeşitli etkinlikler ve yarışmalar düzenlenir. Bunlardan en ilgi çeken yağlı kazık oyunudur. Rihimde düzenlenen bu yarışmada yağlanan bir direğin ucuna bayrak asılır ve direğin sonuna kadar, kaymadan bu bayrağı alan kişiye ödül verilir. (K.K.) (F.78)

Farklı yerlerden bir araya gelen insanların doyaya eğlendiği bu günde türküler söylenir, mani atışmaları yapılır, geleneksel halk oyunları ve seyirlik oyunlar sunulur. Bu eğlenceler vasıtasıyla genç kızlar ve erkekler birbirlerini görüp, tanışma fırsatı bulurlar. Mani atışmaları geleneği canlılığını hâlâ korumakla beraber, konu olarak en çok Ordu'nun doğal güzelliklerini, en büyük geçim kaynağı olan fındığı, sevdalıları ve ayrılıkları konu alır. Kaynak kişiden derlenen mani örnekleri şöyledir:

Bozdepe'nin düzündü
Saydım yüzelli goyun
Şu Ordu denen yerde
Sallansın zelfi boylum

Ordudan gelirken
Ben bir gayık batırdım
Aç kapıyı sevdiğim
Sana neler getirdim

Yöre söylencelerinin en bilinenleri Karadeniz söylencesi, Harami Köyü'ne ilişkin söylence, Telli Gelin Türküsü'nün Ordu söylencesi, Şuayip Tepesi'ndeki

şifalı su söylencesidir. Bunlarda daha çok Ordunun doğal güzellikleri dile getirilmektedir.

Seyirlik oyunlar ise eskiden daha yaygın olmakla beraber Deve oyunu, Sıncırcılar, Bakır Düğme, Arap Oyunu, Kalaycı, İğne, Değirmenci, Sirkeci...’dir.

Sahilde oynanan geleneksel halk oyunlarından en ilgi çekeni ve merakla bekleneni ise Ordu Karşılaşması’dır. Kadınların oynadığı bu oyunda, karşılıklı iki gurup oluşturulur. Birinci gurup “Ordunun Sokakları” türküsünü söyleyerek diğer guruba doğru yürür; türkünün ilk dizesi bitince çömelerek yerine döner:

Ordunun sokakları
Döşelidir döşeli
Harap oldum giderim
Ben bu aşka düşeli

Bu kez ikinci gurup türkünün ikinci bölümünü söyleyerek diğer guruba doğru ilerler.

Orduda evim olsa
Ben orduda dururdum
Benim tabancam olsa
Ben o yarı vururdum

Türkü bitince, ikinci gurup çömelerek yerine gider. Daha sonra iki gurup birbirine doğru ilerler, çöker ve yerlerine dönerler. Yeniden karşı karşıya geldiklerinde birbirlerinin aralarından geçerek döner ve bir çember oluştururlar. Oyun böylece biter.

Yemek, bütün kutlama törenlerinde olduğu gibi Mayıs Yedisi’nde de önemli bir yer tutar. Pikniğe götürmek üzere sabah erkenden yöresel yemekler hazırlanır. Bunların başında turşu kavurması, mısır ekmeği, mıhlama, pancar sarması, kirit... gelir.

Mayıs yedisindeki temel uygulamalardan en önemlisi ise yedi dalgadan geçmektir. Besmeleyle birlikte, kıyıya yaklaşan ilk dalgaların üzerinden sağ ayakla atlanarak denize girilir. Çocuklar da kucağa alınarak yedi kez dalgaların üzerinden geçilir. Sahilde kiralanan motora binen halk da yedi dalgadan geçer. Bunun bereket getireceğine, o yıl ki hastalık ve bunalımlardan kurtulacağına inanılır. Ayrıca çocuk sahibi olmak isteyenler de, çocuklarının olması için suya yedi taş atarlar. Mayıs yedisine dair kaynak kişi Cafer Öz’den derlenen bir efsaneye göre; yüzyıllar önce Samsun Termeye bağlı Amazon Köyü’nün kadınları 20 Mayıs’ta sandallara binip Ordu’ya gelerek, erkekleri kaçı- rıp, kendi köylerine götürürlermiş. Denizi taşlama geleneğinin de bu efsane- den doğduğuna inanılır.

3. 3. 3. MAYIS YEDİSİ ŞENLİKLERİ (ORDU / GÖLKÖY)

Derleyen: Cavit Şahin

Derleme Yeri: Ordu / Gököy

Kaynak Kişi: Yunus Karakaş

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Yılı: Ordu / 1982

Ordu’nun Gököy İlçesi’nde her yıl Mayıs ayının yirmisinde “Mayıs Yedisi” kutlanmaktadır.

Mayıs yedisi şenlikleri için yapılan hazırlıklar, 19 Mayıs akşamı ertesi gün yenecek yemeklerin hazırlanması ile başlar. Sabahın erken saatlerinde kalkan Gököy halkı, yöresel ve en yeni elbiselerini giyerek göl kenarına iner. Besmele ile suya giren halk, hastalıklardan kurtulacağına inanır. Bu yüzden çocuğu olmayan kadınlar, hatta yürüyemeyenler dahi orada bulunurlar. Bunun dışında, bu gün için göl ve ırmakların kenarında kurban kesenlere de rastlamak mümkündür. (K.K.)

Öğlene kadar bu şekilde süren Mayıs Yedisi Şenlikleri’nde öğlen saatlerinden sonra da ilçe merkezinde yağlı güreş müsabakaları düzenlenir. Bu müsabakalardan sonra, halkın büyük bir kısmı yaylaya çıkar. Çevre il ve ilçelerden de pek çok kişinin katıldığı şenlik, yaylada çadırların açılıp, pikniklerin yapılması ile devam eder. İki veya üç gün süren şenlikte mahalli sanatçılar türkü söylerler. Halk oyunları ekiplerinin yanı sıra okul öğrencilerinin düzenlemiş olduğu tiyatro ve piyeslere de yer verilir.

Şenlik süresince halat çekme, iğneden ip geçirme, uçurtma uçurma gibi oyun ve yarışmalar da yapılır.

3.3.4. MAYIS YEDİSİ (ORDU / PERŞEMBE)

Derleyen: Banu Babalık

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 10.05.2005

Kaynak Kişi: Ayşe Şener

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Tarihi: Ordu / Perşembe 11.07.1971

Ordu'nun Perşembe İlçesi'nde her yıl mayıs ayının yirmisinde "Mayıs Yedisini" şenlikleri düzenlenmektedir. Rumi takvime göre yedi mayısa denk gelmesinden dolayı "Mayıs Yedisini" adıyla kutlanan şenlik, son günlerde "Su Bayramı" veya "Deniz Bayramı" adlarıyla da kutlanmaktadır.

Şenlik günü erkenden kalkan halk, en güzel kıyafetlerini giyerek deniz kıyısına gider. Burada uygulanan pratiklerden biri mutlaka sağ ayakla denize girmektir. Denizde yedi dalga üzerinden geçenler, bu şekilde bir yıl boyunca sihir, büyü, nazardan korunacaklarına inanırlar.

Deniz kıyısında yapılan bir başka pratik de, denize taş atılmasıdır. Önce yedi çift taşı sonrada tek taşı "Derdin Denize" diyerek atan halk, böylece bütün sıkıntılarını denize attığına inanır.

Burada yapılan son pratik ise, motorlarla denizi dolaşmaktır. Böylelikle hastaların hastalıklardan, borçluların borçlarından kurtulacağına inanıldığı gibi, kısmetin açılacağına da inanılmaktadır. (K.K.)

Pikniklerin yapılması, kemeçler eşliğinde halayların çekildiği şenlik süresince bütün işlerin ortaklaşa yapılması, halkın bu şenlik aracılığıyla birbiriyle kaynaşmasında da etkili olur.

3. 4. YAĞMUR DUASI

3. 4. 1. ÇÖMÇE GELİN (ADANA / CEYHAN / NAZIMBEY KÖYÜ)

Derleyen: Rüveyda Ekinci

Derleme Yeri ve Tarihi: Adana / Ceyhan / Nazımbeş Köyü 9.05. 2005

Kaynak Kişi: Ahmet Tunca

Mesleği: Memur Emeklisi

Doğum Yeri ve Yılı: Adana / Ceyhan / Nazımbeş Köyü 1952

Adana'nın Ceyhan İlçesi'nin Nazımbeş Köyü'nde, her yıl üçüncü cemrenin toprağa düştüğü varsayılan gün, "Çömçe Gelin" kutlamaları olur. Cemrenin toprağa düşmesiyle başlayan sıcaklık atışı, hicri olarak olmasa da Rumi olarak her yıl aynı zamana denk gelir.

Eski adı Yenikköy olan Nazımbeş Köyü'nün Atatürk Meydanı'nda düzenlenen ve öncelikli olarak baharın gelişinin kutlandığı şenlik, baharın bolluk ve bereket getirmesi amacını taşır.

Birkaç sene öncesine kadar köyün ileri gelenleri tarafından düzenlenen şenlik, son yıllarda Ceyhanlılar Derneği ile köy halkının ihtiyaçlarının karşılanabilmesi ve köyün sorunlarının giderilebilmesi amacıyla kurulan Nazımbeş Camii Derneği tarafından düzenlenmeye başlamıştır.

Hazırlıklarına 2-3 hafta öncesinden başlanılan şenlik için köyün küçük çocukları bayrama hazırlanır gibi en güzel elbiselerini giyerler, anneleri tarafından kendilerine hazırlanan sık dokunmuş file çantalarını alıp köy meydanına inerler. Burada çocuklardan bazılarının süslenerek geline benzetilen uzun, tahta saplı süpürgeler dağıtılır. Çocuklar bu bebeklere badi badi, çömçe gelin, badi baston, dodu, çullu gelin gibi isimler verirler. Meydandan aldıkları süpürgeler ve file çantalarıyla tek tek köy evlerini dolaşan çocuklar;

"Çömçe Gelin çöm ister,
Yağdan bulgurdan ister,
Yağ verenin oğlu olsun,
Bulgur verenin kızı olsun."

şeklindeki dürtlüğü söylerler. Ev sahipleri çocukların filelerine bulgur veya tereyağı koyarlar. Ardından yağmur yağmasını istedikleri için, Çömçe Geline bir tas su dökerler.

Çocukların tek tek evleri dolaşıp yiyecek toplamaları öğlene kadar sürer. Öğlen saatlerinde köy meydanına gelen çocuklar, yemek çadırına, topladıkları yiyecekleri bırakırlar. Öğlen ezanı saatinde Atatürk Meydanı'nda bir araya gelen köy halkının, maddi açıdan zor durumda olanlara verilmek için yanlarında getirdikleri ihtiyaç malzemeleri de yardım çadırında toplanır. Öğlen namazının ardından erkeklerin katılımıyla şenlik başlamış olur. Toplanan ürünlerle yemekleri pişiren aşçının;

“Çömçe Gelin süslendi,
Şenlikler düzenlendi,
Aşçınız size seslendi,
Haydi dostlar sofraya.”

şeklindeki manisinin duyulmasının ardından kendileri için önceden hazırlanmış olan yerlere kadınlar ve erkekler ayrı ayrı otururlar. Oturma sırası en yaşlıdan en gence doğrudur. Sonradan gelen kişilerin de birbirleriyle selamlaşıp yerlerine oturmalarından sonra, gençler yaşlılarla selamlaşırlar. Böylece çeşitli sebeplerle görüşmemiş olan ve aralarında dargınlık, küslük bulunanlar kaynaştırılmış, birlik ve beraberlik sağlanmış olur. Köy muhtarının günün anlam ve önemini, geçirilen senenin kısa bir özetini içeren konuşmasından sonra yemekler yenir. Bulgur pilavı, et kavurması, lokma, ayran gibi yiyecek ve içeceklerin ardından aşure, kuruyemiş ve çay ikramı olur.

Yemekler yenildikten sonra, köyün dar gelirli ailelerine yardımda bulunmak amacıyla köy kadınlarının yaptıkları eliş ve yiyeceklerle bir kermes düzenlenir. Şenliğin sonunda kermesten elde edilen paralar birleştirilip, ihtiyacı olanlara dağıtması için köy muhtarına verilir.

Şenlik süresince erkekler kendi aralarında sohbet edip, oyun oynarlar. Bu oyunlardan bazıları şunlardır: Vız vız, kim vurdu, kemik, ıslak dayak (buna yaş dayak da denir.), avcı. Çocuklar da kendi aralarında topaç, cız, köşe kapmaca, el kızartmaca, zıldır zimba, çember çevirme, bom, körebe gibi oyunlar oynayarak eğlenirler. Kadınların ise bazıları kermeste ürün satar, bazıları da sohbet edip el işi yaparlar. Atatürk Meydanı'nda bulunan büyük çınar ağacı-na dilekler tutulup, dualarla bezler bağlanır. (K.K.)

Son olarak yine köy imamı eşliğinde şenlikte perçinlenen birlik ve beraberliğin bozulmaması; bolluk, bereket ve huzurun köyden eksik olmaması, köyün ve bütün vatanın kötülüklerden korunması adına dualar edilir. Köy muhtarının yaptığı kapanış ve teşekkür konuşması ile şenlik sona erer.

3.4.2. DODO GEZME (BAYBURT / TOMLACIK KÖYÜ)

Derleyen: Gülnihal Akkuş

Derleme Yeri ve Tarihi: Bayburt / Tomlacık Köyü 7. 05. 2005

Kaynak Kişi 1: Müşerref Akkuş

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Bayburt / Tomlacık Köyü 1956

Kaynak Kişi 2: Yasemin Akkuş

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Bayburt / Tomlacık Köyü 1956

Bayburt'un Tomlacık Köyü'nde her yıl Mayısın ilk haftası “Dodo Gezme” kutlamaları yapılır. Kaynak kişi Müşerref Akkuş, şenliğin amacının mayısta düşen ilk yağmurla Allah'a şükretmek ve bereketin artırmasını dilemek olduğunu ifade etmektedir.

Yasemin Akkuş'tan derlendiğine göre, kuraklığın olduğu bir yılın mayıs ayında çocuklar bu şenliği bir oyun olarak gerçekleştirirler. Bu oyunun ardından yağmur yağar ve kuraklık sona erer. Bunu gören köylüler de bereketi oyuna bağlarlar ve her yılın mayısında bazı ilavelerle bu oyunu şenlik boyutunda kutlarlar.

Mayısta ilk yağmurların düşmesiyle hazırlıklarına başlanılan şenlikte ilk önce bir süpürgeye yaklaşık bir metre boyunda bir sopa geçirilir ve üzerine hırka gibi bir giysi giydirilip, başı bir örtüyle sarılır. Hazırlanan bu animasyona “dodo” adı verilir. (F.79) Dodo, iki delikanlı yada çocuk tarafından köyde kapı kapı gezdirilir. Çalınan her kapıdan:

“Dodo dodo gezerim
Allah'tan yağmur isterim
Veren cennet hatunu
Vermeyen cehennem kütüğü”

şeklindeki dörtlük söylenerek hediye istenir. (F.80) Kapıyı açan ev sahibi de, tekerleme hoşuna giderse önceden hazırladığı bulgur, pirinç, yağ, yumurta, şeker, un gibi maddelerden birini verir. (F.81) Çocuklar kapı kapı bütün evleri gezerler ve topladıkları malzemeleri köyün meydanında biriktirirler yada belirlenen bir evin önünde toplanan kadınlara verirler. Kadınlar da ocak yakıp, toplanan malzemeye uygun yemekler yaparlar. (F.82) Yemekler pişince de sofralar kurulur ve yemekler yenilir. (F.83) Eğer o yıl mayısın ilk haftasında yağmur yağmazsa şenlik yine aynı şekilde yapılır, ama bu kez topluca yenen yemekten sonra yağmur duası yapılır. Böylece öğlen başlayan eğlenceler akşama kadar sürer.

Son olarak, bu kutlama Tomlacık Köyü'nde hâlâ devam ettiriliyorsa da işsizlik nedeniyle yapılan göçler, kutlamanın eski etkisini az da olsa kaybettirmiştir.

3.4.3. EMEKLİ ŞENLİKLERİ (ANKARA / KIZILCAHAMAM / SEMERÖZÜ KÖYÜ)

Derleyen: Hatice Yıldız

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 17.05. 2005

Kaynak Kişi: Altın Çevik

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Yılı: Kızılcahamam / 1982

Ankara'nın Kızılcahamam İlçesi'nin Semerözü Köyü'nde her yıl Mayısın son pazar günü “Emekli Şenlikleri” kutlanmaktadır. Daha önce Mart-Nisan aylarında yapılmakta olan şenlik, köy dışından gelenler de dikkate alınarak yaz başlarına alınmıştır.

Yöre halkı tarafından “Yağmur Duası” olarak da anılan şenliklerin niçin “Emekli Şenlikleri” adını taşıdığı bilinmemektedir. Her yıl düzenli olarak kutlanan bu şenliğin geçmişi hakkındaki elimizdeki tek veri, Altın Çevik'in belirttiği üzere “dedelerinin dedeleri zamanından beri” kutlandığıdır.

Yağmur duası ve kutlamalar Semerözü Köyü'nde “Goymat Yaylası” denilen geniş bir yaylada yapılır. Semerözü köylüleri şenliğin yapıldığı tarihi ipe çekerler, şenliğe büyük bir sevinçle katılırlar. Şenlikten belli bir süre önce çevre köylere “salma salınır”, şenliğin tarihi ve yeri bildirilir. Bunun yanında Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşayan Semerözlüler de köyde yaşayan akrabalarından ve Semerözü Köyü Kalkındırma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği'nden aldıkları haberle şenliğe katılırlar. Son senelerde şenliği organize eden bu dernektir. Şenlikten bir hafta önce köylüler ve dernek yetkilileri tarafından pek çok hazırlık yapılır.

Şenlik öğlen saatlerinde Goymat Yaylası'nda toplanılmasıyla başlar. Erkekler bir imam eşliğinde öğlen namazını kılarlar. Namazın ardından imam, yağmur duasını yapar ve cemaat hep bir ağızdan “amin” der. Altın Çevik'in belirttiği üzere duanın amacı sadece yağmur istemek değildir. O yıl ürünün bol ve bereketli olması, zararsız ziyansız hasadın gerçekleşmesi ve “görülen, görünmeyen bütün kaza belalardan korunmak” için de dua edilir. (F. 84)

Dernek aşçıları büyük kazanlarda bulgur pilavı ve et pişirirler ve bunlar köyün gençleri tarafından şenliktekilere dağıtılır. Bu yemekler için gereken bulgur, yağ gibi malzemeler ve mutfak eşyaları köyden toplanır. Yer sofralarında yemeklerin yenmesinin ardından yapılan yemek duası ile ölmüş yakınlarla, akrabalara rahmet gönderilir.

Yemek bitince halk, guruplara bölünür. Yakın akrabalar bir araya gelir,

görüsemeyenler birbirlerini görüp kaynaşırlar. Köyün ileri gelenleri ve ihtiyarlar çevresinde erkekler toplanarak sohbet gurupları oluştururlar. Gençler kendi aralarında eğlenirler. (F.85) Asıl kutlamaların yemekten sonra başladığını söyleyebiliriz. Yaıyla adeta bir panayıır yerine dönüşür. Çocuklar salıncaklara biner, iple, topla oynarlar. Havanın kararması ile şenlik de son bulur.

3.4.4. EVLİYALAR GÜNÜ (KAYSERİ / MİMARŞINAN KASABASI)

Derleyen: Nazile Savur

Derleme Yeri ve Tarihi: Kayseri / Mimarşinan Kasabası 08.02.2005

Kaynak Kişi: Mevlüt Savur

Mesleği: Esnaf

Doğum Yeri ve Tarihi: Kayseri / Mimarşinan Kasabası 01.01.1957

Kayseri'nin Mimarşinan Beldesi Kavaklıdere Bölgesi'nde her yıl “çavdar çiçeği ayı” olarak nitelendirilen Haziranın birinci veya ikinci haftası, Evliyalar Günü'dür. Kaynak kişi Mevlüt Savur'dan derlendiğine göre, kutlanış amacı evliyalar aracılığıyla Allah'tan yağmur istemek olan kutlamanın “Evliyalar Günü” olarak bilinmesinin sebebi, Mimarşinan'da pek çok evliyaya ait türbe ve mezarın bulunmasıdır.

Evliyalar Günü'nün yapılacağı tarihten bir hafta önce Mimarşinan Kasabası'ndan olan ancak başka bir bölgeye veya başka bir şehre taşınanlar, kutlamaya davet edilir. Daha sonra hazırlıklar başlar. Kutlamalarda yapılacak pilavın içine koymak için yaklaşık dört büyük baş hayvan ile yirmi küçük baş hayvan kesilir. Büyük baş hayvanlar kasaplar tarafından kutlamadan bir veya iki gün önce kesilir ve etler küçük küçük doğranılarak, pilava konulacak hale getirilir. Küçük baş hayvanlar ise kutlamada halkın da katılımıyla kesilir. 50 dev kazan kurulur ve ateşler yakılır. Kutlamaların her yıl aynı yerde yapılmasından dolayı belediye tarafından yemek pişirilen yere elli ocak yaptırılmıştır ve bunlar kullanıma hazır bulunmaktadır. Kazanlar kurulduktan sonra elinden iş gelen, pilav pişirmesini bilen kasaba sakinleri belediyenin temin ettiği malzemelerle bulgur pilavı yaparlar. (F.86) Bulgur pilavı yapılacak malzemeyi eskiden kasaba halkı kendi evinden getirirken, günümüzde belediye tarafından karşılanmaktadır.

Pilav pişirilirken, halkın bir kısmı kendi araçlarıyla diğer kısmı ise belediye tarafından tutulan arabalarla kutlamanın yapılacağı yere gider. Burada herkes kendisine ve ailesine oturacak, pilavı yiyecek uygun bir yer bulur. Pilavlar pişince ailelerin erkekleri kazanların yanına gider ve pilav almak için beklemeye başlar. Pilav dağıtımı eskiden inşaat kürekleriyle belediyenin görevlendirdiği kişiler tarafından yapılmış. Günümüzde ise yine belediyenin görevlendirdiği kişiler tarafından ve sadece pilav dağıtılması için hazırlanan tahta küreklerle yapılmaktadır. Pilav dağıtımı sırasında yaşanan kargaşaya rağmen pilav almayan kalmaz. Hatta bazıları kutlamalara katılamayan akrabalarına, arkadaşlarına da geleneksel pilavdan götürürler.

Pilavlar yendikten sonra erkekler toplanarak öğlen namazını kılarlar, Kuranlar okunup, ilahiler söylenir, dualar edilir. (F.87) Daha sonra hep birlikte kadınlı erkekli topluluk oluşturarak, türbe ve mezarlar ziyaret edilir. Onların başında da Kuranlar okunur. Kaynak kişi Mevlüt Savur, “ Kutlamaların sonunda evliyaların kutsiyetine inanılarak onların aracılığıyla Allah'a yağmur yağdırması için dua edildiğini” söylemektedir. Evliyaların mezarlarının yanında bulunan çeşmeden herkes su içer ve bu suyun şifalı olduğuna, dertlere de-va olduğuna inanılır.

Mehteran takımının verdiği küçük konserin ardından dönüş hazırlıkları başlar. Kutlamalardan dönerken kasabanın girişinde bulunan mezarlığa gidilir ve ölmüş yakınlar dua edilip, Kuran okunur. Eskiden mezarlıkta dualar edilirken, sürüleri olanlar kova kova ayran yapıp ziyaretçilere ikram ederlermiş. Günümüzde bu tür ikramlara pek rastlanmıyor.

Son olarak şunlar söylenebilir ki, Kayseri'nin Mimarşinan Beldesi'nde düzenlenen Evliyalar Günü kutlamaları, “yağmur yağması için Allah'a dua etmek” amacının yanı sıra günümüzde şehir hayatından ve sorunlarından uzaklaşmak isteyenlerin tatil nedeni gibi görülmeye başlanılmıştır.

3.4.5. ŞEM'UN EL GAZİ'Yİ ANMA TÖRENLERİ (KAYSERİ)

Derleyen: İbrahim Göçlü

Derleme Yeri: Kayseri / Şeyhşaban

Kaynak Kişi: Halis Taşkanat

Mesleği: Emekli İmam

Doğum Yeri ve Yılı: Kayseri/ Şeyhşaban 1948

Kayseri’de her yıl 15 Haziran ile 20 Haziran arasında “Şem’un El Gazi’yi Anma Töreni” yapılır. Herhangi bir toplum kuruluşun veya belediyenin katkısı olmaksızın tamamen halk tarafından organize edilen bu törenin yapılmasındaki amaç, hem Şem’un El Gazi’nin anılması, hem yağmur duası yapmaktır. Tören, halkın “Evliyalar Dağı” olarak adlandırdığı Erciyes Dağı’nda yapılmaktadır.

Şem’un El Gazi Türbesi’nin bulunduğu Evliyalar Dağı’nın çok dik olması ve ulaşımın yaya olarak gerçekleşmesinden dolayı, bu dağa kutlamadan bir gün önce kesilecek kurbanlar götürülür. Buraya ilk gelenler ertesi gün yenilmek üzere kurbanı kesip, hazırlarlar. Ertesi gün öğlene doğru imam eşliğinde türbeye gelen yöre halkı, burada toplu halde öğlen namazını kılıp, yağmur duası yaparlar. Namazın ardından yemek yenilir ve sohbet edilir. Akşam üzeri de tören son bulur.

3.4.6. YAĞMUR DUASI (BOLU / DÖRT DİVAN)

Derleyen: Ayfer Ural

Derleme Yeri: Bolu / Dört Divan

Kaynak Kişi 1: Mustafa Sabri Mutlu

Mesleği: Öğretmen

Kaynak Kişi 2: Ramazan Ural

Kaynak Kişi 3: Şeref Ensar

Kaynak Kişi 4: Emin Çalış

Bolu’nun Dörtdivan İlçesi’nde her yıl Hazirandan Eylül’e kadar özellikle cuma ve pazar günleri Yağmur Duası yapılır. Yağmur duasının yapıldığı yer, Dörtdivan İlçesi’ne bağlı, 36 köye eşit uzaklıkta yer alan ve kırk tane Ded’e’nin yattığı düşünülen “Kırklar” dır. Cuma günleri nahiyenin pazarı kurulur. Buraya gelenlere muhtarlıktan yapılan anonsla yağmur duası haber verilir.

Dörtdivan’da yağmur duasına gitmeden önce sadaka verilir, günahlardan tövbe edilir, dargınlar barışır, haksız olarak alınan şeyler sahiplerine geri verilir. Ayrıca yağmur duasına çıkılırken oruçlu olunur. Dua için toplanıldığında duayı gerçekleştirecek hoca “oruç tutmayanları aranızdan çıkarıyorum” diyerek oruçsuz olanları duaya kabul etmez. Kırklara varıldığında cemaat halinde iki rekat namaz kılınır. Kılınan namazların ardından, kibleye doğru dönülür ve ayakta yağmur duası yapılır. Bu duaları imam yapar, cemaat ise imamın yaptığı dualara “amin” der.

Eğer suya çok fazla ihtiyaç duyuluyorsa erkekler ceketlerini ve kadınlar hırkalarını ters giyerler. Halk yağmur duasına çıktığında yanlarında çocuklarını ve hayvanlarını da getirir, dua süresince de insan ve hayvan yavrularını annelerinden ayırırlar. Bu uygulamanın amacını kaynak kişi Şeref Ensar, “Allah katında dualarının daha çabuk kabul olacağına inanılan insan ve hayvan yavrularının duası almak ve toprağın süttün yoksun yavrular gibi su dilediğini anlatmak” olarak belirtmektedir.

Yağmur duası bitikten sonra, “günahsız ve ağzı dualı olarak kabul edilen çocuklar” Kırklar Tepesi’nde bulunan derenin kenarından yedi İhlas suresi okuyarak, bolluk ve bereketin simgesi olan çakıl taşları toplarlar. Bu taşları “o zamana kadar namazını hiç kaçırmamış olan kişiler” tekrar dereye atarlar ve Allah tarafından bereket getirmekle görevlendirildiğine inanılan Hızır beklenir. Eğer bu taşlardan biri suda batmazsa, Hızır gelmiş demektir ve artık yağmur yağacaktır. Dörtdivan’da yağmur duası esnasında toplanan bu taşlar o kadar değerli görülür ki, bu taşlardan birini (çalıp ambarına koyanın zengin olacağına, diğer halkın ise o yılı kılık içinde geçireceğine inanılır. (K.K.1)

Yağmur yağmaya başlayınca şükür duası yapılır. Annelerinden ayrılan yavrular tekrar annelerine kavuşur, bu yağmurun sevinciyle adaklar kesilir. Kadınlar yemekleri pişirir, türküler söyleyerek gözlemeler yapar. Genç kızlar Dedenin türbesi etrafındaki dilek taşlarına dileklerini dilerler.

O gün akşama kadar bütün köy halkı birbirlerine misafirlğe giderler. Burada erkekler kendi aralarında çeşitli oyunlar oynarlar. Akrabalar hasret giderir ve en önemlisi anneler beğendikleri kızlara talip olurlar.

3.4.7. YAĞMUR DUASI (NİĞDE / ULUKIŞLA / DARBOĞAZ KASABASI)

Derleyen: Sinem Arısoy

Derleme Yeri ve Tarihi: Niğde / Ulukışla / Darboğaz 15.04.2005

Kaynak Kişi: Hürmüs Ünal

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri: Niğde / Ulukışla / Darboğaz

Niğde'nin Ulukışla İlçesi'ne bağlı Darboğaz Köyü'nde havanın kurak gittiği zamanlar halkın özel bir yer olarak bildiği Karatepe'de yağmur duası yapılır. Genel olarak senede iki defa yapılan yağmur duası hoparlör yardımıyla halka duyurulur.

Karatepe'de yapılan Yağmur duası törenleri için birkaç gün öncesinden köyün varlıklı kişilerinden para toplanarak kurbanlıklar alınır. Duanın yapılacağı gün de köy imamı eşliğinde Karatepe'ye çıkan halk, imamın yaptığı dualara “Amin” diyerek eşlik eder. Duanın sonunda topluluk üç İhlas bir Fatıha okur. Karatepe'ye varıldığında kurbanlar kesilip, pişirilir ve dağıtılır. Bu aşamalar bittikten sonra halk topluca köye iner ve evlerine gider. Yağmur serpiştirmeye başlayınca Karatepe'ye gelen ve gelmeyen, köyde bulunan çocukların hepsi toplanır ve kapı kapı gezmeye başlarlar. Ev ev gezen çocuklar;

Bodu bodu neden oldu
Bir gaşşıcık sudan oldu

tekerlemesini söyleyerek ev sahiplerinden yarma, yağ ve para toplarlar. Çocukların bu topladıklarına son yıllarda şeker, kuruyemiş ve çikolata da eklenmiştir. (K.K.)

Bu gezi esnasında çocuklardan biri, Bodu adı verilen değnek ve beyaz örtüden oluşan oyuncak bir bebek taşır. (F.88) Ev sahipleri çocuklara hediyelerini verdikten sonra Bodu'ya bir tas su dökerler. Daha sonra toplanan yarma, yağ ve diğer malzemelerle çocuklara, yemekler yapılır ve yedirilir.

Darboğaz'da kurak zamanlarda yağmur yağdırmak için yapılan bu işlemlere halk, “Yağmur Duası” adını vermiştir. Ancak duadan sonraki bölümde Bodu'nun ön plana çıkması sebebiyle bu şenliğe “Bodu bodu” da denilmektedir.

3.4.8. YAĞMUR DUASI (YOZGAT / KADIŞEHİRİ / VASFİBEY KÖYÜ)

Derleyen: Hatice Yalı

Derleme Yeri: Yozgat / Kadişehir / VASFİBEY Köyü

Kaynak Kişi: Ali Mutlu

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Yozgat / Kadişehir / VASFİBEY Köyü 1959

Yozgat'ın Kadişehir İlçesi'ne bağlı VASFİBEY Köyü'nde her yıl mayıs ve haziran ayları içinde Yağmur Duası yapılmaktadır. Eskiden VASFİBEY Köyü'nde yağmur duası sadece yağmur yağmadığı zaman yapılırken, daha sonra her yıl tekrarlanmaya başlamıştır.

Hazırlıklarına 10-15 gün öncesinden başlanılan yağmur duası için köy halkından ve civar köylerden yardım toplanır. Toplanan paralarla, kesilmek üzere büyükbaş bir hayvan alınır.

Civar köylerden de pek çok kişinin katıldığı kutlamalara, Belediye Başkanı ve çevre köylerin önde gelenleri de katılır. Yağmur duası, Hamzababa isimli bir evliyanın yattığı düşünülen Çallı Tepesi'nde yapılır. Kutlamada ilk olarak şükür namazı kılınır. Namazdan sonra yapılacak dua için Allah katında çocukların duasının makbul olduğu gerekçesiyle çocuklar ilk safha alınır. (F.89) Namaz ve duanın ardından kurban kesilir ve kadınlar kurban etiyle yemekler yaparlar. Bu kutlamada kurban etiyle yapılan yemeklerden sonra en makbul yemek bulgur pilavıdır. Kutlamanın sonuna doğru çocuklar oyun oynayarak, büyükler sohbet ederek eğlenirler. (F.90)

3.4.9. YAĞMUR DUASI (YOZGAT / SARIMBEY KÖYÜ)

Derleyen: Arzu Çelik

Derleme Yeri ve Tarihi: Yozgat / Pınarbaşı Köyü 16.04.2005

Kaynak Kişi: Mehmet Malçok

Mesleği: İşçi

Doğum Yeri ve Yılı: Yozgat / Sarimbey Köyü 1975

Yozgat'ın Sarimbey Köyü'nde tam tarihi belli olmasa da her yıl Mayısın 15'i ile Haziranın 15-20'si arasında, özellikle “hayırlı akşamın ertesi günü” olan Cuma günü yağmur duası yapılır. Halk arasında Mayıs ile Haziran ayları arasında yağın yağmur için “bereket, altın” benzetmeleri yapılır.

Köyün büyükleri ve dedesi tarafından düzenlenen “Yağmur Duası” töreni sene de bir kez yapılır. Yağmur duası, köy halkına eskiden tellallar aracılığıyla duyurulurken, günümüzde tellalların yerini hoparlör ve telefon almıştır.

Yağmur duasının yapılacağı gün halk, yanlarında adak kurbanlarıyla Tekke Tepesi'ne çıkar. Bu tepe adını, “Tekke” adı verilen bir ağaçtan alır. Ağaçla ilgili kaynak kişiden derlenen bir efsaneye göre; eskiden bu tepe tümüyle ormanmış. Bir gün adamın biri burada öküzlerini kaybetmiş. Öküzlerini bulamayınca da sinirlenip bütün ormanı yakmış. Bütün orman yanıp kül olmasına rağmen sadece bir ağaç yanmamış. Ağacın yanmama nedenini 20-25 metre yakınlarındaki yatora bağlayan köylü, bu ağacı kutsal saymaktadır. Ağaca verilen bu kutsallıktan dolayı yağmur duası her yıl burada yapılır.

Tekke tepesine gelindiğinde, ilk olarak erkekler kurban keserler. Bu kurbanların temizlenmesi işi kadınlara bırakılır. Kurban etiyle hazırlanan yemeklerin yanı sıra şenliğe katılanlar da yanlarında yemekler getirirler.

Kadınlar yemekleri hazırlarken erkekler de kendi aralarında türkü söyleyip, halay çekerek eğlenirler. Yemeklerin yenilmesinin ardından kutlamaya katılanlara lokma ikram edilir ve lokma duası yapılır.

Dedenin imamlığında tekrar bir araya gelen erkekler, cemaat halinde namaz kılıp, sonrasında yağmur duası yaparlar. Dedenin yaptığı bu duaya halk da “amin” diyerek eşlik eder.

Sarimbey Köyü'nde yapılan bu kutlama hem yağmur yağdırmak amaçlı yapılan bir pratiktir, hem de yardımlaşmanın somut bir örneğidir. Bu düzlemde kutlamalar başladığında meydana büyük bir kara kazan kurulur ve yardıma muhtaç kişiler için yardım toplanır.

3.5. YAYLA ŞENLİKLERİ

3.5.1. AYAKAYA ŞENLİĞİ (ANKARA / ÇUBUK / YEŞİLKENT KÖYÜ)

Derleyen: Zeynep Tokmak

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 15. 05 .2005

Kaynak Kişi: Cemal Tokmak

Mesleği: Mobilyacı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Çubuk / Yeşilkent Köyü 1953

Ankara'nın Çubuk İlçesi'nin Yeşilkent Köyü'nde her yıl temmuzun ikinci Pazar günü "Ayakaya Şenlikleri" yapılmaktadır.

Başkent'e 33 km. uzaklıktaki Çubuk İlçesi'ne bağlı Yeşilkent Köyü'nün eski adı Ahur Köyü'dür. Ayakaya şenliği, Yeşilkent Köyü dışında yaşayan Yeşilkentliler ile köy halkını buluşturup, kaynaştırmak amacını taşır.

Ayakaya şenliği için hazırlıklar bir hafta önce başlar. Köyün muhtarı ve dernek başkanı köylülere davette bulunur. Kesilecek kurbanlıklar ve ihtiyaç duyulan para hesaplanarak toplanır. Aşçılar tutulur.

Temmuzun ikinci Pazar günü sabah saat 7 civarında bir araya gelen Yeşilkentliler, köy meydanında toplanırlar. Dernek tarafından tutulan otobüsler veya şahıslara ait araçlarla, köye 22 km. uzaklıkta bulunan Ayakaya Yaylası'na gidilir. Ayakaya Yaylası'nda bir araya gelen halk, köylerinin kötülüklerden korunması ve bereket için dua ederler. Bu duaların üzerine okunduğu, kayalıklardan akan şifalı sudan içilmesi ile köyün ve köylünün bir yıl boyunca kötülüklerden korunacağına inanılır. Bu yüzden şenlik günü Ayakaya Yaylası'na çıkıldığında ilk olarak köyün imamı eşliğinde dualar yapılır ve sırasıyla bu sudan içilir. Bu şekilde toplu dua yapılması ve ardından şifalı suyun içilmesi ile şenlik başlar. Daha önce şenliğe katılacak kişilerden toplanan para ile alınan kurbanların kesiminden sonra yemekler yapılmaya başlanır. Etle yapılan yemeklerin yanı sıra soğuk aş, pirinç pilavı, hedik ve kıvırcık adı verilen tatlı şenlikteki yemek menüsünü oluşturur. Bu yemekler bolluk ve bereketi temsil eder. Yemeklerin yenilmesinden sonra erkekler ve kadınlar ayrı ayrı toplanırlar. Erkekler aralarında sohbet ederken, kadınların bir kısmı mantar toplamaya çıkarlar. Diğer bir kısmı ise şenlikte dağıtılması için aşure yapmaya başlar. Bu işlemler tamamlandıktan sonra, tekrar bir araya gelen kadınlar, yanlarında getirdikleri el işi ürünleriyle kermesler açar ve bu kermesten elde edilenleri zor durumda olan ailelere dağıtırlar.

İkinci namazının kılınmasının ardından aşure ikramı yapılır. Daha sonra da imam tarafından dua edilir ve şifalı sudan içilerek şenliğe son verilir.

3.5.2. GÖĞRÜZ OTU ŞENLİĞİ (ANTALYA / AKSEKİ / PINARBAŞI KÖYÜ)

Derleyen: Şehnaz Kaplan

Derleme Yeri ve Tarihi: Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü 16.04.2005

Kaynak Kişi: Cuma Ali Demir

Mesleği: Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Doğum Yeri ve Yılı: Antalya / Akseki / Pınarbaşı Köyü 1959

Antalya'nın Akseki İlçesi'ne bağlı Pınarbaşı Köyü'nde her yıl haziran-temmuz ayları arasında "Göğrüz Otu Şenliği" yapılır. İlk düzenleniş tarihi çok eskilere dayandırılan şenlik, iki- üç gün sürecek şekilde düzenlenir. Bu şenliğin düzenleniş nedeni halkın birlikteliğinin sağlanmasıdır. (K.K.)

Şenlik, herkesin ekinini biçtiği bir zamana, özellikle de Cuma gününe getirilmeye çalışılır. Erkeklerin Cuma namazını kılması, kadınların evlerindeki hazırlıkları bitirmelerinin ardından bütün köy, Pınarbaşı Camii önünde toplanır ve Göğrüz Vadisi'nin yakınında bulunan yaylaya çıkmak üzere hazırlanır. Yaklaşık üç- dört saat süren bu yolculuk boyunca sarp kayalıkların aşılması gibi zorluklarla karşılaşılmasına rağmen, şenlik aşlında bu yolculuk sırasında başlar. (F.91) Halk hem dinlenmek, hem de eğlenceyi bir an evvel başlatabilmek için ulu ağaçların altında, su başlarında durup; çalgılar eşliğinde şarkılar, türküler söyleyip eğlenirler.

Yaylaya yaklaşıldıkça, yaylaya çıkanlar hem geldiklerini haber vermek hem de şenliği başlatmak amacıyla silah atarlar. Aynı şekilde yaylada bulunanlar da onları karşılamak için silahlarla karşılık verirler. Bu şekilde haberleşme sağlanır.

Bu buluşmanın ardından kurbanlar kesilerek Allah'a şükredilir, çok zor şartlar altında gerçekleştirilen hasadın atlatılması ve yılın bereketli geçmesi için dualar edilir.

Yemekler pişirilip hazırlanırken köyün genç kızları, delikanlıları, çocukları "Cıngırak" adı verilen sekiz on kişinin binebileceği kadar büyük, tahta tahterevallilerde eğlenirler. (F.92)

Bu eğlenceler akşama kadar sürer. Daha sonra herkes obasına çekilerek aile fertleriyle birlikte yemeğini yer. Bu yemek, uzun süredir ayrı kalan akrabaların buluşması ve hasret gidermesi açısından önemlidir. Yemekler yenildikten sonra meydana çıkan bir kişi davulu eline alır ve çalmaya başlar. Böylece davulun sesini duyan, obasından çıkar ve meydana toplanır. Yaylada ışık olmadığı için meydana büyük bir ateş yakılır. Bundan sonra davul, zurna ve tefler eşliğinde halaylar çekilir, (F.93) oyunlar oynanır. (F.94) Küçük çocuklar,

yaktıkları ateşlerin üstünden atlayarak bu eğlenceye renk katarlar. Eğlence, geç saatlere kadar devam eder. Eğlencenin bitimiyle herkes obasına çekilir.

Ertesi sabah saat 4.00-5.00 civarında kalkan halk, Göğrüz otu biçmek için Göğrüz Vadisi'ne gider. Burada ot biçilirken, kim daha çok ot biçecek şeklinde küçük çaplı rekabetler de olur. Biçilen otlar sabah saat 8-9'a kadar "burma" haline getirilir (F.95) ve hayvanlara yüklenerek yaylaya geri dönlür. Yaylaya yaklaşıldıkça, gelenleri karşılamak amacıyla silahlar atılır. Yaylaya gelindiğinde otlar bırakılır ve yine aynı eğlenceler devam eder. Bu eğlence iki-üç gün boyunca sürer. Köy halkı doyasıya eğlenir.

Şenliğin bitimiyle yaylada yaşayanlar yaz mevsiminin sonuna kadar yaylada kalır, köyde kalanlar ise tekrar evlerine dönerler.

3.5.3. HOŞİSLAMLAR YAYLA ŞENLİĞİ (ÇANKIRI / ATKARACALAR)

Derleyen: Hilal Akpunar

Derleme Yeri ve Tarihi: Çankırı / Atkaracalar 30.04.2005

Kaynak Kişi: Şekip Uzun

Mesleği: Emekli Tornacı

Doğum Yeri ve Yılı: Çankırı / Atkaracalar 1950

Çankırı'nın Atkaracalar İlçesi'ne bağlı Hoşislamlar'da her yıl 28 – 29 – 30 Haziran tarihleri arasında "Hoşislamlar Yayla Şenliği" düzenlenmektedir. Kaynak kişi Şekip Uzun'un belirttiğine göre, eskiden bu şenlikler hasat zamanında yapılır; halk, ürünlerin bozulmaması için senede bir kere bir araya gelip dua edermiş. Fakat şenlik, belediyenin organizasyon görevini üstlenmesi ile bu tarihe alınmıştır. Belediyenin sahiplenmesi ile şenlikler daha sistemli bir hale gelmiş, bu gelenek koruma altına alınmıştır.

Beş yıldır Kültür Bakanlığının katkılarıyla gerçekleştirilen şenlik, Çankırı'nın Atkaracalar İlçesi'ndeki Dumanlı Dağları eteğinde türbesi bulunan Hamza Sultan Hazretleri'ni anmak amacıyla düzenlenmektedir. Kaynak kişiden derlenen bilgiler ışığında, Hamza Sultan Hazretleri'nin Hoşislamlara gelmesiyle burada bereket artmıştır. 1995 yılında Belediye Başkanı olan Mesut Akyüz tarafından başlatılan şenlik, üç gün sürmektedir.

Hazırlıklarına bir iki hafta önceden başlanılan şenlik, 28 Haziran günü halkın, dualar eşliğinde Hamza Sultan Cami önünde kurban kesmesiyle başlar. Kesilen kurban etiyle yapılan keşkek, ziyaretçilere dağıtılır.

Şenlikte bir yandan köy halkının çocukları topluca sünnet ettirilirken, diğer taraftan da Yaren topluluğu çeşitli oyunlar oynar; "vız vız arı" bunlardan biridir. (F.96) Şenlikte en dikkat çeken bölüm, yarenlerin çeşitli bölgelerin halk oyunlarını içeren gösterileridir. (F.97) Bu faaliyetler her yıl çoğalan bir seyirci grubu tarafından izlenir. Atkaracalar'da düzenlenen şenlikte küçük çaplı konserler verilir, yöreye has türküler söylenip, halkın eğlenmesine katkıda bulunulur. Bu programlar esnasında yoğurt yeme yarışı, kaşıkla yumurta taşıma, bilek güreşi gibi çeşitli oyunlar ve yarışmalar düzenlenir, yarışmacılar çeşitli hediyelerle ödüllendirilir. Mevlana semah gösterisinin ardından Atkaracalar'da bulunan müze gezilir.

3.5.4. KADIRGA ŞENLİKLERİ (TRABZON / ÇAYKARA)

Derleyen: Önder Öner

Derleme Yeri: Trabzon

Kaynak Kişi: Rafet Saral

Doğum Yeri ve Yılı: Trabzon 1955

Trabzon'un Çaykara İlçesi'nde her yıl temmuz ile ağustos ayları arasında "Kadırga Şenliği" yapılmaktadır. Kadırga Yaylası'nda düzenlenen şenlik, daha önce mayıs ayında yapılmasına rağmen, Almanya'dan gelen ziyaretçiler düşünüldükçe bu aylar arasına alınmıştır. Küslerin, dargınların barıştırılması ve birlikteliğini sağlamak amacıyla yapılan şenlik, genel olarak iki gün sürmektedir.

Yöresel kıyafetleriyle şenliğe katılan halk, yaylaya çıkmadan önce Çaykara'da bulunan Solaklı Deresi'ne gider. Burada halayların çekilip, horonların tepilmesinden sonra hayvanlar süslenip yaylaya çıkılır. Yaylaya varıldığında erkekler horon tepip, kemençe çalarak eğlenirken, kadınlar da bu horon gurbunun ortasında misafirlere ikram edilmek üzere yöresel yemekleri hazırlarlar. Yöresel yemekler içinde en dikkat çekici olanı kuymak'tır. Şenlikte, halat çekme, yumurta taşıma, çuval yarışı, en güzel sığırı seçme yarışması gibi yarışmalar yapılır.

Şenliğe katılan mahalli sanatçılar burada şarkı söyleyip, halkı coşturur. Bu bağlamda şenlik alanında yer alan müzik çadırı, eğlencenin merkezi durumundadır. Şenlikte en dikkat çeken uygulamalardan biri de bir köylünün ata binerek Boz Atlı Hızır'ı canlandırmasıdır.

3.5.5. PERŞEMBE YAYLASI ŞENLİKLERİ (ORDU)

Derleyen: Celal Eriş

Derleme Yeri: Ordu / Perşembe

Kaynak Kişi: Emin Boyluğ

Mesleği: Çiftçi

Doğum Yeri ve Yılı: Ordu / Perşembe 1957

Ordu'nun Perşembe Yaylası'nda Kümbet adı verilen yerde her sene 25-27 Temmuz tarihleri arasında "Perşembe Yaylası Şenlikleri" yapılmaktadır.

Kaynak kişiden derlendiğine göre, şenliğin yapıldığı yere adını veren evliya, ordusuyla birlikte İslamiyet'i kabul etmeyen bir Türk kavmine karşı savaşıyor. Bu savaşta Kümbet adlı evliyanın ordusu karşı tarafı bozguna uğrattır. Kümbet savaş alanında şehit olurken, Melik Gazi de karşı tarafın komutanını yener ve İslamiyet'i kabul ederse onu öldürmeyeceğini söyler. Bunun üzerine komutan Müslüman olur. Savaşta 6000 kadar şehit verilmiştir. Kümbet adlı evliya bu savaşta şehit düşmüş olmasına rağmen, onu tanıyan biri başka bir savaşta onu gördüğünü söyler. Bu arada Melik Gazi de Tokat'ın Niksar İlçesi'ne yaralı olarak gitmiş ve orada ölmüştür. Kümbet'in anlamı savaşılan yerdir. Kümbet'in şehit olduğu yere adı verilmiştir. Daha sonra her yıl burada şenlikler yapılmaya başlanır.

Perşembe Yaylası Şenliği iki kategoriden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kümbet adı verilen bu evliyanın türbesi ziyaret edilerek, dua edilir. Merkez Camii'nde kılınan öğlen namazının ardından herkes at yarışlarının yapılacağı Kümbet Meydanı'na gider. Burada yapılacak at yarışında çeşitli il ve ilçelerden gelenler mücadele verirler. Atlar guruplara ayrılır ve belli kurallara çerçevesinde yapılan at yarışları bittikten sonra, dereceye giren at sahipleri ödüllendirilir. Böylece birinci kategorinin tamamlanmasının ardından ikinci kategoride yağlı güreş yarışmaları olur.

Ata sporu güreşte mücadeleye giren pehlivanlar, yaşlarına göre guruplandırılırlar. Yapılan güreşler sonucu kendi dallarında dereceye giren pehlivanlara çeşitli ödüller verilir.

3.5.6. YAYLA ORTASI ŞENLİKLERİ (TRABZON)

Derleyen: Melek Canlı

Derleme Yeri ve Tarihi: Trabzon / 08.05. 2005

Kaynak Kişi: Adnan Korkmaz

Mesleği: Emekli Öğretmen

Doğum Yeri ve Yılı: Çaykara / Ataköy 1952

Trabzon’da her yıl Ağustosun yirmisinde “Yayla Ortası Şenlikleri” düzenlenmektedir. Yayla Ortası Şenlikleri, Rumi takvime göre Ağustosun yedisine denk gelmesinden dolayı “7 Ağustos Şenlikleri” olarak da bilinir.

Şenlik, Sultan Murat’ın İran’a sefer yaparken burada konaklaması sebebiyle adına “Sultan Murat Yaylası” denilen yerde yapılmaktadır. Yakınlarında bir çarşının bulunması ve bu bölgedeki yaylaların merkezinde bulunması sebebiyle Sultan Murat Yaylası şenlik için bölge halkı tarafından en uygun yer olarak görülür. (F.98)

Kaynak kişiden derlendiğine göre, yaklaşık dört ay olan yayla süresinin ortasına denk gelen bu şenlik, hava durumu ne olursa olsun mutlaka her yıl 20 Ağustosta düzenlenir.

Şenlik için yapılan hazırlıklar günler öncesinden başlar. Şenlikte satılacak bölgesel ürünlerin hazırlanmasının yanı sıra, kılık-kıyafet açısından da hazırlıklar yapılır. Halk genellikle, yöresel kıyafetleri giymeye özen gösterir.(F.99) Özellikle gençler açık ve canlı renkleri tercih ederlerken, yaşlılar ise koyu kahverengi, bordo, koyu yeşil gibi koyu renkleri tercih eder. (F.100)

Çeşitli şehirlerden ve yurt dışından pek çok kişinin katıldığı şenlik, bu gruplara konaklayacakları yerlerin gösterilmesiyle başlar. Daha sonra eğlence alanında sayısı 150- 200 kişiyi bulan horon gurubu oluşturulur. (F.101) Horon tepilirken, horonu idare eden “reis” adı verilen kişiler vardır. Horon halkasına girenlerin hatasız bir şekilde oynamaları önemlidir. Aksi halde horon düzeni bozulur. Ayrıca horon tepilirken, müziğe eşlik edecek oyun havası ritminde türküler de okunur. Bu türkülerden biri şöyledir:

Yayla çiçeğin sarı
Kalkmaz dağların karı
Hep toptan güzelledi
Bizim köyün kızları

Yayla şenliklerinde, Osmanlı-Rus savaşında şehit düşen 78 asker ve subayın bulunduğu “Şehitler Tepesi” ziyaret edilir. Hatta bazı rahatsızlıkların giderilmesi için hastalar şehitlerin mezarları yanında uyutulur.

3.5.7. YÖRÜK ŞÖLENİ (ESKİŞEHİR / YARIMCA KÖYÜ)

Derleyen: Selda Aydemir

Derleme Yeri: Eskişehir

Kaynak Kişi 1: Ömür Özkan

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir / 1962

Kaynak Kişi 2: Mesut Özkan

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir / 1982

Eskişehir’e bağlı Yarımca Köyü’nde her yıl, yayla zamanı olarak kabul edilen haziranda “Yörük Şölenleri” yapılmaktadır. Bu şölenin yapılmasındaki amacı, Ömür Özkan “hasat için Allah’a şükretmek” olarak ifade etmektedir.

Hazırlıklarına günler öncesinden duvarlara şölenin yeri ve tarihini belirten ilanların asılmasıyla başlayan şölen için kadınlar gözlemeler açıp diğer yemekleri hazırlarlarken, erkekler de şölen alanında Yörük Çadırı kurarlar.

Şölen günü büyük meydana toplanılarak kurbanlar kesilir ve maddi bir karşılık beklemeden dağıtılır.

Kurbanların kesilmesi ve dağıtılmasından sonra şölen, temsili düğünle devam eder. Bu temsili düğünde Yörüklerin düğün gelenekleri belli kesitler halinde ortaya konur. Düğünün ilk basamağını “gelin alma” kısmı oluşturur. (F.102) Gelin evden şölen alanına kadar at üstünde getirilir. Gelin alayının içinde Yörük kıyafetleri giyen genç kızlar ve efeler bulunur. Atın yularını gelinin babası tutar ve alana geldiğinde damada teslim eder. Bunun sonrasında düğün başlar. En güzel kıyafetlerini giyen kızlar ve kadınlar, Yörüklerin oyunlarında büyük önem taşıyan kaşıklarla oyunlar oynarlar. Daha sonra meydana efeler çıkar. Davul ve onun tamamlayıcısı zurna da bu oyunların ana çalgısıdır. Yörüklerde davul önemli bir çalgıdır. Hatta “Yörük davulu” adında özel bir davul vardır. Davul ve zurna eşliğinde çekilen halaylar bu şölenin vazgeçilmez unsurlarındandır. Düğün esnasında yemekler dağıtılır. Ekmeğini, kaşığı, çatalını evinden getiren halka gözlemeler ve kurban eti dağıtılır.

Düğün sonunda gelin alay eşliğinde erkek evine götürülür. Bu uygulamadan sonra düğün sona erer.

Temsili düğünden sonra cirit oyununa geçilir. (F.103) Bu oyunda görevli olan erkekler yine Yörükler arasından seçilir. Burada da gördüğümüz üzere şölene bütün Eskişehir halkı davet edilse de, uygulamalar hep Yörükler tarafından yapılır.

Büyük bir çekişmeye sahne olan bu cirit oyununda iki takım bulunur. Bu takımlar en az üçer kişiden oluşur. İlk önce bütün oyuncular belli bir sıraya göre, genellikle de karşılıklı olarak dizilirler. İçlerinden birisi elinde bulunan uzun ciridi uzak bir mesafeye doğru fırlatır ve diğer oyuncular atlarını koştu-rarak bu ciridi kapmaya çalışırlar. Daha sonra kazanan oyuncuya yaşlılar ta-rafından bir ödül verilir. Bu ödül sembolik bir özellik taşır. Cirit oyunu şölene katılan halk tarafından büyük bir ilgiyle izlenir. Bu oyunda çeviklik ve atı iyi kullanma büyük önem taşır.

Bu uygulamalar bittikten sonra konuk sanatçılarının konserine geçilir. Konserin sonunda bütün halk toplanır ve hoparlörler aracılığıyla dua edilir. Allah’a şükretmek amacıyla yapılan bu duadan sonra, şölen son bulur.

Kaynak kişiden edindiğimiz bilgilere göre bu şölen sadece bir gün sür-mektedir. Sabah başlayıp akşamın ilerleyen saatlerinde son bulur. Şölen Eski-şehir’de hem Gazişehir Mahallesi’nde, hem de Yarımca Köyü’nde kutlanır. (K.K.1)

3.6. BAĞBOZUMU

3.6.1. BAĞ BOZUMU ŞENLİĞİ (ÇANKIRI / ELDİVAN/ ALVA KÖYÜ)

Derleyen: Deniz Akbulut

Derleme Yeri: Çankırı

Kaynak Kişi 1: Nadide Akbulut

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Erzincan / 1954

Kaynak Kişi 2: Aynur Uysal

Doğum Yeri: Çankırı / Eldivan / Alva Köyü

Çankırı’nın Eldivan İlçesi’nin Alva Köyü’nde her yıl Eylülün sonu ile Eki-min ilk haftası arasındaki günlerde bağ bozumu kutlamaları yapılmaktadır. Bağın bozulması işlemi mevsime ve ortak bir karara bağlıdır. Ancak, daha ön-ceden tespit edilen bir günde bağ bozumu yapılabilir. Her bağ sahibi taşrada bulunan hısım ve akrabasını davet ettiği gibi çevre köylerden, ilçe ve illerden de bilhassa Çankırı ve civarında bulunan eş ve dostuna mektup yazarak veya telefon ederek bağ bozumuna davet eder. Eskiden bağ bozumu kutlamaları için bir köylü haberci olarak diğer köy ve şehirlere gönderilmiş. Şimdi ileti-şim araçlarının yaygınlık kazanması ile mektup ve telefonla haberleşiliyor ve böylece kutlamalara katılım daha fazla oluyor. Bağ bozumu şenliği için temiz giyinmek ve abdestli olmak çok önemlidir. Bunların olmamasının uğursuzluk getireceğine inanılır. (K.K.)

Bağ bozumu günü için kuşluk vakti davetliler özel arabalar ile bağa götü-rülür. Bağ sahibi, bağa girmeden önce dua ve temennilerle kurban keser ve bağa ilk olarak kendisi girer, gelen konuklara öncelikle “Hoş Geldiniz” der ve bağın hayırlara vesile olabilmesi, bir sonraki sene daha bereketli olması için temennilerde bulunur. Bu konuşmadan sonra ev sahibi davetlileri bağın içine davet eder ve bağ bozulmuş olur.

Bağın bozuluşundan sonra şenliktekiler, ellerindeki özel bıçaklarıyla sal-kımları kesmeye başlarlar. Bu esnada sabah kahvaltısı da üzümle yapılır. Şar-kımlarla türkülerle üzümler toplanır, hey ve sele adı verilen sepetlere dolduru-lur. (F.104) Ayrıca üzümler toplanırken “kim daha fazla üzüm toplayacak” şeklinde yarışmalar yapılır. Kim daha fazla üzüm toplarsa üzümlün fazlası ona verilir. Bu arada halk oyunu ekipleri gösterilerde bulunulur. Davul zurna eşliğinde eğlenilir.

Üzümler toplanıp eve gelindikten sonra şırahanelerde sıra beklenir. Sıra gelince üzümler ezilip suyu özel kuyularda dinlenmeye bırakılır. Kuyudaki suya pekmez toprağı denilen beyaz toprak mayalanması için karıştırılır ve bir gece beklenir, sonra da geniş kaplara konup kaynatılır ve soğutulur. Yine üzümlerin sıkılması, süzülmesi, kaynatılması ve mamul ürün haline getirilmesi de bir şenlik havası içinde yapılır. Ayrıca sirke, şarap, pestil şeklinde de değerlendirilir. Bundan başka toplanan üzümler o köyde bulunan fakir fukaraya dağıtılır. Arta kalan üzümler ise piyasaya sürülür.

3.6.2. BAĞ BOZUMU ŞENLİĞİ (KARABÜK / SAFRANBOLU / ÖRENCİK KÖYÜ)

Derleyen: Murat Bölğili

Derleme Yeri: Karabük / Safranbolu

Kaynak Kişi: Mehmet Öztürk

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri: Karabük / Safranbolu

Karabük’ün Safranbolu İlçesi’ne bağlı Örencik Köyü’nde her yıl Mayısın birinci ve üçüncü haftası arasındaki bir Cuma günü “Bağ Bozumu” şenliği yapılmaktadır. Yılda bir defa yapılan bu şenliğe “Bağ Bozumu” adının verilmesinin sebebi, köylülerin bahçe ve bostanında yetiştirdiği meyve ve sebzesi ile; hayvanından elde ettiği süt ve süt ürünlerini şenliğin yapıldığı yere getirerek, para kullanmadan takas usulüyle alışveriş yapmalarıdır. Böylece köylü bu şenlik süresince hem alışveriş yapar hem de eğlenir.

Sabah namazıyla başlayan şenlik, öğlene doğru kurban kesilmesi ile devam eder. Yemek için kesilen bu kurbanın kanı Örencik depreminde hayatını kaybeden bir çobanın ve sürülerinin yattığı yer olarak düşünülen göle dökülür. Kurban kesilmesinin ardından köyün erkekleri hep birlikte Cuma namazını kıldıktan sonra, bu gölün etrafında toplanarak imam eşliğinde dualar okurlar. Bu sırada köyün kadınları şenlik için köy meydanında yaktıkları ateşlerde, kesilen kurbanın etiyle yemekler pişirirler.

Erkeklerin namazı bitirip, şenliğe katılmalarıyla bir panayır havasına dönüşen şenlik, köy meydanına kurulan büyük yer sofralarında yemeklerin yenilmesi ile devam eder. Yemeklerin yenilip, çayların içilmesinin ardından herkes ellerini kaldırarak, bolluk, bereket, sağlık, dinin ve milletin devamı adına dualar okur. Bu arada şenlik süresince köylüler yanlarında getirdikleri ürünleri de başka ürünlerle takas ederler. Dua merasiminin ardından şenlik de son bulmuş olur.

3.6.3. BAĞBOZUMU ŞENLİĞİ (YOZGAT)

Derleyen: Fatma Yıldız

Derleme Yeri: Yozgat

Kaynak Kişi: Hilmi Çimen

Doğum Yeri ve Yılı: Yozgat / Derbent Köyü 1930

Yozgat'ta her yıl Eylül'ün ikinci haftası Bağbozumu Şenlikleri yapılmaktadır. Bağbozumu Şenlikleri, Eylül'de, üzümlerin olgunlaşması ve bunun sonucu olarak da toplanması sırasında gerçekleşmektedir.

Bağbozumu'na gidilmeden bir gün önce bütün hazırlıklar tamamlanır. Üzümler için sepetler, seeler, kalburlar, eni denilen keskin aletler hazırlanır. Yine bağa gitmeden bir gün önce kağnılar koşulur. Kadınlar, genç kızlar en güzel kıyafetlerini ertesi gün giymek üzere hazırlarlar.

Bağın bozulacağı gün sabah erkenden kalkılır, kadınlar en güzel kıyafetlerini giyerler ve kağnılara binilip bağa gidilir. Bağa varır varmaz önce üzümler toplanır, sepetlere doldurulur. Bu sırada davarlar kesilir. Davar etiyle kavurma, pilav yapılır, yemekler yenir.

Tıpkı bir düğün gibi eğlencelerin yapıldığı bağda bağ ile, üzüm ile ilgili çeşitli maniler söylenir. Kaynak kişiden derlenen maniler şöyledir:

Asma dibi tekneli
İçine gül dikmeli
Gurbet elde yar seversen
Biraz zahmet çekmeli

veya

Bağa girdim üzüme
Çubuk değdi gözüme
Çubuk gözün kör olsun
Yar göründü gözüme

Manilerin, türkülerin söylenmesi sırasında üzüm toplamaya devam edilir. Üzümler eni denen keskin aletlerle yada bıçaklarla kesilerek sepetlere doldurulur. Sepetler de kağnıların üzerindeki çetenlere doldurulur. Bütün gün, sabahdan akşama kadar bağda üzümler toplanır, yarışlar yapılır, türküler- maniler söylenir, davullar çalar, halay çekilir. Akşam olup eve dönme zamanı

geldiğinde toplanan üzümlerle kağnılara binilir ve eve doğru yola çıkılır. Eve gelindiğinde pekmez yapılacak olan üzümler oluk denen havuzlara boşaltılır ve dağdan getirilen beyaz toprakla çignenir. Sırası çıkan üzümler, kabuklarından ayrılarak testi denen bakır leğenlere boşaltılır. Bu sıra tandıra götürülür ve burada yakılan ateşin üzerinde kaynatılır. Böylece pekmez yapılmış olur. Eğer kaynama süresi uzatılırsa “çalma” olur. Ekşi üzümlerle de ekşi pekmez yapılır. Üzümlerin bir kısmı sirke, bir kısmı da kurutmalık olarak ayrılır.

Ülkemizde pekmezlik, sofralık, kurutmalık üzüm dışında şaraplık üzüm de yetişmektedir. Bu üzümlerin hasat zamanı farklılık göstermektedir. (F.105) Hasat edilen bağlar ya para karşılığı alınmaktadır yada insanların kendileri için yetiştirdiği bağlardır. Hasat zamanından sonra eline toplu para geçen köylü, düğünlerini de bu zamana getirmeye çalışır.

3.6.4. HASAT ŞENLİĞİ (SİVAS / SUŞEHİRİ / AKŞAR KÖYÜ)

Derleyen: Elif Kaya

Derleme Yeri: Sivas

Kaynak Kişi: Recep Kaya

Sivas'ın Suşehri Kasabası'na bağlı Akşar Köyü'nde her yıl eylülün sonu ile ekimin başlarında Hasata Şenliği yapılır.

Köyün muhtarı ve köyün ileri gelenleri tarafından organize edilen hasat şenliğine genellikle Cuma günü Cuma namazından sonra başlanır. Namazdan sonra okunan mevlidin ardından topluca dualar yapılır ve hasadın bereketli ve hayırlı olması için dileklerde bulunulur.

Şenliğin başlangıcında mevlidin okunması ve yapılan duaların ardından Akşar Köyü halkı, köyün içindeki meydanda toplanır. Köyün gençleri, davul ve zurna eşliğinde oyunlar oynar. Şenlik gündüz bu şekilde yapılırken akşam da, köy meydanında yakılan ateşin üzerinden atlanması ve şakalaşmalarla devam eder.

Ertesi gün ise köyün aşağı tarafında bulunan ırmak kenarındaki söğüt-lükte toplanılır. Köyün hali vakti yerinde olanları kurban keser, kazanlarda bulgur pilavı, etli keşkek ve aşure pişirilerek topluca yemekler yenilir. Yemeğin ardından gençler kendi aralarında oyunlar oynar, güreş tutarlar, çocuklar ise ırmağa girerek yüzerler. Bu arada yaşlılar koyu bir sohbet ortamı açarlar, eski hasatların ne kadar bol ve bereketli olduğundan, hasat sonrası köyde yapılacak düğünlerden bahsederler. Bu şekilde sürdürülen yemekli eğlenceler, köy imamının yaptığı yemek duası ile tamamlanır, bir sonraki hasat eğlence-leri için bol ve bereketli bir yıl geçirme dilekleri ile toplananlar dağılırlar.

Akşar Köyü'nde uzun yıllardan beri devam edegelen hasat şenlikleri, köy-den şehre yapılan göçler nedeniyle eski önemini yitirmiş olup, neredeyse unu-tulmaya yüz tutmuştur.

3.6.5. HASAT ŞÖLENİ (OSMANİYE / HEMİTE KÖYÜ)

Derleyen: Serbay Yiğit

Derleme Yeri: Osmaniye

Kaynak Kişi: EmineGök

Mesleği: Ev Kızı

Doğum Yeri ve Yılı: Osmaniye Hemite Köyü / 1980

Osmaniye'nin Hemite Köyü'nde her yıl eylülün sonu ile ekimin başında Hasat Şöleni yapılmaktadır.

Şölen gecesi, “kazanların kurulup, aşın yedirileceği” evde toplanan genç-ler çeşitli eğlenceler yaparlar. Köylüler de, gençlerin bu eğlencesini izlemek için şölenin yapıldığı evin etrafında toplanırlar. Şölenin geceki bölümünü gençler düzenlerler. Davul ve zurna eşliğinde oyunların oynandığı, halayların çekildiği bu eğlencelerin ardından sabahki eğlencelerde daha çok yetişkinler ön plandadır.

Sabah olduğunda başta köy imamı olmak üzere köyün ileri gelenleri şöle-nin yapıldığı eve davet edilir. Okunan mevlidin ardından, dualar eşliğinde mahsul sahibinin kurbanı kesilir. Komşuların davet edilmesinin ardından ma-salar hazırlanır ve gelen misafirlere yemek ikram edilir.

3.6.6. KOÇ KATIMI (SİVAS / ŞARKIŞLA / SIVRIALAN KÖYÜ)

Derleyen: Yasemin Cansever

Derleme Yeri: Sivas

Kaynak Kişi: Abidin Güç

Mesleği: Öğretmen

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / Şarkışla / Sivrialan Köyü 1950

Sivas'ın Şarkışla İlçesi'ne bağlı Sivrialan Köyü'nde her yıl ekimin sonu ile kasımın ortalarına kadar ki dönemde, özellikle 9, 10, 11 kasımında, “Koç Katımı” kutlamaları yapılmaktadır.

Kaynak kişinin belirttiğine göre, koç katımı Anadolu insanının sert doğa koşulları karşısında, sahip olduğu hayvanları korumaya yönelik aldığı bir önlemdir. Kuzuların soğuk bir ayda dünyaya gelmesini engellemek, verimliliği arttırmak amacıyla koçlar, daha önce belirtilen aylar arasında koyun sürülerine katılırlar. Koç katımı, bazı yörelerde belirtilen tarihten 2-3 gün öncesine veya sonrasına alınabilir.

Sivrialan Köyü'nün en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Bu nedenle doğacak yavruların çok olması ve hayatta kalabilmelerini sağlamak amacıyla yapılan koç katımının yöre halkı için ayrı bir önemi vardır.

Koç katımının yapılacağı günün sabahı erkenden hazırlıklar yapılmaya başlanır. Sürülere katılacak koçlar köyün gençleri tarafından boyanarak, süslenir. (F.106) Kadınlar evlerinde kutlamalarda yenilecek yemekleri hazırlarlar. Yöreye has yemekler, börekler, çörekler pişirilip; yufka ekmekler açılır. Bunların yanında keşkekler kaynatılıp, kavurga ve çedeneler kavrulur. Koç katımının yapılacağı günün öncesinde küçük bakraçlara yoğurtlar çalınır. Bütün hazırlıklar bittikten sonra, herkes koçuyla köyün meydanında toplanır. Burada köy dedesi tarafından dualar okunur. Bundan sonra koçlar sürülere katılırlar. Her köyden birkaç pernek, yani sürü vardır. Koç katımı işleminden sonra sürüler, çobanlara emanet edilir ve eğlenceler başlar.

Köyün gençleri sazıyla, kemanıyla, davul ve zurnasıyla çoban ve sürülerin yanında yer alır, büyük bir otağ kurulur ve eğlenceler bu otağın etrafında yapılır. Saz, keman, zurna eşliğinde türküler söylenip, halaylar çekilir. Bundan sonra dolular içilir, gençler arasında güreşler tutulur.

Koç katımı kutlamaları, ertesi günün sabahına kadar devam eder. Güneşin doğuşuyla halk, sürüsünü çobandan geri alır. Çobana teslim edilen sürüde bir eksilme olursa, çobanın alacağı paradan kesilir. Böylece koç katımı kutlamaları son bulur.

3.6.7. SABAN TOYU (KONYA / KULU / BOĞAZÖREN KÖYÜ)

Derleyen: Yasin Demirtaş

Derleme Yeri: Konya

Kaynak Kişi: Celalettin Erbay

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Şerefli Koçhisar / Şeker Köyü 1956

Konya'nın Kulu İlçesi'ne bağlı Boğazören Köyü'nde her yıl 22 Mayıs tarihinde “Saban Toyu” yapılmaktadır. Kaynak kişi Celalettin Erbay bu kutlamanın doğuşunu, şu şekilde anlatmaktadır: “Eskiden nadasa çıkma zamanı geldiğinde, nadasın yapılacağı hayvanlarla aletler süslenerek hazır hale getirilirdi. Bu faaliyetler yapılırken bir bakıma bayram havası doğardı.” Bu bayramı yöre halkı toy olarak adlandırmaktadır. İlk yapıldığı tarihten bu güne değişerek ve yenileşerek süregelen Saban Toyu'nda sabah erkenden kalkan yöre halkı piknik için gerekli malzemelerini toplar. Piknik süresince çalınan müzikler, çekilen halaylar toyu daha eğlenceli hale getirir. Yöreye has bir halk oyunu olan “garaki”, akordiyon eşliğinde oynanır.

Saban Toyu için en güzel elbiselerini giyen halk, daha önceden boyadıkları yumurtaları da yanlarında getirerek burada yumurta tokuşmaca oyununu oynarlar.

IV. AY TAKVİMİNE GÖRE YAPILAN KUTLAMALAR

4.1. KURBAN BAYRAMINDA YAPILAN KUTLAMALAR

4.1.1. DÖNME DOLAP ŞENLİKLERİ (RİZE / ARDEŞEN / AKDERE KÖYÜ)

Derleyen: Ömer Yaroğlu

Derleme Yeri: Rize

Kaynak Kişi: Murat Yılmaz

Mesleği: Esnaf

Doğum Yeri ve Yılı: Rize / Ardeşen / Akdere Köyü 1960

Rize'nin Ardeşen İlçesi'ne bağlı Akdere Köyü'nde her yıl Kurban Bayramı'nın üçüncü günü "Dönme Dolap Şenlikleri" düzenlenmektedir. Akdere Köyü'nde 154 yıldır kutlanan bu şenlik adını, kutlamada birinci derecede önemi olan Dönme Dolap'tan almaktadır.

Şenlik ustalar tarafından köyün meydanına kurulan dolabın, horonlar eşliğinde açılmasıyla başlar. Genç, yaşlı herkesin katıldığı bu şenlikte, yaşlılar genellikle bir köşeye çekilerek şenliği izlemekle yetinirken; gençler dönme dolaba binerek, cesaretlerini sınarlar. Bu dönme dolap, şenlikten önce köydeki marangozlar tarafından ahşaptan yapılmaktadır. Kaynak kişi Murat Yılmaz'dan edinilen bilgiye göre, köyde bu dönme dolabın, üzerine binenleri kötülüklerden koruduğu inancı hakimdir.

Yöresel oyunlara geçilmeden önce köyün muhtarı günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapar. Konuşma yapıldıktan sonra, dönme dolabın etrafında halka oluşturularak, tulum eşliğinde horon tepilir. Çevre köy ve ilçelerden pek çok kişinin katılımıyla gerçekleşen bu şenlikte, yöresel yemekler ve tatlılar da ikram edilir.

Halkın mahalli sanatçıların söyledikleri Karadeniz şarkılarıyla coştugu şenlikte, cesaret gerektiren bir diğer yarışma da iki ağaç arasında kurulan "ompila" adı verilen salıncağa binebilmektir. Kolay kolay herkesin binemediği bu salıncak halatlarla yapılır. Akşama kadar bu şekilde süren şenlik, akşam da gençlerin hazırladığı seyirlik oyunlarla devam eder.

4.1.2. HIZIR BABA VE BAYRAM ÇIKARMA ŞÖLENİ (BOLU / MİNGEN / BABAHIZIR KÖYÜ)

Derleyen: Hale Geredelioğlu

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 30.04. 2005

Kaynak Kişi: Mehmet Ali Geredelioğlu

Bolu'nun Mengen İlçesi'ne bağlı Babahızır Köyü'nde her yıl 30 Haziran'da "Hızır Baba ve Bayram Çıkarma Şöleni" düzenlenir. Ancak asıl anma günü halkın organizasyonu ile her yıl kurban bayramının ikinci günü yapılmaktadır. "Hızır Baba ve Bayram Çıkarma" adıyla düzenlenen şölenin bu isimle anılmasının nedeni, kurban bayramında Hızır Baba'yı anma amacıyla yapılıyor olmasıdır.

Kurban bayramının birinci günü bayram namazına giden erkekler, türbenin yanında bulunan ve zemzem aktığına inanılan çeşmeden abdest alıp, namaz kılarlar. Namazın ardından, aynı zamanda şölenin düzenlendiği yer de olan cami avlusunda sırayla bayramlaşılr. Bu bayramlaşmanın asıl amacı küslerin barıştırılmasıdır.

Öğlen namazının ardından cami avlusunda toplananlara, köy muhtarı tarafından şölenin programı bildirilir. Burada "bayram çıkarma" adı verilen uygulamayı yapacak, yani köy halkına yemek verecek olan kişiler muhtara isimlerini yazdırırlar. Ardından kura çekilir ve kimin hangi eve yemeğe gideceği belirlenir. Herkes her istediği eve gidememektedir.

Şölende yapılan bir başka önemli uygulama da, daha önce evlerde hazırlanan helvaların burada karıştırılıp, halka dağıtılmasıdır. Bu uygulamanın temelinde "helalleşme" inancı vardır. Yıl içerisinde birbirlerine haklarının geçtiğini düşünen köy halkı böylelikle birbirlerine haklarını helal ederler.

Bayramın ikinci günü herkes muhtarın söylediği saatte ve yerde, genellikle de köy meydanında, kurada çektikleri, "bayram çıkaran" evlere dağılmak üzere toplanır. Bu arada meydana toplanıldığında şölene katılmayanlar tespit edilir; katılmama sebebini bildirmeyenlerin evine bir davulcu ve zurnacı gönderilir. Geçerli bir mazereti olmaksızın şölene gelmeyenler, davul-zurna eşliğinde köy meydanına getirilir. Meydanda, köyün hatırı sayılır kişilerinden oluşmuş bir mahkeme kurulur, bu kişi orada yargılanır ve cezalandırılır. Bu tarz bir eğlencenin ardından herkes yemek yiyeceği evlere dağılır.

Yemekte özel bir düzen vardır. Yer sofrasında ve tek tabaktan yemek yenir. Bayram çıkarılan her evin başlıca menüsünü yayla çorbası, tas kebabı, pilav, yaprak sarması, taze fasulye, üzüm hoşafı, ırmık helvası, su böreği, zeytinyağlı yemekler, revani, baklava, salata oluşturur.

Yemeğin ardından sofranın en yaşlısı, sofraya duası yapar. Son olarak çay ikram edilir. Bir süre devam eden sohbetin ardından, herkes camide okunacak mevlide katılmak amacıyla camiye gider. O gün camide iki kişi ezan okur. Buna halk arasında “çifte ezan” adı verilir. Bu bir anlamda mevlide davettir.

Mevlidin ardından, o zamana kadar türbeye getirilen hediyeler cami avlusunda satışa çıkarılır. Bayram Çıkarma Şöleni’ndeki bir diğer uygulama da nişanlı kızların yağmur, bereket getireceği inancıyla çeşmelerde ıslatılmasıdır. Böylelikle, köye bolluk geleceğine inanılır.

Aynı akşam köy konağında müzikli bir eğlence düzenlenir. Çeşitli yarışmalar yapılır, kurallar çekilir, hediyeler dağıtılır, oyunlar oynanır. Bu eğlence şölenin son perdesidir.

Kaynak kişiden derlendiği kadarıyla, şölen süresince uyulması gereken bir takım kuralları vardır. Bu kurallar şölene katılımı arttırdığı gibi, şölenin eğlenceli geçmesinde de önemli bir yere sahiptir. Bunların başında silah kullanmamak, içki içmemek, sebepsiz yere şenliğe katılmamak, saygısızlık yapmamak ve küslüğü devam ettirmemek gelir.

Yörede her yıl bu şekilde icra edilen Hızır Baba ve Bayram Çıkarma Şöleni’nin temelinde Babahızır’a duyulan inanç ve saygı vardır. Onun ruhuna hediyeye edilmesi amacıyla yemek verilir, mevlit ve dualar okunur. Kayıtsız şartsız katılımı ve herkesle diyaloga girme zorunluluğunu beraberinde getiren bu şölen, aynı zamanda yöre halkının birbirlerini daha yakından tanıması ve kaynaşması açısından da son derece önemlidir.

4.2. MUHARREMDE YAPILAN KUTLAMALAR

4.2.1. AŞURE GÜNÜ

4.2.1.1. AŞURE ŞENLİĞİ (AFYON)

Derleyen: Sezai Özçelik

Derleme Yeri: Afyon

Kaynak Kişi 1: Nurettin Utaş

Mesleği: Afyon İl Müftülüğü Personel Şube Müdürü

Doğum Yeri ve Yılı: Kayseri / 1949

Kaynak Kişi 2: Yaşar Yalçın

Mesleği: Memur

Doğum Yeri ve Yılı: Afyon / 1961

Afyon’da her yıl muharremin onuncu günü “Aşure Günü”dür. Geçmiş Cumhuriyetten önceye dayanan Mevlevihane’de Aşure törenleri bir ara kesintiye uğramışsa da, kaynak kişiden derlenen bilgiye göre, daha sonra el yazması bir kitaptan bu törenlere dair bilgiler elde edilerek yeniden canlandırılmıştır.

Kırk hafızın günler öncesinden hatimler yaparak hazırlandığı Aşure törenleri Afyon’da, halkın birlikteliğinin sağlanması adına önemli bir yere sahiptir.

Tören, halkın aşureye katkıda bulunabilmek ve şifalı aşureden yiyecek için Mevlevihane’de toplanmasıyla başlar. Burada Kur’an-ı Kerim okunarak, dualar ve şükürler edilerek 29 çeşit hububat, baharat ve yiyeceğin karıştırılmasıyla aşure hazırlanır. Aşurenin içine katılan malzemeler şöyledir: Pirinç, göce, pekmez (şeker), kuru fasulye, nohut, arpa, kuru üzüm, incir, fıstık, fındık, ceviz içi, limon, vanilya, pirinç unu, karanfil, tarçın, susam, haşhaş, hardal, çörek otu, gül suyu, şeker pare, kayısı, kuş üzümü, dut kurusu, zencefil, yenibahar, hıdır yaprağı, portakal özü ile Hindistan cevizi. (F.107)

Aşurenin hazırlanmasından sonra imam eşliğinde, önce hatim duası sonra da aşure duası yapılır. Şifa ve şükür simgesi olarak görülen aşurenin dağıtılması ile tören son bulur.

4.2.1.2. AŞURE GÜNÜ (GAZİANTEP)

Derleyen: Nurcan Kaplan

Derleme Yeri: Gaziantep

Kaynak Kişi: Emine Kayabaş

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Gaziantep / 1962

Gaziantep'te her yıl muharrem'in onu "Aşure Günü"dür. Halk arasında aşure günüyle ilgili yaygın inanışlardan biri, aşure günü gusül abdesti alındığında bir yıl boyunca hasta olunmayacağına dairdir. Ayrıca Aşure günü kadınlar, gözlerinin bir yıl boyunca ağrıması için gözlerine sürme sürerler.

Aşure günü eve bereket getirmesi için 10 çeşit yiyecek alınır, yine bereket getirmesi için aşure günü evde eski bir şey değiştirilir. Kutlamadan birkaç gün önce evlere misafirler davet edilir ve o gün pişirilen aşureler bu şekilde akrabalara ve komşulara ikram edilir.

Gaziantep'te eğer bir kıza görücü gidilecekse, işin sonunun hayırlı olması için aşure gününe denk getirilir.

4.2.1.3. AŞURA GÜNÜ (İĞDIR)

Derleyen: Ümmügülsüm Yıldırım

Derleme Yeri ve Tarihi: Iğdır / 24.04.2005

Kaynak Kişi 1: Hasan Baykoca

Mesleği: İmam

Doğum Yeri ve Yılı: Kars / 1948

Kaynak Kişi 2: Fatih Danyıldız

Mesleği: Kitapçı

Doğum Yeri ve Yılı: Iğdır / 1979

Iğdır'da, her yıl Muharrem'in onuncu günü "Aşura Günü"dür. "Aşura" kelimesi Arapça'da Muharrem'in onu demek olduğu için, törenler de "Aşure Günü" ismiyle bilinir. Muharrem ayında, aşure gününden önceki dokuz gün oruç tutulur. Fakat, yası temsil eden bu oruç boyunca su içilebilir. Onuncu gün oruç tutulmaz. Muharrem ayının 10. gününe (Aşura) kadar camilerde mersiye-ler okunur, dualar edilir. Özellikle Aşura gününde ve ondan önceki dokuz gün adak kurbanlar kesilir. Adağı olanlar özellikle o güne adarlar. (K.K.2)

Sabahın erken saatlerinde kalkan halk, yaklaşık saat beş gibi camiye gider. Kadınlar ve erkekler farklı bölümlerde imamın günün anlam ve önemini belirten konuşmasını dinlerler. Kaynak kişi Hasan Baykoca'dan derlenen bilgilere göre, bitiş duasının ardından Hz. Hüseyin'in Kербela'da şehit ediliş gününü anmak için belli bir düzende ve sinezenler eşliğinde Aralık Meydanı'nda toplanılır. Toplananların çoğu, bugünü matem günü olarak kabul ettikleri için siyah renk elbise giyinirler ve başlarına da kını temsil eden kırmızı bir kurdele takarlar. Kadınların çoğunun başında "Ya Zehra", erkeklerin ve çocukların başında "Ya Hüseyin" veya "Şehit Hüseyin" yazan kırmızı, yeşil veya siyah renk şeritler; ellerinde ise Hz. Hüseyin'in temsili resmi bulunur. Törenlerde gülünmez, eğlenilmez; aksine " İmam Hüseyin için dökülen her damla yaşın Allah katında bir değeri olduğu" inanışından ve Hz. Muhammed'e atfedilen "Her kim oğlum Hüseyin'e ağlarsa, yada ağlatırsa veya kendini ağlar gibi tutarsa cennet ona vaciptir" hadisinden dolayı bol bol gözyaşı dökülür. Hatta kaynak kişi Ümmügülsüm Yıldırım bu konuyla ilgili "Bizde şöyle bir itikat vardır ki; yalandan gözyaşı dökülürse, kişiye bir yerden manevi bir sıkıntı gelir" demektedir.

Kaynak kişi Fatih Danyıldız'dan edinilen bilgiye göre, aşura günü için son senelerde meydanın ortasında bir platform kurulmuştur. Bu platformun üstündeki kürsüden, ilk önce yörenin âlim olarak bilinen büyükleri, günün anlam ve önemini belirten konuşmalar yaparlar.

Bunun ardından da İmam Caferî Sadık zamanında yazılmış olan “Ziyaret-nâme” adlı metin okunur, Kerbela’da şehit olanlara selam verilir ve Hz.Hüseyin’in düşmanlarına da lanet edilir.

Daha sonra sinezenler (Deste) eşliğinde, sağ ellerle veya son zamanlarda yapıldığı gibi zincirlerle sinelere vurulmaya başlanır. (F.108) Bu zincir vurma işlemine İğdır’da “şebih” denir. Kadınlar zincir vuramazlarken; erkeklerin ise ancak genç ve istekli olanları bu uygulamayı yapabilirler. Şebih işlemini yapanlar genelde siyah elbiseler giyinirler ve elbiselerinin sırt kısmı açık olur. Buralar kanadıkça pudralanır. Bu işlem yapılırken bir taraftan da güzel sesli biri şiirler okur.

Desteden sonra sırayla, “İmam Hüseyin için vücuttan kan çıkarmanın sünnet olması” inanışından dolayı başlara kama vurdurulur. Bu işleme ise halk arasında “baş çıkırma” denir.

Tören esnasında meydanda “Alem” dolaştırılır. Bu alem, tören boyunca ellerde taşınır. Erkekler ve özellikle de kadınlar aleme kumaşlar, eşarplar, paralar takarlar. (F.109) “Alem” bayrak demektir; fakat bu törende, bu bayrak Kerbela’da kolları koparılarak şehit edilen Hz. Ebu’l Fazl Abbas’ın sağ kolunu temsil eder. Hasan Baykoca’nın belirttiğine göre Hz. Ebu’l Fazl Abbas’ın Allah katında derecesi yüksektir ve bu yüzden halk ona niyet ederek onu kendilerine şefaathçi olarak kabul eder ve bunun bir neticesi olarak da bu aleme kumaş bağlarlar. Ayrıca meydanda yine etrafına bezler, eşarplar, paralar bağlanan “Kâsım Otağı” dolaştırılır . (F.110)

Alem ve Kâsım otağına kumaşlar, eşarplar, paralar bağlanmasına ve kurban kesilmesine “Nezir” denir. Nezir, adak demektir.

Aşura günü törenleri, öğlen namazından önce son bulur. Bunun sebebi de Hz. Hüseyin’in öğlen namazına yakın bir zamanda şehit edildiğine inanılmasıdır.

Hasan Baykoca’dan derlenen bilgilere göre, İğdır’da Aşura Günü törenlerinde, aşure pişirilmez; helva dağıtılır. Bunun sebebi aşurenin içinde bulunan katkı maddelerinin çokluğu ve pahalı bir tatlı olmasıdır. Helva ise yası sembolize eder Bu helvanın özel bir pişirme biçimi ve belli bir pişireni yoktur, neredeyse her evde pişirilir ve bunları her ev birbirine gönderir.

Muharrem törenlerinde bazı simgeler bulunmaktadır; mesela, güvercin. Hz. Hüseyin’in şehit edilmesinden sonra binlerce güvercinin onu korumak için başucunda gölge oluşturduklarına inanılır. Diğer bir sembol ise, el ve yüze toprak, çamur sürmektir. Bu uygulama da Hz. Zeynep’in esir düştüğünü simgeler. (K.K.2)

4.3. REGAİB AYINDA YAPILAN KUTLAMALAR

4.3.1. ŞİVİLİK (KONYA)

Derleyen: Şeyma Özdemir

Derleme Yeri: Konya

Kaynak Kişi: Nurten Özdemir

Mesleği: Ev Hanımı

Konya’da her yıl üç ayların başlangıcı olan Regaip ayında “Şivilik” kutlamaları olur. Şivilik kutlamaları için yapılan hazırlıklar bir hafta önce, evlere çerez, lokum, gofret ve Konya’nın özel şekeri olan mevlana şekeri alınmasıyla başlar.

Recep ayının ilk Perşembe gününe denk gelen Regaip ayında çocuklar ellerine geçirdikleri poşetlerle kapı kapı dolaşarak çerez toplarlar. Bu toplanan çerezlere Konya’da “Şivilik” adı verilmektedir. Şivilik toplarken sayıları 5 ile 40 arasında değişen çocuk topluluğu, evlerin kapısını çalmadan önce kaynak kişiden derlenen şu maniye söylerler:

Şivli şivli şişirmiş
Ergen oğlan pişirmiş
İki çörek bir börek
Bize namazlık gerek

veya:

Şivli şivli şişirmiş
Erken kalkan/ olan bişirmiş
İki çörek bir börek
Bize şivlilik gerek.

İkindiye kadar şivilerini toplayan çocuklar, akşam olduğunda ise fenerlerle gezmeye çıkarlar.

Şivi kutlamaları için, her evde “bişi” adı verilen özel bir börek hazırlanır. Akşamdan veya sabah erkenden, “üretme maya” ile yoğrulan hamurlardan ufak bezeler tutulur, mangal başı ocak yahut maltızların üzerine, saplı kara tavalara yerleştirilir, içlerindeki “şırlan yağı” cızırdamaya başlayınca 15-20 cm. çapında açılan mayalı hamurlar birer birer kızgın yağa bırakılır. Kabarıp

kızaran bişiler, alınarak önceden ıslatılmış yufkaların içine dört köşe sarılır. Günümüzde şırlan yağı üretilmediği için, onun yerine zeytinyağı, çiçek yağı gibi sıvıyağlar kullanılmaktadır. Hazırlanan bişiler kaplara konulup, en yakın komşudan başlanarak uzakta oturan hısım, akrabaya kadar dağıtılır. Bu dağıtım esnasında zengin, fakir ayrımı yapılmaz. Aralarında küslük olan kişiler bile birbirlerini atlamamaya dikkat ederler. Çünkü bişi, barışma sembolüdür. Bişiyi alan küs, barışmış olur. Bununla birlikte, küsün bişiyi almaması da ayıp sayılır.

Regaip gecesinde büyükler birbirlerine misafirlğe gidip, birbirlerinin kandillerini kutlarlar. Bu arada erkekler de camilerde okutulan mevlilere katılırlar.

V. ANMA TÖRENLERİ

5.1.1. ABDAL MUSA ANMA TÖRENİ (ANTALYA / ELMALI / TEKKE KÖYÜ)

Derleyen: Gül Domrul

Derleme Yeri: Antalya

Kaynak Kişi: Abdal Postneşini Eriş (Halife Baba)

Mesleği: Abdal Musa Türbesi Sorumlusu

Antalya'nın Elmalı Kasabası'na bağlı Tekke Köyü'nde her yıl haziranın son haftası “Abdal Musa'yı Anma Töreni” düzenlenmektedir. Eskiden mayısın son haftası ile haziranın ilk haftası arasında düzenlenen tören, daha sonra katılımcıların mağdur olmaması için haziranın son haftasına alınmıştır.

Abdal Musa törenleri için yapılan hazırlıklar, günler öncesinden başlar. Anma töreninden 3-4 gün önce gelmeye başlayan misafirler evlerde ağırlanır.

Tören günü önce Abdal Musa Sultan'ın türbesi, daha sonra sırasıyla anesi Ana Sultan, kız kardeşi Hüsniye Bacı, babası Hasan Gazi ve derviş Kaygusuz Abdal'ın türbeleri ziyaret edilir. Kaynak kişiden derlenen bilgiye göre, Abdal Musa Türbesi ziyaret edilirken yapılan bir takım uygulamalar vardır. Bunlardan biri, Abdal Musa'nın ayak ucundaki delikten, dilek tutularak ağrılara iyi gelen çöher veya “kutsal toprak” adı verilen toprağın çıkarılması ve bunun uğur getirmesi amacıyla yenmesidir. Burada yapılan bir başka uygulama da Abdal Musa'nın mezarını çevreleyen zincirlerin üzerinden geçen ve bu zincire çaput bağlayan çocuksuz kadınların çocuk sahibi olacıklarına inanılmasıdır.

Bu ziyaretin ardından Uluçmar Meydanı'na geçilir. Burada sunucunun, güir bir sesle Anadolu'nun dört bir yanından gelenlere, “Hoşgeldiniz. Sefa Getirdiniz” şeklindeki giriş cümlesinden sonra birlik ve beraberliğin güzelliğinden bahsedilir. Abdal Musa Külliyesi Dernek Başkanı ve önde gelenlerin bu tarz açılış konuşmalarını, Tekke Köyü Semah Ekibi'nin gösterileri izler. Akşam kadar bu şekilde konuşmalar ve halk oyunları gösterileri sürer. Akşam ise, Uluçmar Meydanı'nda beş altı dedenin önderlik ettiği “Cem” yapılır. Bu sırada yaklaşık elli evde daha cemler yapılmaktadır. Cemler gece saat ikiye kadar devam eder.

Anma töreninin ikinci günü, Kengerek adı verilen giysilerini giyen semah ekiplerinin gösterileriyle başlar. Pek çok menkıbenin anlatıldığı törende, bu menkıbeler doğrultusunda piyesler gösterilir. İkinci gün yapılan bir başka uygulama da kurban kesilmesidir. Kesilen kurban eti bütün köylüye dağıtılır. Her yıl düzenlenen bu tören tanışma ve kaynaşma adına önemli bir misyon üstlenmektedir.

5.1.2. COĞI BABA ŞENLİKLERİ (SİVAS / İMRANLI / AVŞAR KÖYÜ)

Derleyen: Soner Karaman

Derleme Yeri: Sivas

Kaynak Kişi: Gülseren Narlı

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / İmranlı / Avşar Köyü 1973

Sivas'ın İmranlı İlçesi'ne bağlı Avşar Köyü'nde her yıl nisanın on altısında "Cogi Baba Şenlikleri" yapılmaktadır. Şenlik için bu günün seçilme nedeni ise Cogi Baba'nın bu günde doğduğuna inanılmasıdır.

Köy içinden ve dışında pek çok kişinin katıldığı şenlik, sabahın çok erken saatlerinde dualarla başlar. Yapılan duaların ardından kurbanlar kesilir ve Cogi Baba adına halka dağıtılır. Kutsal olduğuna inanılan bu etle yapılan yemeklerin dağıtımında düşkünlere ve hastalara öncelik tanınmaktadır. Yemeğin yanında verilen su ise Cogi Baba Türbesi'nin yanında bulunan ve taştan çıkan sudur. Halk bu suyu şenlikten sonra evlerine götürür veya gurbette yaşayan akrabalarına gönderir.

Cogi Baba türbesi yapılmadan önce halk, Cogi Baba'nın mezarının yanında bulunan bir taştan akan suyun çevresinde dualar okuyup, kurbanlar keserdi. Ancak 1940 yılında türbenin yapılmasıyla bu tür uygulamalar davul ve zurna eşliğinde yapılmaya başlanmıştır. (K.K.)

Yemeğin ardından yöresel halk oyunları oynanır ve halaylar çekilir. Davul ve zurna eşliğinde çekilen bu halaylarla halk, Cogi Baba'nın doğumuyla gelen yazı kutlamaktadır. (F.111) Yedi saat süren şenliğin son bölümünde dualar edilir ve Cogi Baba anısına göz yaşları dökülür.

5.1.3. ÇİÇEKBAĞA ŞENLİKLERİ (MUĞLA)

Derleyen: Esra Akyol

Derleme Yeri ve Tarihi 1: Muğla / Dalaman 25.01. 2005

Kaynak Kişi 1: Emine Akyol

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Muğla / Dalaman 1957

Derleme Yeri ve Tarihi 2: Muğla / Ortaca / 28.01.2005

Kaynak Kişi 2: Günür Karaağaç

Mesleği: Tarih Öğretmeni

Doğum Yeri ve Yılı: Kars / Kağızman 1955

Muğla’da her yıl ağustosun son perşembesi “Çiçekbaba Şenlikleri” düzenlenmektedir. Muğla’nın Köyceğiz İlçesi ile Denizli’nin Tavas İlçesi’nin Beyağaç Beldesi arasında kalan Sandıraz (Çiçekbaba) Dağı’nda yapılan şenliğe pek çok ziyaretçi katılmaktadır. Çiçek Baba şenlikleri, 1994 yılından beri Beyağaç Belediyesi ile Kaymakamlığı tarafından zenginleştirilerek “Geleneksel Eren Günü”, “Kartal Gölü Yörük Şenlikleri” adı altında düzenlemeye başlanmıştır.

Çiçekbaba Şenlikleri için yapılan hazırlıklar günler öncesinden başlar. Üç dört gün öncesinden Sandıraz Dağı’na çıkılır. Çiçekbaba’nın mezarının yakınlara kurbanlar kucaklarda getirilir. Bu uygulamada dileklerin gerçekleşeceğine dair güçlü bir inanç vardır. Mezarın etrafında adaklarla birlikte dönüldükten sonra kurbanlar kesilir ve orada bulunanlara dağıtılır. Şenlikte Çiçekbaba’nın mezarının yakınında bulunan bir ağaca da çaputlar bağlanarak, dilekler tutulur.

Çiçek Baba Şenliği’nde özel eğlenceler yapılmaz, özel kıyafetler giyilmez, maniler-türküler söylenmez, çalgı çalınmaz, oyunlar oynanmaz. O gün ibadetle geçirilir.

5.1.4. DEDEBAĞ HAYRI (AYDIN / KARACASU)

Derleyen: Esra Yazdıç

Derleme Yeri ve Tarihi 1: Aydın / 13. 04.2005

Kaynak Kişi 1: Süleyman Sertkaya

Mesleği: Seramikçi

Doğum Yeri ve Yılı: Aydın / Karacasu 1952

Derleme Yeri ve Tarihi 2: Aydın / 15.04. 2005

Kaynak Kişi 2: Hüseyin Kuruüzüm

Mesleği: Türkçe Öğretmeni

Doğum Yeri ve Yılı: Aydın / Karacasu 1947

Aydın’ın Karacasu İlçesi’nde her yıl ağustosun son pazar günü “Dedebağ Hayrı” yapılır. Dedebağ Yaylası’nda yapılan Hayır, Dedebağ isimli evliyaı anmak üzere düzenlenir. Bu tören sadece Karacasululara değil; çevre il ve ilçelerden gelenlerin yanı sıra Makedonya, Almanya gibi ülkelerden gelenlere de ev sahipliği yapar.

Karacasu’nun son genel nüfus sayımına göre 21.980 olan nüfusu, bu törenle birlikte neredeyse iki katına çıkar. Zaten bu hayrın yapılış amacı da Aydın Karacasu’dan yola çıkarak bütün dünyaya yayılmış Karacasuluları birleştirmek ve gelecek nesilleri birbirleriyle kaynaştırmaktır.

Hayır hazırlıkları bir hafta önceden duyurulmaya başlanır. Tarihler 25-30 Ağustos’u gösterdiğinde, halk kendi bütçesine göre yapacakları yardımı ayarlayarak, bu iş için çalışan kurula iletirler. Karacasuluların bazıları bu hayıra bir çuval un, bir erkeç ile katılırken; bazıları da traktör ve kamyonuyla odun taşıyarak katılır. Böylece tüm halk el ele, pazar gününe hazırlanır.

Bu büyük hayırda yapılan üç önemli ve olmazsa olmaz yiyecek; keşkek, turşu ve buğday unundan yapılmış ekmektir. Elli büyük kazan içerisinde pişirilen keşkek, 1200 kilo et, 1200 kilo buğdayla yapılmaktadır. Genellikle düğünlerde yapılan ve hayıra katılımı arttıran bu özel yemek için, erkeç denilen erkeğin etinin güzel olduğu söylenir. Dedebağ Hayrı’nda yaklaşık 150 tane erkeç kesilir. Kaynak kişi Hüseyin Kuruüzüm, yemeklerin hazırlık aşamasını şöyle anlatmaktadır. “Keşkek yapımında etler kazanlarda kemiklerinden ayrılıncaya kadar haşlanır ve kemiklerden ayrılan etler kazandan alınarak gönüllü kadınlar tarafından lime lime edilir. Bu işlem devam ederken et suyuna bırakılan aşı buğdaylar kaynatılarak pişirilir. Buğdaylar şişip açıldıktan sonra, ateşten alınarak başka bir yerde kepeklerle yavaş yavaş dövülmeye başlanır. Bu işlemle buğdayın tamamen açılması sağlanır. Daha sonra kazan, ateşin üzerine tekrar konulur ve içine lime lime edilmiş etler de eklenerek, erkeç-

ler tarafından tokmaklarla dövölmeye başlanır. Keşkek pişirildiğı yada dövöldüğü sırada, kazanın başında bir kavga veya dedikodu yapıldığında keşkeğın ekşidiğıine inanılır.

Keşkeğın yanında servis edilecek turşu, haşlama yöntemiyle yapılır. Bir gün önceden kazanlarda haşlanan turşuluk malzemeler, büyük ve derin varillere haşlandıkları suyla bastırılırlar. Üzerlerine tuz serpilen turşulukların bir gün sonra kıvama gelmesi beklenir.

Buğday unundan yapılan ekmek, halkın evlerinden verdikleri buğdayların değirmende öğütölerek un haline getirilmesi ve bu iş için gönüllü olan fırınlar tarafından pişirilmesiyle hazırlanır.”

Yemeklerin pişirilmesi Dedebağ Hayrı’nın bir gece öncesinden başlar. O gece halk, sabaha kadar hiç uyumadan bir gün sonraki hayır hazırlıklarını yetiştirmeye çalışır.

Ertesi gün, sabah sekiz gibi başlayan keşkek dağıtımı, öğlene kadar sürer.

Hayra, Karacasu dışından katılanlar da Karacasu halkı gibi bu keşkeğın Dedebağ’ın şifasıyla pişmiş olduğıuna inandıkları için, yanlarında getirdikleri kaplara hatta kovalara keşkeklerini alıp, evlerine götürürler.

Verilen yemeğın ardından, imam tarafından mevlitler okunup, dualar edilir. Dedebağ Dedesi’nin mezarına yapılan ziyaretler, kabrin etrafında kılınan namazlarla, okunan dualarla ve mezarın etrafındaki ağaçlara dilek çaputları bağlanmasıyla devam eder. Hayırda, gençleri etrafına toplayan dedeler ve neler, onlara Dedebağ ile ilgili pek çok hikaye anlatırlar.

Keşkeğın bitip mevlidin sona ermesiyle Hayır da sona erer. Seneye tekrar buluşmak üzere sözler alınıp verildikten sonra, herkes son bir defa daha dedeyi ziyaret ederek dağılır.

5.1.5. ERTUĞRUL GAZİ’Yİ ANMA VE SÖĞÜT ŞENLİKLERİ (BİLECİK)

Derleyen: Abdullah Yılmaz

Derleme Yeri: Bilecik

Kaynak Kişi: Ayhan Çevik

Mesleğı: Vali

Doğum Yeri ve Yılı: Tekirdağ / Hayrabolu / Çıkrıksı Köyü 1951

Bilecik’te her yıl Eylülün ikinci haftası, Cuma günü başlamak üzere üç gün süren “Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenlikleri” düzenlenmektedir. Daha önce Söğüt’ün ileri gelenlerinin önderliğinde ve halkın yoğun katılımı ile gerçekleştirilen şenlik, 1984 yılından itibaren Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı’nca düzenlenmeye başlanmıştır.

Türkiye’nin dört bir tarafına dağılmış olan Karakeçili aşiretine mensup Yörükler her yıl bu şenliğe katılarak, Ertuğrul Gazi Türbesi’ni ziyaret edip, ona dua ederler.

Son yıllardaki tanıtımlarla şenliğe katılan ziyaretçi sayısı artmıştır. Özellikle Sovyetler Birliği’nin yıkılması ile bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleri her yıl artan bir ilgi ile Söğüt’e gelmektedirler.

2004 yılında 723. düzenlenen Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenlikleri 10:30’da Ertuğrul Gazi Türbesi’nin yanındaki Türk Büyükleri Anıtı’na çelenk konulması ve buradaki saygı duruşu ile başlar. Halk oyunları gösterilerinden sonra Ertuğrul Gazi Mescidi ziyaret edilir. Burada Ertuğrul Gazi ve Türk Büyükleri adına okutulan mevlidin ardından şenlik, panellerle devam eder.

Şenlikte, çeşitli yörelerden katılan halk oyunları ekipleri de oyunlarını icra etme fırsatı bulurlar. Cuma gününki şenlik programı, akşam düzenlenen Yörükler Gecesi ve Kültür Bakanlığı Şenlik Konserleri ile son bulur.

Cumartesi günü öğlen saatlerinde ülkenin dört bir tarafından gelen Yörükler ve misafirler karşılanır. Karşılama töreninde Söğüt’te kurulan çeşitli il ve ilçe derneklerine ait halk oyunları ekipleri yöre oyunlarını sergilerken; misafir Yörükler de kendi halk oyunlarını sergilerler. Bunu mehteran bölüğünün gösterileri takip eder. Cumartesi günü düzenlenen diğer bir önemli uygulama da cirittir.

Şenlikte çeşitli konularda açılan sergilerin yanı sıra, geleneksel Yörük çadırı da oldukça ilgi toplar. Şenliğin ikinci günü, ertesi gün misafirlere ikram edilmek üzere şifalı etli pilav pişirilir ve ertesi güne hazır hale getirilir.

Pazar günü, önde Mehteran bölüğü, Ertuğrul Sancağı, cirit ekibi, milli kıyafetleri ile Yörükler, halk oyunu ekipleri ve halkın katılımı ile ilçe merkezinde

den Ertuğrul Gazi Türbesi'ne kadar şenlik yürüyüşü yapılır. Ertuğrul Gazi Türbesi topluca ziyaret edilerek tören alanına geçilir. Buradaki saygı duruşu ve İstiklal Marşı'ndan sonra törene devam edilir. Yapılan konuşmaların ardından Mehteran konseri, cirit gösterileri, Yörüklerin halk oyunları, misafir halk oyununu ekiplerinin gösterileri ile resmi geçit yapılır. Öğlen saatlerine doğru yapılan geleneksel şifalı pilav ve üzüm ikramı ile şenlik son bulur.

5.1.6. GADİR BAYRAMI (ADANA / SEYHAN)

Derleyen: Sinem Gen

Derleme Yeri: Adana / Seyhan

Kaynak Kişi: Ali Hiçyılmaz

Mesleği: Öğretmen

Doğum Yeri ve Tarihi: Adana / Seyhan 12.01.1947

Adana'nın Seyhan İlçesi'nde her yıl 5 - 15 Şubat tarihleri arasında Gadir Bayramı kutlamaları olur.

Kaynak kişi Ali Hiçyılmaz'dan derlendiğine göre, Seyhan'da yaklaşık 85 tane namaz vardır. Namaz, Seyhan'da şölen niteliğinde kutlanılan bayramlara verilen genel addır.

Namazlardan bazıları, Kurban Bayramı, Unsura, Hac, Hz. İsa'nın Miladı gibi adlar taşır. Kaynak kişinin belirttiğine göre namazların en kutsalı ve en büyüğü "İyd el Gadir" olarak bilinen Gadir Bayramı'dır. Gadir Bayramı, Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi'ne istinaden yapılır. Amaç o günü anmaktır.

Namaz, önceden seçilen kişilerin evinde veya kutsal sayılan yerlerde yapılır. Kaynak kişinin belirttiğine göre, namaza katılabilmenin ve namazda çalışabilmenin bazı kuralları vardır. Namaza katılabilmek için öncelikle Nusayri olunmalıdır. Ayrıca namazda çalışacak kadın ve erkeklerin temiz olmaları şarttır. Ancak bu temizlik sadece beden değil, ruhen de olmalıdır. Boşanmış kadınlar ve biyolojik özelliklerinden dolayı özel durumda olan kadınlar namazda çalıştırılmazlar.

Ortalama iki veya üç tosun ve çok daha fazla horozun kesildiği Namazda, kadın ve erkekler için ayrı iş bölümleri vardır. Erkekler namaz çorbası için alınan tosunları, koyunları geceden keserken, kadınlar da kesilen etleri ayıklayıp temizlerler. Kadınlar çorbanın diğer malzemelerini ve tandır ekmeğini de bir gece önceden hazırlarlar. (F.112) Çorbanın tüm malzemeleri hazırlandıktan sonra kazanlarda çorbalar kaynatılmaya başlanır. Çorbayı karıştırma işini genellikle erkekler yapar. (F.113) Hazırlanan çorba, ertesi gün öğlen saatlerine doğru önce namaza gelen misafirlere daha sonra bütün komşulara dağıtılır.

5.1.7. HACET BAYRAMI (ANKARA / NALLIHAN)

Derleyen: Songül Kabak

Derleme Yeri ve Tarihi: Nallıhan / 14 .05.2005

Kaynak Kişi: Hatice Çelik

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Nallıhan 1959

Ankara'nın Nallıhan İlçesi'nde her yıl Mayısın sonu ile Haziranın başları arasındaki bir günde “Hacet Bayramı” kutlamaları yapılır. Kaynak kişiden derlenen bir efsaneye göre; “Akşemseddin bir gün memleketi Göynük'ten yola çıkar. Yolu üzerinde bulunan Nallıhan'dan geçer, ancak burada konaklamaz. Bir süre Trakya'da kaldıktan sonra, aradan geçen 30 yıl sonunda birden aklına Nallıhan gelir ve dayanamayıp Nallıhan'a gider. Nallıhan'a yerleşir ve burada ölür.” Akşemseddin'in Nallıhan'a geldiği gün Hacet Bayramı olarak kutlanır. İlk kutlanma gerekçesinin bu efsane olduğuna inanılan Hacet Bayramı son senelerde Nallıhan Belediyesi tarafından düzenlenmeye başlamıştır.

Kutlamaya mevlit okunarak başlanır. Daha sonra yörede çok yetiştirilen pirinçten pilav yapılır.(F.114) Pilavın en önemli özelliği, yenilirken kaşık kullanılmaması ve yufkayla yenilmesidir. (F.115) Bu nedenle kadınların topluca yaptıkları yufkalar dağıtılır. Yemeğin yenilmesinin ardından eğlencelerin yer aldığı şenlik, gece de halk konserleri ile devam eder.

5.1.8. HAÇKALI BABA ŞÖLENİ (TRABZON / DÜZKÖY)

Derleyen: Burcu Baytekin

Derleme Yeri: Trabzon

Kaynak Kişi 1: Salih Erdoğan

Mesleği: Müteahhit

Doğum Yeri ve Yılı: Trabzon / Tonya 1949

Kaynak Kişi 2: Yasemin Tonyalı

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Tarihi: Trabzon / 01.05.1956

Trabzon'da her yıl 20 mayısta “Haçkalı Baba Şöleni” yapılmaktadır. Haçkalı Baba isimli bir evliya'yı anmak üzere düzenlenen şölen, Düzköy Yaylası'ndaki Haçkalı Baba Türbesi'nde yapılır. Bu türbeyle ilgili kaynak kişi Yasemin Tonyalı'dan derlenen bir efsane şöyledir: “Köyün su ihtiyacı olduğu bir zaman Haçkalı Baba, bugün türbenin bulunduğu yerdeki bir taşın üzerine vurarak “Burayı kazın, buradan su çıkacak” der. Bunun üzerine köy halkı işaret edilen yeri kazar ve bugün hâlâ içilebilen su ortaya çıkar. Bu su günümüzde Türbe'nin arka kısmında bulunmaktadır.” Bu efsane duyuldukça kaynağı görmek isteyenlerin sayısı günden güne artmış ve buna paralel olarak su da kirlenmeye başlamıştır. Tonyalı'nın belirttiğine göre, son zamanlarda su yakınlarında bir kertenkele ortaya çıkmıştır. Halk, bu hayvanın suyu korumaya çalışan kertenkele kılığında bir evliya olduğuna inanmaktadır.

Şöleniden birkaç gün önce erkekler ineklerin çırnaklarını (çanları) elden geçirilip, puruncaları (ineklere takılan pullu boncuklu başlık) dikerek boyatırlar. Kadınlar ise, bellerine sardıkları peştamalları, püskülleri, renkli kuşakları, başlarına bağladıkları pullu yaşmaklarını (çember) hazırlarlar.

Cuma namazını Haçkalı Baba Camii'nde kılmak yıllardan beri süregelen bir gelenektir. Bu nedenle Perşembe gecesi yada Cuma sabahı büyük kamyonetlerle yola çıkılır. Yaylaya çıkılırken diğer köylerden gelenlerle karşılaşıldıkça davul, zurna ve kemençe eşliğinde horon tepilir; şarkılar, maniler söylenir. (F.116) Bu manilerden biri şöyledir:

Yaylaya gideceğim
Yollara kona kona
Gelir bulursun beni
Evimi sora sora

Yaylaya varıldığında namaz kılınır, Haçkalı Baba'nın kızının da bulunduğu türbede dualar edilir, adaklar adanır. Anma merasimi bittiğinde halk türbenin üst kısmında bulunan eğlence yerine çıkar. Burada "kazanlar kaynatılır." Hamsi, içli tava, kaygana, hamsi ekmeği, karalahana sarması, lahana gulyası, otlu ekmek, çımıra ve minci belli başlı yemek menüsünü oluşturur. Yemeklerin yenilmesinden sonra panayırılar kurulur ve yöresel yemekler, kıyafetler satılır.

Şölen süresince her yerden kemençe sesini duymak mümkündür. Kadın erkek, çoluk çocuk, genç yaşlı herkes elele tutuşarak kilometrelerce uzunlukta horon halkası oluştururlar. İki gün süren şenlik süresince horon tabakası hiç eksilmez.

Gençler kendi aralarında çeşitli yarışmalar düzenlerler. Penaltı atışları, iplere dizilen balonlara silahla atış yapmak bu eğlencelerden bazılarıdır. Bu yarışmalar sonunda kazananlara günün anısına çeşitli hediyeler verilir.

Gündüz başlayan eğlenceler gece on bir – on ikiye kadar devam eder. Şölen sonunda yaylada evleri olanlar evlerinde kalırken, olmayanlar ise diğer evlere misafir edilir. İki günlük bu kutlamanın ardından dönüş yolculuğu başlar.

5.1.9. HARMANTEPE ŞENLİKLERİ (TRABZON)

Derleyen: Derya Aydın

Derleme Yeri: Trabzon

Kaynak Kişi: Nilgün Aslan

Mesleği: Üniversite Öğrencisi

Doğum Yeri ve Tarihi: Trabzon / 15.10.1976

Trabzon'da her yıl 29 Haziran'da "Harmantepe Şenlikleri" yapılmaktadır. Kaynak kişiden derlenen bilgiler ışığında, 1914 yılında Trabzon'daki Madurdağı'nın eteklerinde Madurdağı Savaşı olmuştur. Harmantepe Şenlikleri de burada şehit düşen askerleri anmak üzere düzenlenir.

29 Haziran günü Türkiye'nin dört bir tarafından gelenlerin katılımlarıyla gerçekleştirilen şenlik, günün anlam ve önemine dair yapılan konuşmalar ve okunan şiirlerde şehitlerin kahramanlıklarının anlatılmasıyla başlar.

Resmi törenin hemen ardından halkın toplanmasıyla mevlitler okunur, yemekler verilir. Şenlikteki menü pilav, dolma ve etten oluşmaktadır. Yemeklerin yenilmesinden sonra yapılan dualarla, okunan mevlidin sevabı şehitlere bağışlanır. (K.K.) Şenlikte açılan kıyafet ve yiyecek sergileri Türkiye'nin dört bir tarafından gelen halka cevap verecek niteliktedir.

Harmantepe şenliklerinde en dikkat çekici uygulamalardan biri de şehitlikteki mezarların başına çocuklar tarafından şeker konulmasıdır. Bu uygulamanın temelinde yatan en önemli sebep ise, şehitlerin de bu şenlikte tıpkı hayatla olanlar kadar mutlu olmasıdır.

5.1.10. HAYDAR SULTAN ŞENLİKLERİ (ANKARA / KESKİN / HAYDAR SULTAN KASABASI)

Derleyen: Hacer Yalçın

Derleme Yeri: Ankara / Keskin / Haydar Sultan Kasabası

Kaynak Kişi: Cihan Uğur

Mesleği: Haydar Sultan Türbesi Sorumlusu

Doğum Yeri: Aydın

Ankara'nın Keskin İlçesi'ne bağlı Haydar Sultan Kasabası'nda her yıl 16 Ağustos'ta "Haydar Sultan Şenlikleri" yapılmaktadır. Cihan Uğur'un belirttiği- ne göre Haydar Sultan, Ahmet Yesevi'nin oğludur. 13. yüzyılın başında Hora- san'dan Keskin'e İslamiyet'i tanıtmak ve yaymak amacıyla gelir. Ancak bur- da esir düşer ve günümüzde türbesinin yakınlarında bulunan kuyuda yedi yıl esaret hayatı yaşar. Bu yedi yılın sonunda, ağustos ayının ortalarında, Hacı Bektaş Veli güvercin şekline girip, Haydar Sultan'ı kurtarır. Halk arasında Haydar Sultan'ın 16 Ağustos'ta bu kuyudan kurtulduğuna inanılmaktadır ve bu nedenle her yılın 16 Ağustos'unda bu kurtuluşu kutlamak amacıyla bir araya gelinir. Bugün, o kuyu kapatılmıştır, ancak içinde Haydar Sultan kuyu- dayken döktüğü gözyaşları olduğuna inanılan su bulunmaktadır.

Şenlik Ağustos'un on altısında olmasına rağmen, ziyaretçiler birkaç gün öncesinden kasabaya gelirler ve ilk olarak Haydar Sultan Türbesi'ni ziyaret ederler. Burada alınan abdestin ardından türbede iki rekat namaz kılınır ve dua edilir.

Kaynak kişinin belirttiğine göre, Haydar Sultan Türbesi'nde dilek tutul- duktan sonra, Haydar Sultan'ın yedi yıl kaldığı kuyunun içine bakılır. Böylece kuyunun içinde görülecek şeylerle, tutulan dileğin gerçekleşip gerçekleşmeye- ceğine dair yorumlar yapılır. Bundan sonraki uygulama ise, türbenin dışında secde ediyor gibi duran ağaca dilek tutularak bez bağlanmasıdır. Kaynak kişi burada duası kabul olan kişilerin daha sonraki senelerde türbeye adaklarıyla birlikte tekrar gelmeleri gerektiğini söylemektedir.

Halk arasında çocuğu olmayan birinin, buraya gelip bu pratikleri yapma- sının ardından çocuk sahibi olduğunda, çocuğun adını Haydar veya Sultan koyması gerektiğine, yoksa çocuğun öleceğine dair güçlü bir inanç vardır.

İki yada üç gün süren şenlikler sürecince mahalli sanatçılar konserler ve- rirler. Şenliğin sonunda da Hacı Bektaş Veli Türbesi ziyarete gidilir.

5.1.11. HÜSEYİN GAZİ'Yİ ANMA TÖRENİ (ANKARA / MAMAK)

Derleyen: Mehmet Coşkun

Derleme Yeri: Ankara

Kaynak Kişi 1: Gülağ Öz

Mesleği: Kültür Bakanlığı Ankara Edebiyat Şubesi Müdürü / Hüseyin Gazi Derneği Başkanı

Doğum Yeri ve Yılı: Sivas / Sivrialan Köyü 1952

Kaynak Kişi 2: Kemal Bahtiyar Sipahioğlu

Mesleği: Matbaacı

Doğum Yeri ve Yılı: Ankara / Kayadibi Köyü 1976

Ankara'nın Mamak İlçesi'nde bulunan Hüseyin Gazi Mahallesi'nde her yıl eylülün ilk pazar günü "Hüseyin Gazi'yi Anma Törenleri" yapılmaktadır. Hü- seyin Gazi'yi anmak amacıyla düzenlenen bu törenlere her sene binlerce kişi katılmaktadır. (K.K.1)

Sabahın erken vakitlerinde ellerinde piknik sepetleriyle Hüseyin Gazi Da- ğı'na çıkan halk, Mamak Belediyesi ve Hüseyin Gazi Kültür Vakfı birlikteliğin- de gerçekleştirilen bu törende gönlünce eğlenir.

Şenliğe katılan politikacıların konuşmalarının yanı sıra mahalli sanatçıla- rın konserlerinin de büyük coşku yarattığı tören, açılan kitap ve hediyelik eş- ya fuarları, seyyar satıcıların kurduğu tezgahlarla adeta bir panayır havasına bürünür. Ayrıca şenlikte diğer bir etkinlik olan semah gösterileri, halkın töre- ne olan ilgisini artırır.

5.1.12. MAHYA ŞENLİĞİ (MUĞLA / KÖYCEĞİZ)

Derleyen: Esra Akyol

Derleme Yeri ve Tarihi: Muğla / Dalaman 25.01. 2005

Kaynak Kişi 1: Emine Akyol

Mesleği: Ev Hanımı

Doğum Yeri ve Yılı: Muğla / Dalaman 1957

Derleme Yeri ve Tarihi: Ortaca 28.01.2005

Kaynak Kişi 2: Günür Karaağaç

Mesleği: Tarih Öğretmeni

Doğum Yeri ve Yılı: Kars / Kağızman 1955

Muğla'nın Köyceğiz İlçesi'ndeki Ağla Yaylası'nda her yıl ağustosun ikinci haftası "Mahya Şenliği" yapılır. Köyceğiz Belediyesi'nin organize ettiği şenliğin doğuşuyla ilgili kaynak kişiden derlenen bir menkıbe şöyledir;

"Köyceğiz'in Zeytinaları Köyü'nde iki genç yaşamaktadır. Bu iki genç birbirlerini severler ve evlenmek isterler. Fakat oğlan, bir ermiştir ve evinde un, et eksik olmaz. Bu sırrını kızı da bildirir ve bunu kimseye söylememesini tembih eder. Eğer söylerse evinin bereketinin gideceğini ve her zaman sofrasında bulunan bıçağın, kızı öldüreceğini belirtir. Kız bütün bunları kabul eder. Aylar yıllar geçer, evliliklerinde hiçbir problem yoktur. Bir gün genç gelin ekmek yapan bir komşusuna gider. Ekmeğin kokusu kızı çok güzel gelir. Ekmeğin çok güzel görüldüğünü ve çok güzel koktuğunu söyler. Komşusu, "Sizin evde ekmeğin pişmez mi ki?" der. Kız, "Pişer, hatta çuvalımızdan unumuz, çengelimizden etimiz eksik olmaz." diyerek elinde olmadan kocasının sırrını ağzından kaçırmış. Bunun üzerine koşarak eve gider, ne çuvalda un ne de çengelde et kalmıştır; evin bereketi kaçmıştır. Oğlan eve geldiğinde her şeyi anlar; karısı sarararak solmuştur. Yapabileceği hiçbir şey yoktur. Daima sofranın üzerinde duran bıçak yerinden fırlayarak kızın kalbine saplanır ve kız ölür. (Bazılarına göre de kızı oğlan öldürmüştür; ama daha çok ilk anlatı geçerlilik gösterir.) Bunun üzerine oğlan dağa kaçır. Kızın öldüğünü duyan akrabaları ve zaptiyeler, onu kocasının öldürdüğünü zannederek, ermişin peşine düşerler. Çok geçmeden, Ağla Köyü'nde bugün şenliğin yapıldığı yerde, oğlan yakalanır. Oğlan, kızı kendisinin öldürmediğini ve kendisinin eren olduğunu söyler. Bunun üzerine zaptiyeler ve kızın akrabaları oğlandan, ermiş olduğunu ispatlamasını isterler. "Demek ermiş bir kişisin, göster bakalım marifetini. Bu ağustosun dayanılmaz sıcağından kurtar bizi!" derler. Bunun üzerine eren orada bulunan cınarlardan birini şu dizeleri söyleyerek oradakilerin üzerine gölge yapar;

"Eğil kavağım eğil,
Yarım gurbet ele gitti.
(Gönül uzağa gitti) "

Daha sonra oğlandan susadıklarını ve kendilerine su bulmasını isterler. Eren elinde bulunan asasıyla yere vurur ve buz gibi su çıkar. Bütün bu isteklerden sonra acıktıklarını, sofraya donatmasını isterler. Eren, dua eder ve önlerine bir sofraya gelir. Bütün bunlardan oğlanın ermiş bir kişi olduğuna inanırlar; ama yapabilecek bir şey yoktur. Zaptiyeler ereni aralarına alırlar ve bir tepeden geçerlerken eren "Biraz duralım!" diyerek izin ister. İsteğini yerine getirirler. Eren "Ey Allah'ım, böyle yaşamaktansa yaşamayayım, bana bu acıyı çekirme, asamı fırlattığım yer mezarım olsun, beni oraya gömün!" diyerek asasını gökyüzüne fırlatır ve kaybolur. Erenin asasının Zeytinaları Şeyhler Mahallesi'ne düştüğü ve oradaki türbenin de bu erene ait olduğu söylenir."

Bu menkıbeden yola çıkan halk, her sene bu ereni anmak üzere Mahya Şenliği'ni düzenlemektedir. Bu şenlikte kısa bir süre öncesine kadar özel bir eğlence yapılmaz; özel elbiseler giyilmez, şarkı, türkü söylenmezken; son zamanlarda aileler şenliğe kaset çalarlarla gelmeye başlamışlardır. Hatta Köyceğiz Belediyesi şenliği zenginleştirmek adına halk müziği sanatçıları, halk oyunları ekiplerini getirmeye başlamıştır.

5.1.13. SARIKIZ HAYRI (EDREMİT / GÜRE)

Derleyen: Merve Karakaya

Derleme Yeri ve Tarihi: Edremit / 8 Mayıs 2005

Kaynak Kişi: Nuray Göçmen

Mesleği: Emekli Memur

Doğum Yılı: 1964

Edremit'in Güre İlçesi'nde her yıl 16 Ağustos'ta "Sarıkız Hayrı" düzenlenir. Kaynak kişi Nuray Göçmen'den derlenen Sarıkız'la ilgili bir efsane şöyledir: "Sarıkız ve babası "Cılbak Baba", Edremit'in Güre İlçesi'nde yaşarlar. Bir süre sonra da Kavurmacılar Köyü'ne yerleşirler. Böylece baba-kız, kışı Kavurmacılar'da, yazı ise Kaz Dağları'nda geçirirler. Bir gün Cılbak Baba hacca gitmeye karar verir. Sarıkız'ı ise yakın bir komşularına teslim eder. Bu süre sonra, yani babası hacda iken, köyün delikanlıları Sarıkız'a evlenme teklif ederler. Sarıkız, bu tekliflerin hiçbirini kabul etmez. Bunun üzerine delikanlılar da bunu gurur meselesi haline getirirler ve Sarıkız'a iftira atarlar. Babası hacdan dönünce bu iftiralara duyar ve Sarıkız'ı öldürmeye karar verir. Birlikte şimdiki Sarıkız Tepesi'ne çıkarlar. Babası, namaz kılmak için Sarıkız'dan su ister. Sarıkız'ın getirdiği su, çok tuzludur. Babası, Sarıkız'a suyu nereden getirdiğini sorar. Sarıkız da onu denizden getirdiğini söyler. Yani kolunu uzatıp Edremit Körfezi'nden babasına su getirmiştir. Babası, Sarıkız'ın sırrını anlar. Ancak kızı ortadan kaybolmuştur. Kaybolduğu yer, taşlarla çevrilidir. İftiralara inandığı için çok üzgün olan Cılbak Baba ölmeden önce Güre'ye ve Kavurmacılar Köyü'ne beddua eder."

Güre'de Sarıkız efsanesine o kadar inanılır ki, bu efsane etrafında bir inanç yumağı teşekkül etmiştir. Bu bağlamda Güre'nin sularının buz gibi akması, Cılbak Baba'nın "Güre'nin kızları kovuk, suları soğuk olsun." şeklindeki bedduasına ve eskiden beş yüz hane olan Kavurmacılar Köyü'nün bugün beş hane kalması da "Biri, iki olmasın." bedduasına dayandırılır.

Kaynak kişiden derlendiğine göre, Güre'de zaman zaman Sarıkız'ın evinde ayak seslerinin duyulduğu; zaten saçlarının da evinin ortasında bulunan çınar ağacının dibindeki dibek taşlarının üzerinde olduğu söylenir.

Güre'de Sarıkız Hayrı'nın yapılacağı tarihten önce, Güreliler tarafından Sarıkız ve babası için mevlit okutulur. Mevlit sırasında ufak tefek ziyafetler verilir.

16 ağustos'ta sabahın erken saatlerinde kalkan halk, yaklaşık yedi saat süren bir süre sonunda Sarıkız Makamı'na gider. Bu ziyaret, yörede Sarıkız'ın babasına "Cılbak Baba" denildiği için "Cılbağa gitmek" olarak bilinir. Bu bağlamda ziyareti gerçekleştirenlere "Cılbakçılar", bu ziyaret gerçekleştirenlerken

kullanılan arabaya "Cılbak arabası" ismi verilir. Kaynak kişiden edinilen bilgiye göre, cılbağa ancak iyi niyetli kişiler gidebilirler; kötü niyetli kişiler ise bir şekilde engellerle karşılaştıkları için geri dönmek zorunda kalırlar.

Makama ulaşıldığında ilk karşılaşılan yer, "Kaz Avlusu Kapısı"dır. Burası taşlarla örülmüş bir avludur. Buraya ilk olarak varmak ve burayı son olarak terketmek adeta, halk arasında bir oyun haline gelmiştir. Öyle ki, "Kaz Avlusu Kapısı"na ilk ulaşan "Cılbağın kapısını bu yıl ben açtım" diyerek, buradan en son ayrılan kişi ise " Cılbağın kapısını ben kapadım, anahtarı bende" diyerek övünür.

Nuray Göçmen, Kaz Avlusu'nun içinden geçilerek Sarıkız Makamı'na ulaşıldığını belirtmektedir. Burada yapılması gereken ilk iş, Sarıkız'ın mezarı etrafında salavat ve tekbir getirerek üç kez dönmektir. Allah rızası için kılınan iki rekat namazdan sonra çaputlar bağlanır, mumlar dikilir ve dilekler tutulur. Bu dilekler, bir sonraki seneye kadar gerçekleşirse, dilek sahibinin Sarıkız Makamı'nı tekrar ziyaret etmesi gerekir.

Sarıkız'ın mezarı etrafında bolca bulunan çakıl taşlarıyla, dilekler tutulduktan sonra, dileğin tutulduğu taşların altında kırmızı veya siyah benekli böcek aranır. Şayet bu böcekler bulunursa, dileğin gerçekleşeceği; bulunmazsa, gerçekleşmeyeceğine inanılır.

Cılbağa gidildiğinde ziyaret edilen ikinci yer, Cılbak Baba Makamı'dır. Kaynak kişi Nuray Göçmen'in belirttiğine göre, Cılbak Baba'nın mezarının bulunduğu bu tepeye "Baba Tepesi" denilmektedir. Baba Tepesi'nin doğu tarafında Cılbak Baba Türbesi'nin yanı sıra bir de Hristiyan mezarlığı, güneyinde ise masaya benzeyen "Helvacı Taşları" bulunmaktadır. Eskiden Sarıkız Hayrında bu taşların üzerinde helva satıldığından taşlar bu adı almıştır. Güre'de yaygın olan bir inanışa göre, Baba Tepesi'nde bulunan ve zemzem aktığına inanılan pınarın suyu, kişinin niyetine göre akar. Bu durumda, burayı ziyaret edecek kişi iyi niyetli ise, pınarın suyu akacak, kötü niyetli ise akmayacaktır.

Cılbak Baba Makamı'nın da ziyaret edilmesinin ardından yemekler yenir ve ertesi gün yapılacak olan Hayır için Kavurmacılar Köyü'ne doğru yola çıkılır. Gidiş yolunda Sarıkız çiçeği toplayanlar, bunları Hayıra katılamayanlara verirler. Bu arada şunu da söylemek gerekir ki, Sarıkız Makamına çıkamayanların, "Sarıkız Kurbanı" kesmek zorundadırlar.

Gelelim ertesi güne. Sarıkız Hayrı'nın düzenlendiği Kavurmacılar Köyü'nde bütün hazırlıklar Ulu Çınar'ın yanında yapılır. Gece boyunca, ertesi gün verilecek yemeğin yapımıyla uğraşan halk, hayır yemeği verilmesinin felaketleri uzaklaştırdığına inanır. Kaynak kişi Hayrın verilmediği bir yıl, Kavurmacılar Köyü'nü sel bastığını söylemektedir.

Bütün hazırlıkların tamamlanmasından sonra, yemekler traktörlere yüklenip, "Yalnız Çam" denilen yere götürülür. Burada bir taraftan yemekler yenilirken, diğer taraftan da Sarıkız anlatıları dilden dile geçmeye devam eder.

5.1.14. SEYYİT BATTAL GAZİ ŞENLİĞİ (ESKİŞEHİR)

Derleyen: F. Betül Özalp

Derleme Yeri ve Tarihi: Ankara / 10.05.2005

Eskişehir'de her yıl 1 Eylül'de Seyyit Battal Gazi'yi anmak üzere "Seyit Battal Gazi Şenlikleri" düzenlenmektedir.

5.1.15. ULUĞBEY SEYYİT VELİ SULTAN BABA ANMA TÖRENLERİ VE PILAV FESTİVALİ (ISPARTA / SENİRKENT / ULUĞBEY KASABASI)

Derleyen: Fatih Durmaz

Derleme Yeri: Isparta / Senirkent

Kaynak Kişi: Mustafa Karatürk

Mesleği: Emekli Öğretmen / Veli Baba Sultan Türbedarı

Doğum Yılı: 1923

Isparta'nın Senirkent İlçesi'nin Uluğbey Kasabası'nda her yıl ağustosun ilk cumartesi günü "Uluğbey Seyyit Veli Sultan Baba Anma Törenleri ve Pilav Festivali" yapılır. Kaynak kişi Mustafa Karatürk'ten derlendiğine göre, şenliğin ilk düzenlenme fikri, 1970 yılında Veli Baba Türbesi ve Koruma Derneği Başkanı olan Baki Aktaş, Senirkentli Hüseyin Halıcıoğlu, Celal Çankaya İlkokulu Müdürü Mustafa Karatürk ve Kandilli Köyü'nden Kara Ali tarafından düşünülmüş ve ilk olarak 8 Ağustos 1970 tarihinde dernek tarafından "Âşıklar Gecesi" düzenlenmiştir.

Peki niçin Pilav Festivali? Bu sorunun cevabını kaynak kişi şu menkıbe ile anlatmaktadır: "4. Murat zamanında Bağdat'a sefere yapılmaya karar verildiğinde, Anadolu Beylerbeyi Mürteza Paşa askerlerini toplayıp Uluborlu'ya gelir. Emrindeki askerleri kimin doyurabileceğini sorduğunda şehrin önde gelenleri bunu yapmaya güçleri olmadığını, fakat Uluköy'deki Veli Sultan Baba'nın bunu başarabileceğini söylerler. Paşa, askerlerini alıp Veli Sultan Baba'nın yanına gelir, durumu anlatır. Veli Sultan Baba askerleri doyurmayı kabul eder, Paşa da bunun üzerine "atlara saman, arpa; askerlere de pilav isteriz." der. Akşam olmadan tekrar köye gelen Paşa, Veli Sultan Baba'nın bir torba saman, bir tas arpa ve bir güveç de bulgur pilavı hazırladığını görünce sinirlenir ve Veli Baba'nın kendisiyle alay ettiğini düşünerek, ona çıkışır. Fakat Veli Sultan Baba, Paşa'ya: "Siz azına çoğuna karışmayın, Allah onu yetirir. Siz hemen götürmeye ve yedirmeye bakın." der. Sonunda O'nun dediği gibi çıkar ve askerler pilavı yemekle bitiremezler."

Bu menkıbe de göz önüne alınarak, 1986 yılında, Âşıklar Gecesine "Pilav Festivali" ismi eklenir ve her yıl düzenlenen şenlikte halka pilav dağıtılır.

Veli Sultan Baba Şenliği, ağustosun çok sıcak olması nedeniyle akşam saatlerinde başlayıp, ertesi gün sabah 04.00- 05.00'a kadar devam eder. Şenliğe davet edilen pek çok sanatçı, şenliğin coşkulu geçmesinde önemli bir rol oynamaktadırlar.

DİZİN

A

Abdal, 41, 46, 144
Abdal Musa Anma Töreni, 144
Abdal Musa Külliyesi, 144
Abdal Musa Sultan, 144
adanın etrafını dolaşma, 98, 99
Afşar Kasabası, 42
ağzı açık, 48
Akçaova, 100
Akdere Köyü, 135
Aksu Deresi, 98, 99
Aksu Şenlikleri, 98
Akşar Köyü, 131
Akyamaç Köyü, 45
Alem, 141
Allaben Nehri, 66
Alva Köyü, 126
Amazon Köyü, 101
Arap Oyunu, 101
Ardeşen, 135
Arı oyunu, 17
Asıl Beyli Deresi, 91
Aşağıemirler Köyü, 52
Åsıklar Gecesi, 164
Aşura Günü, 140, 141
Atakum, 82
Atatürk Meydanı, 104, 105
Atay Dede, 45
Avcı oyunu, 17
Avşar Köyü, 146
Ayak Dede, 59
Ayakaya Şenlikleri, 117
Ayı Gezmesi, 9
Ayın-i Cem Merasımı, 23

B

Baba Finge, 89
Baba Tepesi, 162
Babahızır Köyü, 136
baca baca payı, 29
bad, 46
badî badî, 104
badî baston, 104
Bağlı Köyü, 50
Bakır Düğme, 101
Balışehir Kasabası, 72
baş çıtırma, 141
Bayram Çıkarma, 136, 137
Beyobası Köyü, 72
Beyyurdu Köyü, 31, 33
Bıcek Çıkarma, 87, 88
bişi, 142, 143
Boğazören Köyü, 134

Bolca Nine, 91
bom, 105
Boz Atlı Hızır, 121

C

cantık, 97
Cavur Sancağı, 55
cazma, 97
Cebrail, 22, 35
Cemalettin Baba Türbesi, 83
Ceyhanlılar Derneği, 104
Cibîl Dede, 76
Cılbağa gütmek, 161
Cılbak arabası, 162
Cılbak Baba, 161, 162
Cılbakçılar, 161
Cılbır, 87
Cıngırak, 118
cız, 105
cirit, 94, 124, 125, 150, 151
Cogî Baba Şenlikleri, 146
Cogî Baba Türbesi, 146

Ç

Çakmak Dede, 32
çalma, 130
çavdar çiçeği ayı, 109
çedene, 133
çember çevirme, 105
çeribaşı, 63
Çevirme, 88
çımıra, 155
çınlaşma, 97
çınak, 154
Çiçekbaba Şenlikleri, 147
çifte ezan, 137
Çiğdem Günü, 39
çiğdem pilavı, 39, 40, 41
Çilekli Köyü, 68
çöher, 144
Çömçe Gelin, 104, 105
çullu gelin, 104

D

Dağara Yüzük Atma, 58
Danış Dede, 76
Darboğaz, 114
Dede Osman-ı Veli Hazretle-ri Türbesi, 83
Dedebağ, 148, 149
Değirmenci, 101
Değirmenözü Köyü, 75
Değirmenözü Köyü
Güzelleştirme ve
Dayanışma Derneği, 75
değnekçi başı, 16

değnekten geçme, 22
Den, 87
Deniz Bayramı, 103
Depel, 51
dere taşlama geleneği, 99
Deste, 141
Deve oyunu, 101
Dilek Orucu, 31
Divanlı Köyü, 44
Dodo Gezme, 106
dodu, 104
Dönme Dolap, 135
Dönme Dolap Şenlikleri, 135
dört yapraklı yonca, 57
Dumlupınar Köyü, 53
Düt Dede mezarı, 42
Düt Dede Şenlikleri, 42
Düzköy, 154
Düzköy Yaylası, 154

E

Eğrice, 44
Elbistan, 28
Emekli Şenlikleri, 107
Erenler Tepesi, 81
erkeç, 148
erkenden geçme, 22
Ermişler Köyü, 70
Ertuğrul Gazi Mescidi, 150
Ertuğrul Gazi türbesi, 150, 151
Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenlikleri, 150
Ertuğrul Gazi’yi Anma ve Söğüt Şenlikleri Vakfı, 150
Ertuğrul Sancağı, 150
Esenyurt Köyü, 92
Eşekli Çayır, 44
Evliyalar Dağı, 111
Evliyalar Günü, 109, 110
Evrüce, 45

F

Fatik Pınarı, 93
Ferfene, 16
Fevziye Köyü, 35
Fırat nehri, 83, 84
Fincan oyunu, 17
Flamingo ve Köme Şenlikle-ri, 94

G

Gadîr Bayramı, 152
Ganel Deresi, 80
garakî, 134
Geleneksel Ağ Seçimi, 99

Geleneksel Eren Günü, 147
gelin, 9, 13, 14, 18, 29, 33, 38, 44, 48, 53, 64, 71, 73, 94, 100, 104, 124, 159
Gelin Kız Hıdırellezî, 94
Gelin- Damat oyunu, 18
gendime, 93
gıdıl, 11
Giresun Aksu Kültür ve Sanat Festivali, 98
Goymat Yaylası, 107
göbete, 97
Göğrüz otu, 119
Göğrüz Otu Şenliği, 118
Göğrüz Vadisi, 119
grep, 44
gülbenk, 23
Günay Yıldız, 30
Gürz Taşı, 54

H

Hacet Bayramı, 153
Hacı Bektaşî Veli Türbesi, 157
Haçkalı Baba, 154, 155
Haçkalı Baba Camii, 154
Haçkalı Baba Şöleni, 154
Haçkalı Baba Türbesi, 154
Hafsa Sultan, 27
Hamza Sultan Hazretleri, 120
Haramî Köyü, 100
Harman Yeri, 75
Harmantepe Şenlikleri, 156
Hasanpaşa Köyü, 76
Hasat Şenliği, 131
Hasat Şöleni, 132
Haşil, 71
Haydar Sultan Kasabası, 157
Haydar Sultan Şenlikleri, 157
Haydar Sultan Türbesi, 157
Hayır, 80, 148, 149, 162
Hazma Taşı, 99
Helvacı Taşları, 162
Hemite Köyü, 132
Herfeneye çıkma, 87
Herise, 25
Hıdırellez Bahçesi, 67
Hıdırlık Dağı, 48
Hızır Baba ve Bayram Çıkar-ma Şöleni, 136, 137
Hızır Cemi, 19, 20
Hızır Orucu, 20
Hoca Oyunu, 18

horoz şekeri, 44
Hoşislaımlar Yayla Şenliği, 120
Hüseyin Gazi Dağı, 54, 158
Hüseyin Gazi Kültür Vakfı, 158
Hüseyin Gazi’yi Anma Törenleri, 158
Hz. İsa’nın Miladı, 152

I

İğne, 101
İnköy Köyü, 16
İsm-i Azam duası, 23

İ

İhmar-ıt Tavil, 38
İyd el Gadir, 152

K

Kadırga Şenliği, 121
kahya, 13
Kakava Şenlikleri, 89, 90 91
Kalakay, 96
Kalakay Tıgırtma, 96
Kalaycı, 101
Kaman Köyü, 13
Kapı Dinlemek, 29
Kara Çayır, 44
Karadeniz söylencesi, 100
Karahacılı Köyü, 23
Karahisar Kalesi, 48
Karakeçili aşireti, 150
karamuk, 34
Kardeşlik Kurbanı, 21, 22
Kartal Gölü Yörük Şenlikleri, 147
Kâsım Otağı, 141
katgurma, 75
kavurga, 70, 133
Kavurmacılar Köyü, 161, 162
kaygana, 93, 155
Kaz Avlusu Kapısı, 162
Kaz Dağları, 161
Kaz Oyunu, 17
Keklicek Köyü, 11, 12, 51
kem söz orucu, 36
Kemerbest, 19
kemik, 105, 148
Kengerek, 145
Kerbela Semahı, 22
Kereb-i Gazi Türbesi, 64
Kete, 87
Kılık, 29
Kırıcman, 96
Kırklar Tepesi, 112

Kırklareli Karagöz Kültür Sanat ve Kakava Şenlik-leri, 91
kış yarı gezme, 9
kıvrırcık, 117
Kız Kulesi, 48
Kızlar Sıvrisi, 81
kim vurdu, 105
kirmit, 101
Koç Katımı, 9, 133
Kom, 19, 25, 30
Koyunbaba Türbesi, 65
Köme Şenlikleri, 93, 94
körebe, 105
Köse Gezdirme Şenliği, 11
köşe kapmaca, 105
Kuşak Güreşi, 96
kuymak, 121
Kuzu bucağa dayanınca, 42
Kümbet, 122
Kümbet Meydanı, 122
küsküç, 41

L

İahana gulyası, 155
İokma duası, 54, 116
İokmacı, 19

M

Madurdağı Savaşı, 156
mahmur, 39
Mahya Şenliği, 159, 160
malta eriği, 44
mani kurma, 77
Mart Bozumu Şenlikleri, 26
maş piyazı, 36
Mayıs Yedisî, 98, 100, 101, 102, 103
merek, 70
Merkez Efendi, 27
Mesîr Macunu, 27
Mesîr Şenlikleri, 27
Mesîr Tertip Komitesi, 27
mevlana şekeri, 142
Mimarsinin Beldesi, 109, 110
minci, 155
misket oyunu, 18
Murat Çobanoğlu, 30
musahiplik, 20, 23, 24

N

namaz, 16, 25, 27, 31, 32, 42, 48, 64, 66, 68, 80, 81, 88, 92, 94, 105, 107, 110, 111, 112, 115, 116, 117, 118,

122, 128, 131, 136,
141, 142, 149, 152,
154, 155, 157, 161, 162
namaz çorbası, 152
Navruz çiçeği, 34
Nazımbey Camii Derneği,
104
Nazımbey Köyü, 104
Nevruz Cemi, 32
Nezir, 141
Nusayri, 152

O
Olimpus Dağı, 56
ompila, 135
17'ler Bayramı, 25
Ordu Karşılaşması, 101
Orhan Ulusoy Türbesi, 45
Osmançık, 65

Ö
öncek, 48
Örencik Köyü, 128
Öz kıyısı, 44

P
patlangıç, 61
Peri Kızları Tepesi, 81
Perili Tepe, 81
pernek, 133
Perşembe Yaylası, 122
Perşembe Yaylası Şenlikleri,
122
peyikçi, 19
Pınarbaşı Köyü, 116, 118
pişi, 49
purunca, 154

S
Saban Toyu, 134
Sacayaktan geçme, 98
Sakkacı, 19
salma salınır, 107
Santral Park, 49
Sarayıçı, 89, 95
Sarayıçı Deltası, 95
Sarayıçı şenlikleri, 95
Sarı kız Hayrı, 161, 162
Sarı kız Kurbanı, 162
Sarı kız Makamı, 161, 162
Sarı kız Tepesi, 161
Sarım bey Köyü, 116
Saya Gezme, 9, 13, 15
Selem Neşge, 38
semah, 19, 20, 22, 24, 32,
35, 54, 120, 144, 145,
158

Semerözü Köyü, 107
Semerözü Köyü Kalkındırma
ve Sosyal Yardımlaşma
Derneği, 107
severi, 38
Seyit Battal Gazi Şenlikleri,
163
Sınırcı, 101
sinezen, 140, 141
sinsin, 11
Sirkeci, 101
Sivrialan Köyü, 133, 158
soğanlama, 93
Solaklı Deresi, 121
Solfasol Mahallesi, 42
sögüt dalı asma, 74
Su Bayramı, 103
Suçikan Yolu, 49
Sultan Murat Yaylası, 123
Sultan-ı Navruz, 36
suluca- dırice, 93
Sülenke, 44
Sümölök, 36

Ş
Şahr-ıl Bayf, 38
Şakuleyn-u Zemce, 38
şareli piring aşı, 36
Şarkışla, 31, 133
Şebih, 141
Şehitler Tepesi, 123
Şem'un El Gazi'yi Anma
Töreni, 111
Şeyh Halil-il Fert Mezarlığı,
38
Şeyh Osman Mevkii, 38
Şeyhülturki Tepesi, 38
Şeytan Deresi, 91
şırlan yağı, 143
Şihril Memelik, 38
Şivilik, 142
Şuayıp Tepesi, 100

T
tandır ekmeği, 152
Tapmaca, 97
Tatar güreşi, 96
Tekke Köyü, 144
Telli Gelin Türküsü, 100
Terpeç, 96, 97
tırlama, 22
Tomlacık Köyü, 106
tongal, 30
topaç, 105
Tosmurlu Köyü, 81
tura kapmaca, 44
Turnasuyu, 100

tuzlu gılik, 87

U
Ulu Çınar, 162
Ulucınar Meydanı, 144
Ulubey Kasabası, 164
Ulubey Seyyit Veli Sultan
Baba Anma Törenleri ve
Pilav Festivali, 164
Uluslararası Karadeniz Gire-
sun Aksu Festivali, 98
Unsur, 152
uzun eşek, 18, 38

Ü
Üç Ayak, 88

V
Vasfibe Köyü, 115
Vız vız, 105, 120
vız vız arı, 120

Y
yağlı kazık oyunu, 100
yağmur duası, 43, 106, 107,
111, 112, 114, 115, 116
Yalnız Çam, 162
Yarımca Köyü, 124, 125
Yayla Ortası Şenlikleri, 123
Yaylayurt Köyü, 73
Yazır Köyü, 55
Yener Yılmazoğlu, 30
Yeşilkent Köyü, 117
yoğurtul, 18
Yörük Çadırı, 124
Yörük Şenlikleri, 147
Yörük Şöleni, 124
Yörtükler Gecesi, 150
Yumurta Bayramı, 25, 37,
38
Yumurta Yarışı, 38
Yüzük Oyunu, 16
Yüzüncü Yıl Kavaklık Parkı,
66

Z
Zakir, 22
Zeytinaları Şeyhler Mahalle-
si, 160
Zeytinli Köyü, 60
zeze, 87
zıldır zumba, 105
Ziyaretnâme, 141

FOTOĞRAFLAR

*Fotoğraf 1: Köse'nin
Ölümü (Köse Gezdirmesi
/ Ankara)*

*Fotoğraf 2: Köse'nin
Mennuniyetinin İfadesi
(Köse Gezdirmesi / Ankara)*

*Fotoğraf 3: Ayı, Deve ve
Gelin (Saya Gezmesi /
Sivas)*

*Fotoğraf 4: Ev Ev Dolaşılıp
Hububat Alınırken (Saya
Gezmesi / Sivas)*

*Fotoğraf 5: Gelin Evde
Oynarken (Saya Gezmesi / Sivas)*

*Fotoğraf 6: Arı Oyunu
(Ferfene/Bolu)*

Fotoğraf 7: Değirmen
Oyunu (Ferfene/Bolu)

Fotoğraf 10: Semah
(Hızır Cemi / Erzincan)

Fotoğraf 8: Hoca Oyunu
(Ferfene/Bolu)

Fotoğraf 11: Görevlilerin
Bellerine Takılan
Kemerbestler (Hızır Cemi /
Erzincan)

Fotoğraf 9: Yemek
Yenilirken (Ferfene/Bolu)

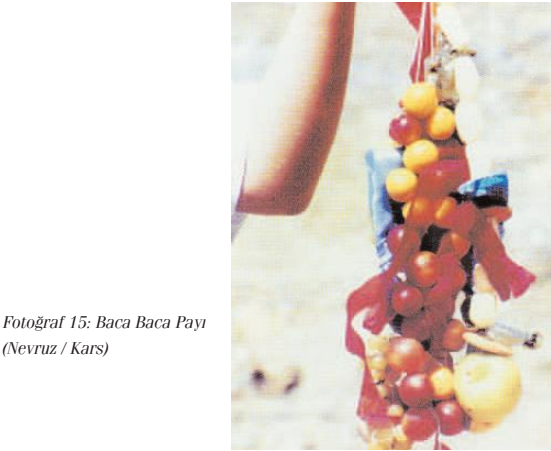

Fotoğraf 12: Yumurta
Tokuşturma
(17'ler bayramı/Hatay)

Fotoğraf 13: Nevruz
Tepsisi (Nevruz / Kars)

Fotoğraf 14: Yumurta
Boyama (Nevruz / Kars)

Fotoğraf 15: Baca Baca Payı
(Nevruz / Kars)

Fotoğraf 16: Dedenin
Evinde Yapılan Dua
(Sultan Navruz / Sivas)

Fotoğraf 17: Nevruz Ateşi
Çevresinde Halay Çekenler
(Sultan Navruz / Sivas)

Fotoğraf 18: Bağ ve
Bahçelerinde Nevruz
Kutlayanlar (Sultan-ı
Navruz / Gaziantep)

Fotoğraf 19: Yumurta Yarışı
(Yumurta Bayramı Şahr-ıl
Bayf / Siirt)

Fotoğraf 20: Çiğdem
Gezme (Çiğdem Pilavı
Kutlamaları / Yozgat)

Fotoğraf 21: Şenlikten Bir
Kesit (Düt Dede Şenlikleri /
Ankara)

Fotoğraf 22: Düt Dede
Türbesi (Düt Dede
Şenlikleri / Ankara)

Fotoğraf 23: Topluca
Yapılan İbadet
(Düt Dede Şenlikleri /
Ankara)

Fotoğraf 24: Dilek Ağacına
Bez Bağlayan Kadınlar (Düt
Dede Şenlikleri / Ankara)

Fotoğraf 25: Kutlama
Öncesi Yapılan Hazırlık
(Evrüce/Tokat)

Fotoğraf 26: Bol İğneli
Namaz Yaşmağı
(Hidirellez/Afyon)

Fotoğraf 28: Geline
Hediye Edilen Namaz
Yaşmağı
(Hidirellez/Afyon)

Fotoğraf 29: Kutlamadan
Bir Kesit
(Hidirellez/Afyon-Dinar)

Fotoğraf 27: Öncek
(Hidirellez/Afyon)

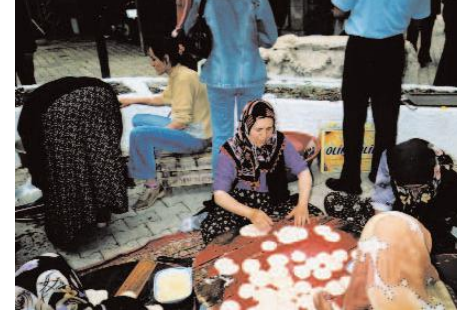
Fotoğraf 30: Dilek Maketleri
(Hidirellez/Afyon-Dinar)

Fotoğraf 31: Dilek Ağacı
(Hidirellez/Afyon-Dinar)

Fotoğraf 34: Pişi Yapımı
(Hidirellez/Afyon-Dinar)

Fotoğraf 32: Kurban
Kesimi
(Hidirellez/Afyon-Dinar)

Fotoğraf 35: Uçurtma
Yarışı (Hidirellez/Afyon-
Dinar)

Fotoğraf 33: El Sanatları
Sergisi (Hidirellez/Afyon-
Dinar)

Fotoğraf 36: Güreş Yapan
Çocuklar
(Hidirellez/Aksaray)

Fotoğraf 37: Soğanlara
Dilek Tutatarak Bez
Bağlanması
(Hıdırellez/Ankara-Bâlâ)

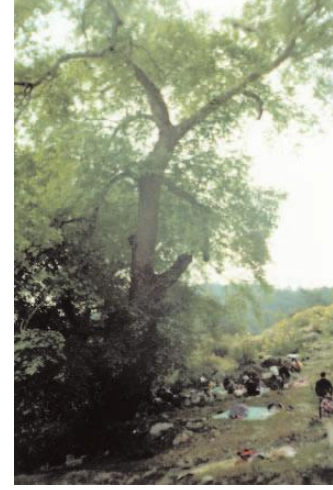

Fotoğraf 38: Hazırlanan
Yiyeceklerin Misafirlere
İkramı
(Hıdırellez/Ankara-Bâlâ)

Fotoğraf 39: Olympus Dağına Çıkış
(Hıdırellez/Antalya-Kumluca)

Fotoğraf 40: Ulu Ağaç
(Hıdırellez/Antalya-Kumluca)

Fotoğraf 41: Derede Bulaşık Yıkayan
Kadınlar (Hıdırellez/Antalya-Kumluca)

Fotoğraf 42: Cavur Sancağı
(Hıdırellez/Antalya-Kumluca)

Fotoğraf 43: Dört
Yapraklı Yonca
(Hidirellez/ Antalya-
Korkuteli)

Fotoğraf 44: Halk
Oyunları Ekibi
(Hidirellez/Balıkesir-
Zeytinli Köyü)

Fotoğraf 45: Şenlik
Meydanına Yüreyin Bir
Gurup (Hidirellez/Bilecik)

183

Fotoğraf 46: Türbede
Dua Eden Gelin ve
Damat (Hidirellez/Çorum)

Fotoğraf 47: Hediyeleşme
(Hidirellez/Çorum)

Fotoğraf 48: Adağın Türbe
Etrafında Döndürülmesi
(Hidirellez/Karabük)

184

Fotoğraf 49: Gül
Ağacının Altına Para
Gömülmesi
(Hıdırellez/Kars)

Fotoğraf 50: Haşıl Yiyen
Kadınlar
(Hıdırellez/Kars)

Fotoğraf 51: Şükür Duası
(Hıdırellez/Kars)

185

Fotoğraf 52: Kurban
Kesimi (Hıdırellez/
Kırşehir-Değirmenözü)

Fotoğraf 53: Kutlamadan
Bir Kesit
(Hıdırellez/Kırşehir-
Değirmenözü)

Fotoğraf 54: Halay Çeken
Gençler (Hıdırellez/
Kırşehir-Değirmenözü)

186

Fotoğraf 55: Mani Kurma
(Hidirellez/Konya-Çeltik)

Fotoğraf 56: Mani Çekilişi (Hidirellez/Konya-Çeltik)

Fotoğraf 57: Perili Tepe'ye
Çıkan Halk
(Hidirellez/Mersin)

Fotoğraf 58: Namaz
Kılan Kadınlar
(Hidirellez/Mersin)

Fotoğraf 59: Taş
Toplayan Kadınlar
(Hidirellez/Mersin)

Fotoğraf 60: Mezarın
Çevresinde Dönülürken
(Hidirellez/Mersin)

Fotoğraf 63: Atakum
Sahiline Dilek Yazılırken
(Hidirellez/Samsun)

Fotoğraf 61: Dilek
Ağaçları Arasından
Geçilmesi
(Hidirellez/Mersin)

Fotoğraf 64: Dilek
Maketleri
(Hidirellez/Şanlıurfa)

Fotoğraf 62: Dilek
Bezlerinin Bağlanması
(Hidirellez/Mersin)

Fotoğraf 65: Dilek
Kâğıtlarını Fırat Nehrine
Atan Kadınlar
(Hidirellez/Şanlıurfa)

Fotoğraf 66: Hz. Eyyub'un
Türbesini Ziyaret Eden
Kadınlar
(Hıdırellez / Şanlıurfa)

Fotoğraf 69: Çay Servisi
(Hıdırellez/Trabzon-
Şalpazarı)

Fotoğraf 67: Deniz
Seyahati (Hıdırellez/
Trabzon/Şalpazarı)

Fotoğraf 70: Keşkek
Yapımı (Hıdırellez/
Trabzon-Şalpazarı)

Fotoğraf 68: Yöresel
Kıyafetleri ile Horon
Tepen Kızlar
(Hıdırellez/Trabzon-
Şalpazarı)

Fotoğraf 71: Yıkayarak
Kötülüklerden
Arındırılan Hayvanlar
(Hıdırellez/Trabzon-
Şalpazarı)

Fotoğraf 72: Yöresel
Kıyafetli Kızlar (Hıdırellez/
Trabzon-Şalpazarı)

Fotoğraf 75: Gelin Kız
Hıdırellezi
(Hıdırellez/Kırşehir-
Mucur)

Fotoğraf 73: Ateşten
Atlama (Kakava
Hıdırellez Şenliği/Edirne)

Fotoğraf 76: Halk Oyunları
Ekibi (Mayıs Yedisi/Giresun)

Fotoğraf 74: Lemis
(Kov Kalesi Şenlikleri /
Gümüşhane)

Fotoğraf 77: Halk
Dansları (Mayıs
Yedisi/Giresun)

Fotoğraf 78: Yağlı Kazık
Oyunu (Mayıs Yedisi/
Ordu-Merkez)

Fotoğraf 81: Pilavlık
Toplanırken (Dodo
Gezme/Bayburt)

Fotoğraf 79: Dodo
(Dodo Gezme/Bayburt)

Fotoğraf 82: Bulgur
Pilavı Hazırlama (Dodo
Gezme/Bayburt)

Fotoğraf 80: Ev Ev Geziliş
Yiyecek Toplanırken (Dodo
Gezme/Bayburt)

Fotoğraf 83: Pilavın
Yenilmesi (Dodo Gezme/
Bayburt)

Fotoğraf 84: Yağmur
Duası (Emekli Şenlikleri /
Ankara- Kızılcahamam)

Fotoğraf 85: Eğlenceden
Bir Kesit (Emekli
Şenlikleri / Ankara-
Kızılcahamam)

Fotoğraf 86: Bulgur Pilavı
Pişerken (Evliyalarda
Günü/Kayseri)

197

Fotoğraf 87: Kuran
Okunması
(Evliyalarda Günü/Kayseri)

Fotoğraf 88: Bodu Bodu
(Yağmur Duası/Niğde)

Fotoğraf 89: Dua Eden
Çocuklar
(Yağmur Duası/Yozgat)

198

Fotoğraf 90: Kutlamadan
Bir Kesit
(Yağmur Duası/Yozgat)

Fotoğraf 91: Yayla Yolculuğu
(Göğrüz Otu Şenliği/Antalya)

Fotoğraf 92: Cıgırak
(Göğrüz Otu
Şenliği/Antalya)

Fotoğraf 93: Tef Çalan Bir Kadın
(Göğrüz Otu Şenliği/Antalya)

Fotoğraf 94: Tef Eşliğinde
Oynananlar (Göğrüz Otu
Şenliği/Antalya)

Fotoğraf 95: Burma
(Göğrüz Otu
Şenliği/Antalya)

Fotoğraf 96: Viz Viz Arı
Oyunu (Hoşisamlar
Şenliği/Çankırı)

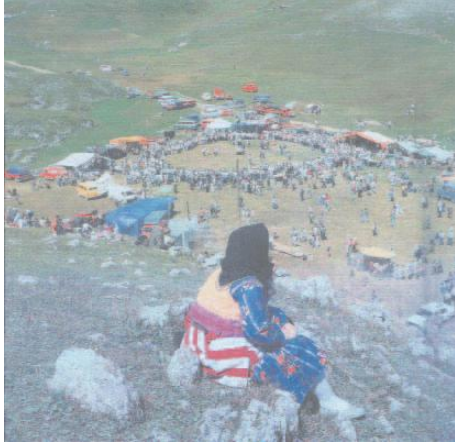

Fotoğraf 99: Yöresel
Kıyafetleri İle Gençler (Yayla
Ortası Şenlikleri/Trabzon)

Fotoğraf 97: Yarenler
(Hoşisamlar Şenliği/Çankırı)

Fotoğraf 100: Şenliğe Katılan
Genç Kızlar (Yayla Ortası
Şenliği/Trabzon)

Fotoğraf 98: Şenlikten
Bir Kesit (Yayla Ortası
Şenlikleri/Trabzon)

Fotoğraf 101: Horondan
Bir Kesit (Yayla Ortası
Şenlikleri/Trabzon)

Fotoğraf 102: Gelin Alayının
Alana Girişi (Yörük
Şöleni/Eskişehir)

Fotoğraf 105: Şaraphık
Üzümlerin Hasat Edilmesi
(Bağbozumu Şenliği/Yozgat)

Fotoğraf 103: Cirit
(Yörük Şöleni/Eskişehir)

Fotoğraf 106: Süslenmiş
Koyunlar
(Koç Katımı/Sivas)

Fotoğraf 104: Heyelere
Doldurulan Üzümler
(Bağ Bozumu
Şenlikleri/Çankırı)

Fotoğraf 107: Aşurelikler
(Aşure Günü / Afyon)

Fotoğraf 108: Deste Grupları
(Aşura Günü/Iğdır)

Fotoğraf 109: Alem
Bezeme (Aşura
Günü/Iğdır)

Fotoğraf 110: Kasım
Otağı (Aşura Günü/Iğdır)

Fotoğraf 111: Halay
Çekilirken (Cöğür Baba
Şenlikleri/Sivas)

Fotoğraf 112: Tandır Ekmeği
Yapan Kadınlar (Gadir
Bayramı/Ankara)

Fotoğraf 113: Namaz
Çorbası Karıştıran
Erkekler (Gadir
Bayramı/Ankara)

Fotoğraf 114: Büyük
Kazanlarda Pişirilen
Pilav (Hacet
Bayramı/Ankara)

Fotoğraf 115: Kutlamadan
Bir Kesit (Hacet Bayramı/
Ankara)

Fotoğraf 116: Şölen
den Bir Kesit (Haçkalı Baba
Şöleni / Trabzon)

ÖZGEÇMİŞ

KASIMOĞLU, SEVAL

2004 yılında Gazi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden "Türk Halk Bilgisi Derneği ve Dergilerinin Araştırılması ve İncelenmesi" adlı teziyle mezun oldu. Halen Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans öğrencisidir.

OĞUZ. M. Öcal

1984'te Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1985-1988 yıllarında Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığında Folklor Araştırmacısı olarak görev yaptı. 1988-1992 yıllarında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. 1987 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansını, 1991 yılında da Doktorasını tamamladı. 1992 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Anabilim Dalına Yardımcı Doçent olarak atandı. 1995 yılında Halkbilimi Doçenti unvanını aldı. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkan Yardımcılığı ve Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerinde bulundu. Hacettepe Türk Halkbilimi Kulübü Kurucu Danışmanlığını yaptı. 1998-2001 yılları arasında Tunus Bir ve 7 Kasım Kartaca üniversitelerinde lisans ve lisans üstü dersler verdi. Bu dönemde çeşitli uluslararası araştırma projelerinde görev aldı. 2002 yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesine Profesör olarak atandı. Gazi Üniversitesi'nde Rektörlüğe bağlı Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sosyal Bilimler Enstitüsüne bağlı Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Programı, Fen Edebiyat Fakültesinde bağlı Gazi Türk Halkbilimi Topluluğu ve Türk Halkbilimi Bölümü açılış çalışmalarını yürüttü. Uluslararası yedi indeks tarafından taranan Milli Folklor dergisini 1989 yılından beri yayımlamaktadır. Yurt içinde ve dışında kimi folklor kurumlarının üyesidir. Alanında yayımlanmış 19 kitabı ve yüzü aşkın makale ve çoğu uluslararası toplantılarda sunulmuş 50'nin üzerinde bildirisi bulunan ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Somut Olmayan Kültürel Miras İhtisas Komitesi Başkanı olan Oğuz, halen Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü ve Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü başkanıdır.